

214
P 11741

REKTORI BESZÉDEK

224
AZ 1938/39. TANÉVBEN

TARTOTTA

VEREBÉLY TIBOR DR.

AZ EGYETEM AZ ÉVI REKTORA

BUDAPEST
KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
1939

REKTORI BESZÉDEK

AZ 1938/39. TANÉVBEN

TARTOTTA

VEREBÉLY TIBOR DR.

AZ EGYETEM AZ ÉVI REKTORA

BUDAPEST
KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
1939

I.

REKTORI ÉRTEKEZÉSEK.

1.

ORVOSI TUDÁS ÉS ORVOSI HIVATÁS.

(*Rektori székfoglaló.*)

1938. okt. 3.

Hagyományos székfoglaló értekezésem az orvosi tudás és orvosi hivatás néhány időszerű kérdésével kíván foglalkozni, tekintettel arra, hogy mindkettő egyre szorosabb vonatkozásba kerül az egyéni és nemzeti élettel, amivel viszont az egész emberiség boldogulását szolgálja. Az áttekintés vázlatosságát mentse ki a rendelkezésre álló idő rövidsége s napjaink lázas izgalmának feltételezhető türelmetlensége. Ha talán még így is hosszúra nyulnék, írassék kegyesen a kérdés nagy fontosságának rovására.

Egységes világnézet felépítése olyan egyetemleges emberi kívánság, mely következetesen végighúzódik egyének, nemzetek, népek művelődéstörténetén. A körülöttünk zajló események sokszerűségében az egységes elv, az összefogó principium keresése, a bennünket befogadó természet tarka változatosságában az összekötő kapocs kutatása az embernek gondolkodás mechanizmusában rejlő, kiolthatatlan vágya. Ez a vágyakozás független a pozitív tudás mennyiségétől s éppúgy követelése az ókor népeinek, mint a ma emberének. Forrása minden vallásbölcseletnek, de minden metaphysikának is, amely egy-egy csillogó elmélet varázsával sokkal könnyebben ragadja magával a lelkeket, mint ezernyi tény megdönthet-

len igazsága. A bölcelet alapja ugyan mindig az illető kor beigazolt ismereteinek összessége, kialakításában azonban érvényesíti hatását nemcsak a kor közszelleme, hanem a teremő lángész egyéni alkata is.

Az egységes elvi összefoglalás legnagyobb méretű megnyilatkozásai az egymást évezredek óta felváltó nagy bölceleti rendszerek, de megnyilvánul a törekvés az egyes tudományszakok szűkebb fogalmi szerkesztései terén is. Az életet, mint természeti tüeneményt, a betegségeket, mint az élet kóros változatait egységesen összefogni, mondjuk az élet bölceletét kidolgozni tényleg a classikus ókor óta célja az orvosi gondolkodásnak. Ennek az egységesítő törekvésnek történelmi fejlődése magas kilengésű hullámvonalban húzódik végig az egész orvosi culturán. Felvirágzik s termékenyít, amikor a pozitív kutatás holtpontra jut, elhalványodik s eltűnik, amikor a technika révén új igazságok, új megismerések feldolgozása ad lökést a haladásnak.

Negyven esztendővel ezelőtt, amikor e helyen orvostudori értekezésemet voltam szerencsés előadhatni, a kórtani bölcelet megint egyszer fénykorát élte. Annak a hatalmas adathalmaznak, amelyet a mult század második felében a sejttan, a sejtkórtan és a bakterológia felderített, beillesztése az akkori életelméletekbe, időszerű volt. Átértékelésre, logikus feldolgozásra kerültek a kórélettan közkeletű fogalmai: az ok és a cél, az egyén és a faj, az élet és a halál, a betegség és a gyógyulás, a hajlam és a mentesség, a növekedés és a szaporodás, az öröklés és a kiválogatódás és sok egyéb.

De kiéleződött a vita a három nagy elvi álláspont között is, amely az orvostudománynak classikus

görög bölcsője óta végigkísért napjainkig. Ott Hellas kék ege alatt szinte egyidőben született ez a három életfelfogás, melyek *Hippokrates*, *Asklepiades* és *Athenaeus* nevéhez fűződnek. *Hippokrates* a thalesi természetbölcsélet alapján építette fel humoralpathológiáját, amelytől a középkor chemiatriája, majd a mult század haemopathológiája vette át az életnek és betegségeknek vegyi magyarázatát. Az élet a szervezetben végbemenő vegyi folyamatok eredménye; az egészség e folyamatok egyensúlyától függ, a betegség pedig a vegyi összhang zavara, dyskasiája. *Asklepiades* tana az aristotelesi bölcseléből sarjadzott ki, mint solidarpathológia, mely az anyag fizikájában kereste az élet egységes magyarázatát, s amelynek az iatrophysika és a neuropathológia lettek későbbi leszármazottjai. Az élet lényege az anyagnak különleges fizikai szerkezetében keresendő, amelyet végeredményben az idegrendszer fizikai beállítottsága kormányoz. Minden betegség az idegek fizikájának megzavarásából származik. *Athenaeus* az alexandriai iskola tanaiból szerkesztette meg pneumaelméletét, amelynek helyét később az élet lényegét valamely különleges természeti erőben kereső dynamismus, majd a vitalismus foglalta el. Az élet lényegi különbségét minden más természeti jelenséggel szemben a benne megnyilatkozó különleges erő adja; a betegség ennek az életenergiának megváltozásából támad.

Mint a történelem tanúsága szerint ismételtén, a mult század alkonyán is egyesek e három felfogás összesítésével, mások egyik vagy másik elméletnek egyoldalú, időszerű átdolgozásával iparkodtak az élet egységes magyarázatához férközni. Mi sem volt

számomra akkortájt csábítóbb, mint ebben a nagy szellemi küzködésben a kivezető út irányát keresni.

Az elmúlt negyven év alatt a vita elcsenndesedett az orvosbiológiai berkekben. Az új megismerések végláthatatlan sora elvonta az érdeklődést a nagy elméleti összefoglalásoktól. Az új fogalmak hatalmas új munkatereket nyitottak meg, amelyeken serényen folyik a kutatás anélkül, hogy ez a munka ezideig a kor szellemét a bölcselkedés terére követné. A biológiai alapfogalmak logikai feldolgozását és elméleti összeforrasztását felváltotta az az iparkodás, mely a beigazolt tények tudományos megalapozását és gyakorlati értékesítését célozza. Amint negyven esztendővel ezelőtt időszerűnek látszott a kórtani elvek történetének áttekintése, úgy ma érdemesnek gondolom a tudományos megállapítások felett szemlét tartani s azok hatásával foglalkozni az orvosi gyakorlatban, talán azzal a tudatalatti kérdéssel, vajjon lehetséges-e, érdemes-e ezen új alapokon megint az egységesítő munkához hozzákezdeni? Az bizonyos, hogy a legújabb irodalom termékein már át-átcsillan ismét a bölcselkedés vágya, mely az élet egységes magyarázatát keresi.

Messze túlhaladná a mai ünnepi előadás keretét, ha az orvosi tudás negyven éves ténybeli haladását csak vázlatosan is össze akarnám foglalni. Néhány alapfogalom kiemelése elég lesz a bámulatos fejlődés megvilágítására.

Az *élet* lényege ma is megmaradt a bölcsélet titokzatos kérdése. Az életet, hacsak nem akarunk belelévedni a mechanizmus és vitalizmus ősi vitájának ingoványába, ma sem tudjuk valamely általánosabb fogalom alá besorozni, ma sem tudjuk másként,

mint tünetileg meghatározni. Él az, ami táplálkozása, növekedése és szaporodása, mozgása és ingerlékenysége révén önalakító és önfenntartó működést fejt ki. Az ilymódon jellemezhető emberi élet alaki egysége megmaradt a *sejt*. Ezt a tényt nem ingatta meg az új megismeréseknek az a hatalmas sorozata, melyet a szövettenyésztés, a kísérleti sejttan, a szöveti és nagyító technika haladása s nem kisérszben a physikalís világfelfogás teljes átalakulása derített ki. Mindenekelőtt megtudtuk, hogy a sejt nem az az egyszerű, elemi hordozója az életnek, amelyet a sejthártya, a sejtplasma és a mag elkülönítése és ezek chemikophysikalís vonatkozásai jellemeznek. A sejt önmagában is szövödményes szervezet, melynek alaki képét rögzíti, de egyúttal elferdíti, meghamisítja a szokásos szövettani technika. A trophospongium, a mitochondriumok és vacuolák rendszere, a chromatinrögök és chromosomák viszonya, a centrosoma és chromatikus anyag szerepe és mindezeknek soha meg nem állapodó váltakozásai arra utalnak, hogy az élet lényege a sejtben sem alaki szerkezetében, hanem működésében valósul meg. Az élet a sejtben sem alaki, morphológiai, hanem működési, dynamikus, functionalis kérdés; az alakíság a működés szükséges függvénye, de nem az élet lényege. Viszont kétségtelen, hogy minden változott működésnek a sejt szerkezetében alaki elváltozás felel meg, ha az mai vizsgáló eljárásainkkal talán nem is mutatható ki.

Nem változtat a sejtek szerepén az sem, hogy bizonyos ultramikroszkópos anyagi részecskékben, a vírusokban, phagokban és genekben a kutatás a szerves lét kisebb egységeit, a protosomákat (*Dará-*

nyi) vélte feltalálhatni. Ha ez tényleg valónak bizonyulna, úgy csak a szerveződés kérdése tolódnék a sejtekről mélyebbre, de a sejt akkor is megmaradna a magasabb szerves élet közös elemének s nyílt probléma maradna továbbra is a földi élet kezdetének és végének, a *halálnak* kérdése.

Az utóbbi bekövetkezik, ha az életképes sejt számára a külvilág részéről szükséges életfeltételek részben, vagy összességükben hiányoznak. A halál lényege éppoly rejtélyes, mint az egyéni élet maga, melynek a halál megszűnését jelenti. Bármennyire meglepőnek tűnhetik fel, tény az, hogy az emberiség kulturája leghatásosabb ösztönzését a halálnak, a megsemmisülésnek gondolatától nyerte. A halhatatlanság jelképes vagy tényleges elképzelése nemcsak az energetikus világszemléletnek, nemcsak a bölcseletnek és az élettudománynak, hanem minden vallásnak is alapkérdése. A gyógyító orvostudomány a halálba, mint kérlelhetetlen biológiai törvényszerűségbe kénytelen belenyugodni, de mindenképen arra törekszik, hogy azt mint természeti tüneményt az életrythmus végére tolja ki.

A *Hippokrates—Galenusi* kórtani felfogás kétezeréves uralmát az a megállapítás döntötte meg, hogy az ember *soksejtű lény*, aki a megtermékenyített petesejtből fokozatosan fejlődik ki a sejt-szaporodás, sejtnövekedés, elrendeződés, különbözőzés (differentiálódás) és szervezkedés (organisatio) egymásba kapcsolódó, rendkívül szövödményes folyamata révén. A soksejtűség mértékével természetesen arányosan hatványozódik az élet és a halál kérdéseinek titokzatossága.

A fejlődést az öröklés törvényei irányítják, amelyek az egyszerű statisztikai adatgyűjtés helyett ma a kísérleti kutatás tárgyai lettek. A törvények matematikai alapját Mendel vizsgálatai teremtték meg, anyagi kötöttségét pedig a chromosomákban elhelyezkedő genek jelzik. Mindkét szempont az új fogalmaknak, az új elnevezéseknek oly hatalmas sorát vetette fel, hogy az örökléstan ma külön tudományággá önállósodott. Meglepő adatai egy időre háttérbe szorították a környezet, a milieu módosító befolyásának jelentőségét az egyéni élet kifejlődésére annál is inkább, mert a szerzett tulajdonságok örökölhetőségét ezideig beh bizonyítani semmiképen sem sikerült. A két kérdés összevetése sok felesleges vitának forrása ma is.

Az örökléstan tette időszerűvé a fajiság kérdését. A fajok származását a descendencia értelmében kétségtelenné teszik az őslénytannak megkövesült, évmilliók óta elhantolt bizonyítékai és az egyéni fejlődésnek naponként megismétlődő csodái. A fajok átalakulásának mikéntje azonban, bármilyen termékenyítőleg hatott Lamarck és Darwin munkássága, a biológia fényében ma sincs tisztázva. Az emberre vonatkozólag e téren, a kezdet legkezdetén állunk. A probléma kétségtelenül megvan, de higgadt, tudományos tárgyalását meggyújtja az, hogy politikai jelszóvá lett, mely indulatokat, szenvedélyeket kavart fel ott, ahol az igazságok megállapítása volna a cél. Már a kiinduló pont is félreértésekre adhat alkalmat, amikor a faj és a válfaj fogalma váltakozva szerepel a vitákban. A válfajok kitenyésztlődése kereszteződés (bastardozás, hibridatio) révén ma az állat- és növénytenyésztésben tisztázva van; törvényei valószí-

núleg éppúgy érvényesek az emberi válfajok, törzsek, családfák keretében is és biztosítják egyes jellegek domináns, vagy recessiv megőrzését a nemzedékek végnélküli során keresztül.

Az a két fogalom, mely az öröklés ezen végzet-szerű jelentősége mellett a legmélyebb nyomokat vágta az orvosi gondolkozás mezején: az egyéniség és az alkat fogalma.

Az *egyéniség*, az individuum fogalma azt tanítja, hogy a soksejtű emberi lény nem az őt alkotó, benne önálló életet folytató sejtek egyszerű összessége, hanem, hogy ezek a sejtek egymással sokszoros vonatkozásban, közös munkával hozzák létre azt, ami mint egységes lény él a természetben. Ezt a közösséget az egymásmellettiségből származó symbiosison kívül, a táplálkozás és ingerközvetítés közösségét szolgáló keringés és beidegzés biztosítja. Az előbbi hormonalis, az utóbbit neurotikus correlatio néven iktatta be időszerű felfogásába az orvostudomány. Az egyes testi sejtek számára ily módon a külvilág, mint külső milieu mellé odakerült a belső milieu, amelyet a rendkívül finom neurohormonalis berendezés irányít. A testnedvekben az assimilatio és dissimilatio különböző termékein kívül a belső elválasztásos rendszer hormonjai játszanak döntő szerepet.

Az *alkat*, constitutio, az egyén physikai, vegyi, biológiai és lelki tulajdonságainak azon összessége, mely reakcióképességét a külvilág ingereivel szemben az élet adott pillanataiban megszabja. Magában foglalja mindazt, amit az egyén alkatilag elődeitől örökségként kapott, s amit rajta életének eseményei addig az adott pillanatig módosítottak. Ma sem le-

zárt, sok felesleges vitának vette volna elejét, ha az öröklésnek és az alkatnak különálló törvényszerűségét nem iparkodtak volna a kutatók mindenáron közös nevezőre hozni. A jövőben hangsúlyozandó tételnek kell minősíteni, hogy az élés tényének phae-notypusa általánosabb fogalom, mint az élés minőségének constitutioja. Az utóbbi, mint syntetikus fogalom az orvosi gyakorlatban csakis akkor értékesíthető, ha magában foglalja az öröklött és szerzett jellegeket egyaránt, viszont ha korlátozva marad az egyén reakcióképességére, s nem akarja felölelni az egyén összességét. Az egyes alkati szabványok az egyének alaki és működési tüneteiből adódnak s mai kezdetleges formáikkal is nagy távlatot nyitnak az orvosi ténykedés számára.

Minthogy azonban a típusok lényegileg logikai szerkesztés termékei, tág teret engednek az orvosi gondolkodásban a subjectivismusnak, sőt a képzeletnek is, ami pedig könnyen tévutakra vezet. Jelszavak kerülnek ezzel a tények, elgondolások és a megfigyelések helyére, ami mint spekulatív racionalismus éppolyan véglet, mint a naív materialismus. A vita, mely a két véglet hívei közt napjainkban egyfelől tartózkodó merevséggel, másfelől fölényeskedő szóáradattal folyik, sajnos csak arra alkalmas, hogy elterelje a figyelmet a középben fekvő igazságról. Nem egymás meggyőzésére, hanem kölcsönös megértésre van szükség, ha nem akarjuk, hogy a mult század derekának légüres terébe, vagy terméketlen talajára kerüljön megint az orvostudomány. Az exact természettudományos és biológias orvosi gondolkodás közt tátongó állítólagos szakadék elmélyítése lehet egyéni törekvések, vagy politikai hangulatok

eredménye, de egyoldalúságával semmiesetre sem szolgálja a haladást.

Ezeknek az új fogalmaknak világánál természet-szerűen alakult ki a *betegség* új fogalmazása is. A betegség *Hippokrates* meghatározása szerint: megváltozott élettünetek összessége. Ezt a józan, előítéletmentes meghatározást két évezreden át háttérbe szorította az a törekvés, mely a betegségek egységes elvét keresve, ezt az elvet használta fel a betegségek összefoglaló jellemzésére. Ezekkel az inkább spekulatív, egyoldalú meghatározásokkal szemben az eredeti hippokratesi felfogást csak némileg módosítjuk, ha azt mondjuk, hogy a betegség az egyén alakiságának, vagy működésének bizonyos középértéken, normán túl kilengő olyan elváltozása, mely kimutatható tüneti eltéréseket okoz.

A *norma* beállítása ebbe a meghatározásba a betegség viszonylagosságát akarja hangsúlyozni. Az egészség és betegség közt nem vonható éles határ, amennyiben az egyéni plus és minus változatokon (variánsokon) kívül tekintetbe jön itt az alkalmazkodás és fajiság is.

Az *alakiságnak* a betegség fogalma alá vonásával bekerülnek annak körébe a mindennapi gyakorlatban közkeletű olyan elváltozások is, amelyekben, mint látszólagos állapotokban, a betegségnek folyamatos, történelmi jellege elhalványodik: a torzképződmények, a sérülések és bizonyos betegségek után visszamaradt hibák, defectusok tartoznak ide.

A *működés* külön kiemelése hármas célból indokolt. Először is pótolni hivatott tudásunknak azt a ma még kétségtelenül fennálló hiányát, hogy nem ismerjük minden működésváltozásnak szükséges kí-

sérőjét az alakiségben s ezzel lehetőség nyílik a tisztán functionalis betegségek felvételére. Másodszor hangsúlyozni kívánja azt, hogy minden betegség az egyénnek, mint egésznek elváltozása s hogy bár a támadási pont lehet gócosan körülírt, beteg azonban mindig az egész ember, az ő testi-lelki együttesében. Ezt az összetartozást kívánja kifejezésre juttatni az a ma divatos hármas felosztás, mely a betegségeket: neurosis, biosis és sklerosis (*Weizsäcker*) néven csoportosítja. S harmadszor a betegség körébe vonja a szervezet azon működéseit is, melyek célszerűségi színezettel a védekezést és kiegyenlítést, tehát a gyógyulást szolgálják. Alkalmazkodás és szabályozás, kiválasztás és tisztítás, pótlás és hegesedés ezen természetű erők elnevezései. Ezeket a különböző jelentőségű folyamatokat teszi a felosztás alapjává az a tetszetős megkülönböztetés, mely általában működési és kiesési betegségeket ismer (*Haeberlin*).

Végül a *tünetek* kimutathatóságára utalásban bennfoglaltatik a hajlamosság és lappangás fogalma. A hajlam, mint velenemzett vagy szerzett értékesökenés oly mértékű lehet, hogy az egyénben már rendes életingerek is rendellenes reakciós tüneteket váltanak ki, amelyeket alkati betegségeknek nevez a gyakorlat.

Ehhez kapcsolódik az emberszabványok legújabb osztályozása, kóros reakcióképességük, mint *Rössle* mondja *pathergiájuk* szerint. A fokozott reakcióképesség mint többlet, mint plusreactio (az ő hypertóniás, hyperergetikus, hyperstheniás, hypermesenchymalis kilengésével) szemben áll a csökevényes reakcióképességnek, a minusreactionnak (hypo) változataival (*Haase*). Nehéz elzárkózni azon benyo-

más elől, hogy ezen hangzatos biológias kórtan voltaképen csak régismert fogalmakat öltöztet új elnevezések rejtelmes, regényes szövevényébe, amiben ezideig több része van a képzeletnek, mint a tárgyi-lagos megismerésnek.

Legyen elég e rövid vázlat annak igazolására, hogy korunk szelleme nem maradt hatástalan az orvosi tudományra sem. Ez a szellem a technika vívmányainak értékesítésére és a társadalmi erők kiegyensúlyozására törekszik minden téren. De míg a világpolitikában a törekvést sötét árnyékként kíséri végzete, hogy az emberiség boldogulásának tovább-építése közben a technika csodái egyúttal az emberpusztítás tökéletesítését, a socialis munka pedig forradalmi szenvedélyek kirobbantását szolgálja, addig az *orvosi hivatás* terén egybekapcsolódik a tudás haladása a socialis törekvésekkel. Harmonikus munkával iparkodik az orvosi tudás a mérhetetlenül felfokozott korigényeknek megfelelni s azokkal a szenvedéseket enyhíteni, amelyek árán a culturalis haladás a remélt jobb jövőt megívja.

A hivatás itt legáltalánosabb fogalmazásban egyrészt a pályát, mint életfoglalkozást és az ezzel járó kötelezettségeket, másrészt az elhivatottságot, mint az azokat vállaló alkalmasságát kívánja összefoglalni.

Az orvosi *pálya* magasabbrendűségébe vetett hitet mi sem bizonyítja jobban, mint az a sokszoros vonatkozás, mely a gyógyító tudomány és a vallás, az istenkultusz közt végigkísért a történelmen. A gyógyító képesség tényleg a felsőbb hatalmak legnagyobb ajándéka az ember számára.

Az ősemlernek ösztönszerű ténykedésével szerzett naiv észleléseiből gyűlt össze, ivadékról-ivadékra szálva, az a kezdetleges gyógykincs, amelyből a tudatos orvoslás fejlődése kiindult. A történelem előtti idők minden culturnépénél, Babylonban éppúgy, mint Ó-Egyiptomban, a perzsáknál úgy, mint az indusoknál, aztétoknál, vagy inkáknál akkor került vonatkozásba a gyógyítás a vallási felfogással, amikor a betegségek oka fölött kezdett gondolkozni az ember. A daimonismussal kapcsolatos magia, az istenek kegyét kereső theurgia kelet valamennyi népénél a papság kezébe juttatja a gyógyítást, mint amely közel áll a felsőbb hatalmakhoz s közvetíteni tud istenek és emberek között. Amikor évezredekkel később a görögök józan, népies orvoslásához keletről mesopotamiai, északról indogermán orvosi ismeretek vegyültek, itt is *Asklepios* gyógyisten papjai, az asklepiadok vették át a gyógytemplomok vezetését. De a görög természetbölcselek tanai alapján már *Hippokrates* iparkodott az orvostudományt a vallási mythos alól kivonni, önállósítani s a bölcelet körébe vonni. A rómaiak népies gyógytudományába — melyben eleinte csak az augurok és a haruspexek áldozati jóslásai képviselték a mystikus elemet — a nagy hódítások kapcsán szivárogtak be a görög és keleti theismus tanai, amelyekkel itt is mágikusok, varázslók és papok jutottak nagy szerephez a gyógyításban.

A kereszténység kezdetben idegenkedik a classikus orvostudománytól, mert a pogányság eszméit látja benne érvényesülni. Csak lassan kezdi tanait saját életfelfogásával összeegyeztetni s amikor a betegápolást a caritás jegyében a szerzetesrendek, ne-

vezetesen a Szent Benedek rend köteleességévé teszi, ezzel egyúttal megalapozza azt a klerikális orvostudományt, mely több mint ezer esztendőn át párhuzamos utakon kísérte a világi orvoslás fejlődését. Nagyműveltségű és tekintélyű főpapok, szentéletű szerzetesek és ragyogó tollú egyházi írók — élükön aquinói szent Tamással — szálnak orvosi kérdésekben a scholasticismus zászlaja alatt vitába a salerno, bolognai, montpellieri és párizsi iskolák tudós tanáraival. Érdekes, hogy éppen ez időben mindkét fél tudománya megtört a népi babonát kihasználó kuzuzslók egyre jobban terjedő érvényesülésén, aminek nagymértékben kedvezett a gyógyító ténykedés teljes szabadsága.

A renaissance kiveszi az egyház kezeiből a bölcseséggel együtt az orvosi tudományt is, de nem irtja ki művelőiből a mély vallásosságot, mely oly merész felforgatónak, mint *Paracelsus*-nak is vezérlő gondolata maradt. A felvilágosodás következő időszakában az orvostudomány, a kor szellemének hódolva, a vallás helyett a XVII—XVIII. század természetbölcselétéhez fordul, hogy megingó tekintélyét annak oltalmával támassza alá.

Belekerült ezzel az idealismus és empirismus, az animismus és materialismus, a romanticismus és realismus vitáiba, ami termékenyítőleg hatott a tényeket kereső, tisztán természettudományos munkájára anélkül, hogy a kutatók vallási vonatkozásait érintette volna. Nem új elméletek kidolgozásában, hanem pozitív tudásának ebben az elmélyítésében találta meg az orvostudomány tekintélye megszerzésének feltételét. Mennél többet sikerült az élet titokzatosságából megfejteni, mennél többet sikerült az élet

értékeiből tudatosan megvalósítani, annál inkább növekszik a medicina tekintélye, amelyre pedig ténykedésében szüksége van.

Annak, hogy ez a tekintély pillanatnyilag csorbát szenvedett, hogy a beléje helyezett bizalom megrendült, hogy ezzel az orvosi pálya kritikus helyzetbe került, mélyen gyökerező lelki indítékai vannak.

Az orvosi gyakorlat szükségszerű felaprózódása, s ezzel a *specialismus* túltengése megzavarta azt a bensőséges viszonyt orvos és beteg között, mely a részek felett álló egyéniség megismerését lehetővé teszi. Bár a helyzet az utóbbi években javulni látszik, ma is gyakran feledésbe megy, hogy nem egyes szerveknek, hanem *beteg egyéneknek* gyógyítása az igazi feladat; sajnos sok jogosult szemrehányás forrása az ebből származó egyoldalúság. Éppúgy szívesen megfeledkeznek a bírálók arról, hogy az *Egyetem* az ő universitásában nem alacsonyodhatik le szakiskolává, hanem csak azt az általános, de szilárd alapot van hivatva megadni, melyre az élet épít tovább. Ennek a továbbépítésnek feltételeit megteremteni pedig nem az Egyetemnek, hanem az államnak feladata. Azokat a *vitákat*, amelyeket a mai kor forrongó szelleme tudományos és társadalmi jelszavak körül az orvosok között is kivált, az egész tudás realitásának rovására könyveli el a laikus köztudat, amelyben hamarosan kétely ébred rég lezárt igazságokkal szemben is. A betegellátás socialisálása, az orvosi kérdések túlhajtott népszerűsítése *beleszólást* enged a gyógyítás tudományába olyan tényezőknek is — legyenek azok egyesek, egyesületek, vagy intézmények —, melyeket alapos ismeret hiányában az meg nem illethet. A bekövetkező hibákért azon-

ban mégis az orvosi tudást teszi felelőssé a közvélemény. S végül nem tagadható, hogy az orvosi nyomor, mely az általános gazdasági leromlás részjelensége, meglazította azokat a szigorú *erkölcsi bilincseket*, melyek eddig a felelősségteljes orvosi pálya tisztaságát őrizték. Erkölcsi botlásokért, melyek legtöbbször gazdagon kiszínezve kerülnek a nyilvánosság elé, igazságtalanul az egész orvosi rendet teszi felelőssé a közvélemény. Mindezek azonban nem az orvosi tudományban, mint azt újabban bizonyos oldalról önös vagy politikai célzattal hangoztatják, hanem csakis az orvosi pályán teremtetek válságos helyzetet. De itt sem érinti a válság a belső értéket, hanem csak azokat a kilengéseket, melyek a milieu-höz való alkalmazkodás kísérletei. A tudományt sohasem merevítheti meg a dogmatismus ridegsége; ember alkotta szabályok, sőt törvények érvényességét bármikor megdöntheti a valósághoz közelebb férkőző megismerés. Ez azonban nem válság, hanem haladás, mely mellétekintet nélkül keresi az igazságot. Az egyes életpályák értékelése és megbecsülése viszont ki van téve a korszellem szeszélyének, mely indokolatlanul emelheti az egekig azt, amit holnap meghurcol a föld sarában.

Az *elhivatottság* eszménye az az ellenállhatatlan lelki kényszer, mely akadályt nem ismerve, minden keresztültörve, hajtja hordozóját pályáján kitűzött célja felé. A forradalmak és világesemények, a vallás, a művészet és a tudomány történelmében vannak az emberiség ezen nagyjainak nevei megörökítve. A mindennapi életben az elhivatottság mértéke szerényebb. Lelki egyensúlyát az élet küzdelmeiben meg fogja tudni tartani, egyéni hajlamait és

képességeit a köz érdekében áldásosan fogja tudni érvényesíteni az is, akit megfontolt önismeret vezett munkatere megválasztásában. Ellenkezőleg egyéni csalódásoknak, sokszor tragédiáknak, a közösséget sujtó mérhetetlen károsodásoknak lehet forrása az, ha a pályaválasztásban külső befolyás, vagy a véletlen szeszélye jut szerephez.

Általános törvény ez, mely az orvosi pályán talán azért érvényesül legszembetűnőbben, mert a követelmények itt a legsokoldalúbbak. Az igényeket legtömörebben az a szellemes meghatározás foglalja össze, mely szerint az igaz orvosnak munkáját mindig kiegyensúlyozott fejjel, szívvel és kézzel kell végeznie (*Ruskin*). Más szavakkal s a kötelező erkölcsi emelkedettség hangsúlyozásával kiegészítve mondja egy másik körülírás az orvostól, hogy benne a legmagasabb felelősség érzésének az önfeláldozás, a tudomány és technika művészetével kell társulnia (*Kerschesteiner*). A divatos lélekkutatás az orvosok közt négy alaptípust különböztet meg aszerint, hogy az egyesben a technicizmus, vagy a tudomány iránti érzék, az emberszeretet, vagy a meggyőző (suggetíós) képesség ereje van túlsúlyban. Mindegyik termelhet értékeset önmagában is; de az eszményi orvost az közelíti meg legjobban, akiben a négy képesség harmonikus összhangban egyesül.

Az bizonyos, hogy valamennyi meghatározás az orvos magasabbrendűségének előfeltételeit a lelkiekben keresi. A technikai készsége születni kell; a lelkiek talaját ugyan szintén az öröklés készíti elő, de az egyes képességeket lappangásukból a milieu hatása ébreszti fel, az irányítja, sorvasztja vagy fokozza. Amit a szülői ház és iskola e tekintetben a fej-

lődő lélekben kitermelt, azt értékesíti az orvosi hivatás számára az Egyetem. Nagy orvosi iskolák, nagy tanító mesterek suggestiv hatása érvényesül így nemzedékekre s szabja meg emberöltőkön át a rendi megbecsültetés mértékét. Kiforrott világszemlélet keretébe beillesztett orvosi erkölcsstan legyen a helyes orvosi rendelésnek, ma sajnos nem kellően méltányolt, mondhatnám elhanyagolt követelménye.

A *feladatokat*, melyeknek megoldására az orvostudomány ma hivatott, megsokszorozta századunk socialis beállítása, amely az egyén fölé mint magasabb életegységet, a nemzetet és államot helyezte, s eközben első fellendülésében az egyénről szinte megfeledkezett. A szellemi élet fejlődésének általános érvényű törvényszerűsége nyilatkozik meg azután abban, hogy a nemzeti eszme kialakulásában is megismétlődött minden emberi megismerésnek története. A nemzet egységének eszményi, bölcséleti fogalmát ugyanis itt is felváltotta az egyénekből álló összesség valósága. A nemzet életereje, törzsének épsége az egyéni életben gyökerezik; az a nemzet, melynek egyedeit testi-lelki, vagy erkölcsi mótely fertőzte, pusztulásra van ítélve. Minden, ami az egyén érdekében történik, a nemzet ügyét szolgálja, viszont minden, amit a nemzet léte megkövetel, az egyénen keresztül valósítható meg. Így kapcsolódik be az orvosi hivatás ma az egyéni, nemzeti és állami életnek szinte minden egyes vonatkozásába. Mint évezredekkel ezelőtt, ma is meg nem értés szülte bizalmatlansággal, hiúságtól fűtött féltékenységgel, emberi gyengékből fakadó téveszmékkel, előítéletekkel és babonákkal áll szemben az orvostudomány mind a három téren. Csak idealista és optimista világszemlé-

letből eredő megértés, mely a mérhetetlen felelősség-érzetének lelki mélységeiből merít, emelheti az orvost az akadályok fölé, hogy segítségével készen álljon mindenütt és mindenek számára.

Az orvos *egyéni* vonatkozása lényegileg két egymásra ható erőcomplexumnak, az orvosnak és egyénnek eredője; az elérhető eredményt nem az egyoldalú okszerűség, a causalitas, hanem a mindent felölelő conditionalismus dönti el. Mennél több feltétel érvényesülhet valamely történésben, annál valószínűbb a siker úgy az egészségvédelem, a prophylaxis, mint a beteggyógyítás, a therápia, az orvosi ténykedés e két nagy területén. A kettőt egymással szembeállítani s egyiket a másik rovására előtérbe helyezni, lehet divatos jelszó, de semmiképen sem indokolt. Igaza van *Carrel*-nek, mikor azt mondja: „Az orvostudomány akkor fogja elérni legnagyobb diadalát, ha majd felfedezi, hogyan adhat a testnek és léleknek természetes immunitást betegségekkel, fáradtsággal és félelemmel szemben.“ De ő maga hangsúlyozza, hogy „az orvostudomány minden diadalának ellenére is, a betegség problémája még nagyon távol van a megoldástól.“ „Azokért az életévekért, amelyeket nyertünk a diphthéria, himlő, typhus stb. leküzdésével, megfizettünk azokkal a hosszú szenvedésekkel és leselkedő halállal, amelyeket az idült betegségek okoznak.“

Amint el kell ismerni, hogy a fertőzések leküzdésében az orvostudomány nem remélt eredményekre hivatkozhatik, úgy be kell vallani, hogy a kulturális élet mai kialakulásában sok és egyre újabb veszéllyel fenyegeti az egyén épségét. Az életviszonyokban a túlmohó és túlnyomórúságos végletek érvényesü-

lése, az élet küzdelmeiben a túlfeszített testi és lelki megterhelés, az iparban az elgépesítés, a közlekedésben a gyorsaság, a sportban a rekordok hajszolása gondoskodnak, hogy a betegségek változatossága ne csökkenjen. A különböző régi és új betegségek gyógyítása, az életben megrokkantak életképességének helyreállítása, szenvedéseik enyhítése, ma még egyenrangú feladat az egyéni teherbíróképesség megóvásával.

Az orvosoknak a közegészségügyet szolgáló munkásságában, csak a közelmúltban vált külön az állami hivatástól a *nemzeti*. Az orvosbiológia nemzet alatt olyan egyének közösségét érti, akiket faji elkülönödésük óta — a faj kifejezést az elmondottak értelmében válfaj helyett használva — az öröklés folytonossága, a közös múlt, a közös hagyományok benyomásai és a nemzeti boldogulás munkálásának kizárólagos vágya köti össze. A régibb korok nagy népmozgalmai, a mai idők állandó népkeveredése folytán, tudományos értelemben fajilag tiszta nemzet nincs. A nemzetek testébe állandóan szivárognak idegen elemek, melyek azonban a nemzetbe beolvadhatnak, ha az öröklés folyamán recessiv testi és lelki visszaütésük lehetőségét elvesztették. Ilyen értelemben van nemzet, van nemzeti öntudat, van nemzeti akarat s vannak nemzeti célok. Ebbe az akaratba és célba kapcsolódik be ma az eugenika révén a nemzeti szellemtől áthatott orvosi rend munkája. A nemzeti törzs épségének gondozását szolgálja: a chromosomákat fenyegető ártalmak kiküszöbölése, az előnyös kereszteződések kiválogatása, a gazdaságilag alátámasztott gyermekáldás elősegítése, az ifjúság számára a nemzeti érzés biológiai jo-

gosultságának megindokolása, az ezzel ellenkező tévtanok higgadt, tudományos megcáfolása. Annak a tudatnak felébresztése, hogy a népek nagy küzdelmében a nemzeti erő, mint biológiás, a vallásos erkölcs, mint szellemi fegyver fogja birtokosainak a győzelmet megszerezni, az orvosok legszentebb feladata.

Az állam a kormányzati fennhatósága alatt élő egyének összessége számára veszi igénybe az orvosi tudást. Az anya-, csecsemő- és családvédelemmel, a kisdedóvással, a betegbiztosítással és az aggok gondozásával végig kíséri a bölcsőtől a sírig a reászoruló nincsteleneket. A tömegmozgalmakat az iskolában, a sportban és a katonai szolgálat idejére helyezi orvosi felügyelet alá. Az életfeltételeken a vízellátás, az ételmezés, a lakásviszonyok és a falu egészségtanának kiépítésével iparkodik javítani. A járványok és fertőzések ellen kötelező oltásokkal, vesztégzárakkal, gyógyintézetekkel, rendelőkkel, gondozókkal védi polgárságát. Orvosi ellenőrzést tesz kötelezővé iparban, bányászatban. Az igazságszolgáltatásban a beszámíthatóság, a munkaképesség megállapításához, bűnügyekben a vizsgálat kiegészítéséhez veszi igénybe az orvosi tudást. Megannyi feladat, amely ma az általános orvosi tudás keretében szinte külön szaktudománnyá fejlődött. Ha államunk a megkezdett úton továbbhalad s a népvédelem bátyáit — ha nagy áldozat árán is — továbbépíti, nemcsak hazánk újjáépítését alapozza meg, hanem egyik legértékesebb munkásserege, az orvosi rend számára is megadja a boldogulás lehetőségét.

Negyven évvel ezelőtt, mi akkori fiatalok, ilyen módon álmodtuk meg hivatásunk jövőjét. Nem sej-

tettük, hogy egy eljövendő összeomlás romjai alá temeti minden, a nyugodt fejlődésre szabott tervünket. A mai fiatalság az élet új feltételeivel került szembe; a régi alapok meginogtak, új tervek szerint kell az építést folytatni. Ebben a munkában egymás mellett kell dolgoznia fiatalnak és öregnek abban a meggyőződésben, hogy csak az öregebbek több tudása és a fiatalok acélosabb ereje együtt hozhatja meg a szebb jövőt. Egyben keljenek egymással versenyre: a haza és a nemzet szeretetében, amiben találkozni kell minden igaz magyarnak.

Nehéz viharfelhők vonultak el hazánk láthatára felett, melyek között azonban, mint vágyaink déli bábja tör át Nagymagyarország képe. Ennek a valóraváltásában, sorsdöntő hivatásának mélységes átérzésében, egész tudásával részt akar venni az orvosi társadalom. Azt reményli, hogy ebben a munkában együtt fogja találni a nemzet egész szellemi vezetését, amellyel együtt szerezte meg itt az Alma Mater falai közt tudását s együtt tanulta megismerni a nemzeti eszme szentségét.

Abban a meggyőződésben, hogy ez az érzés fogja áthatni és egybeforrasztani ebben az esztendőben is az egész magyar egyetemi ifjúságot, nyitom meg Isten nevében az 1938—39-es tanévet.

2.

ORVOSI FELELŐSSÉG.

(Rektori ünnepi beszéd.)

1939. május 13.

Amikor a folyó tanév elején a jó Isten kegyelme és az Egyetem megtisztelő bizalma e díszes polcra emelt, egyik Tanártársam azzal a jóslással üdvözölt, hogy rektori évemet széppé és felejthetetlenné fogja tenni a tavaszig valóra váló revisio. Nem fog ő utólag neheztelni rám, ha bevallom, hogy 20 esztendő szomorú csalódásával szívemben, nem hittem neki bár tudtam, hogy előkelő külföldi összeköttetései révén, értesülései nemcsak egyszerű sejtések. S íme ez a mai nap, amikor ősi hagyomány szerint díszközgyűlésre jöttünk össze, hogy az Egyetem alapításának évfordulóját ünnepeljük, tényleg felejthetetlen örömnappá lett számomra. Az ülést ugyanis azzal nyithatom meg, hogy üdvözlöm ezeréves hazánk fiatalságának visszakerült részét, azzal a mélységes szeretettel, melyet ezerév hagyománya szentelt meg s amelyet 20 esztendő vágyódása, reménye mélyített el minden igaz magyar szívében. De, kedves fiatal Barátaim! ne áltassuk magunkat, nem revisio történt, nem revisio adta vissza Önöket nekünk. 20 keserves esztendő alatt minden törekvésünk, minden gondolatunk, minden erőfeszítésünk arra irányult,

hogy a velünk elkövetett igazságtalanságra a világ népeinek figyelmét felhívjuk, hogy velük ezeréves jogainkat elismertessük. Süket fülekre találtunk s felszólalásunkra csak a győzők gúnyos kardcsörtetése és fenyegetése volt a válasz. Egy véglegesen legyűrtnek vélt óriás váratlan megmozdulására, két megifjodott nagy nemzet baráti, megértő kézszorítására volt szükség, hogy elleneink felébredjenek a ránk rakott bilincsek csörgésére. A magas ítélőszékek, amelyek bennünket oly lelkiismeretlenül taszítottak nyomorba, ma is világhatalmi álmukat aluszszák ott a távol nyugaton, díszes palotájukban. Itt pedig az igazság tavaszi vihara száguldott végig Középeurópán, hogy rombadöntsön összetákolt emberi alkotásokat s a romhalmazból hozzánk is idesorjon egy kis törmeléket ősi hazánk szent határaiból. A természeti igazság elemi erői átütöttek, mert örök érvényűek, s nem mulandók, mint az emberi hatalom röpke értékű alkotásai. S ma a Csallóköz aranykalászos rónasága, Losonc, Rozsnyó, Kassa, Munkács magyar hagyományokról regélő tornyai, a Vihorlát erdőrengetegei, titokzatos szorosai és természeti kincsei fölött megint a magyar trikolórt lengeti a magyas Tátra felől az Alföldre leszálló szellő, s Önöket, fiatal barátaink megint magyar szó fogadja az Alma Mater kapuiban.

De ma nincs itt az ideje annak, hogy a bekövetkezett világesemények miértje fölött töprengjünk. Ünnepet ülünk, amelyben összefolyik számunkra a mult hálája, a jelen öröme és a jövő reménye.

A magyar *multból* két nagy lélek emléke vonul fel, hogy előttük, mint az Egyetemnek 203-ik rektora, én is leróhassam az Egyetem és az egész nemzet

háláját. 1635 május 12-én írta alá Pázmány Péter bíboros érsek Nagyszombatban az Egyetem alapító levelét „Isten dicsőségére, a haza javára, a tudomány szolgálatára.“ Az Egyetem céljául megszabta, hogy az „a magyar tudomány, művelődés és hazaszeretet erősítésére és továbbfejlesztésére dolgozzék, hogy e harcias nemzet lelkületét megszeliidítse s az egyház, valamint az állam kormányzatára alkalmas erőket neveljen.“ 1772-ben május 13-iki születése napján költöztette Mária Terézia Nagyszombatban az orvosi karral kiegészített Egyetemet új, díszes helyiségbe, hogy azután 5 év múlva már Budára, a királyi palotába helyezze át. Az ünnepélyes beiktatás itt 1778. május 13-ára volt kitűzve; bár ez a közbejött akadályok miatt csak június 25-én történt meg, az egyetemi magistratus a királyi tanács hozzájárulásával később az újjáalakítás ünnepét visszatette május 13-ra. A királynő 1780-ban kiadott alapító- és adományleveleiben a „diploma inauguraléban“ azt mondja céljáról, „hogy a magyar ifjúság a tudomány alkalmas eszközeivel szilárd és sokoldalú műveltséget nyerjen és ekként ne csak az egyházi és állami hivatalokra, hanem a tudományoknak a hazában való terjesztésére is alkalmassá válják.“ E céljainak ellátásához bőségesen gondoskodott az Egyetem számára anyagiakról, úgyhogy 1775-ben az egész egyetemi alap értéke közeljárt a másfélmillió forinthez.

A *jelen* azzal fonja be az öröm aranyfonalait ünnepünkbe, hogy közel kétmillió testvérünknek, akiket ezer esztendő hagyománya fűzött hozzánk, fiatal nemzedékét üdvözölhetjük újra e falak között. Legtöbbjük az idegen uralmak magyar gyűlölettel telített légkörében született és abban a tudatban nő-

vekedett eddig, hogy magyarnak lenni, magyarnak vallani magát bűn az államhatalom szemében, s hogy a magyar ősi cultura elmaradottan alacsony az egyedül üdvözítő communistikus demokraciával szemben. Ha talán ilyen eszméktől áthatva, egyikük-másikuk még idegenül áll itt a kis magyar világban, érezze valamennyiük, hogy mi 20 év óta minden más problémát háttérbe szorítva, küzdöttünk azért, hogy Önöket ismét szívünkre ölelhessük s ha másban nem, de abban fölötte állunk rágalmazóinknak, hogy nemzetiségeinket, kikkel ezer éve osztozunk a háza földjén, becsüljük, szeretjük, s magunkhoz tartozóknak valljuk.

Lehet-e a *jövő reménye* számunkra más, mint-hogy az igazság végighalad a maga útján s hogy Önök után visszahozza hozzánk azokat a milliókat is, akikkel egy évezreden át együtt éltünk, együtt véreztünk az ősi magyar hazáért. Azt reméljük, hogy a világ sorsát intéző államférfiak végre tudatára ébrednek mérhetetlen felelősségüknek, amellyel nemcsak saját népük boldogulásának, hanem az egész emberiség sorsának tartoznak, amikor újabb világháború felidézésével kacérkodnak nagyhatalmi állásuk biztosítása érdekében.

Vajjon embermilliók haláláért, népek szenvedésért, pótolhatatlan kulturális alkotások pusztulásáért nem terhelne felelősség a történelem szeme előtt a rombolás fölidezőit, amikor a felelősség kérdését oly kérlelhetetlenül érvényesíti az igazságszolgáltatás és a közvélemény a mindennapi életben?

Ez a döbbenetes ellenmondás adta a gondolatot, hogy mai hagyományos rektori értekezésem tárgyául is az orvosi felelősség kérdését válasszam,

amellyel oly gondosan meg van védve az egyén érdeke, míg teljesen védtelen a népek sorsa a háború és béke kuruzslóinak felelősségével szemben.

Bár a gyógyítás a legegényibb ténykedés, mégis a legnagyobb mértékben alá van vetve az egyes korok divatjának. *Egyéni*, mert lényegében két egyéni erőkomplexumnak: a betegnek és az orvosnak egymásra hatásából tevődik össze. Ebben a hatásban a beteg az ő alkatának egyedülálló, a földi életben soha meg nem ismétlődő különlegességeivel és egyénileg indokolt, sokszor kifürkészhetetlen bizalmával, az orvos pedig az ő alkatából és tudásából kialakult képességeivel vesz részt. Az egyes korok *divatja* adja viszont azt a keretet, azt a milieut, amelybe a gyógyítás, mint történés be van illesztve. Absolut igazságok sehol és soha nincsenek az emberi tudás terén, de a relativitás sehol sem annyira szembetűnő, mint éppen a gyógyításban. Amin az egyik beteget könnyen átsegíti szervezetének hatalmas ellenálló és regeneráló ereje, az halálos veszedelemmé növekedhetik meg a másik számára. Aminek megoldása nem okoz nehézséget az egyik orvos gyakorlott kezében, az megoldhatatlan probléma lehet a másiknak. Ami elképzelhetetlen ma, az köznapi gyakorlati szabállyá törpülhet holnap. Ez magyarázza meg azt, hogy a gyógyítást schematisálni, abból a legszabadabb individualisatiót kiküszöbölni éppen olyan logikai botlás, mint amilyen nehéz a műhiba kérdésének pontos meghatározása. Pedig ez a kérdés egyre gyakrabban vetődik fel az orvosi ténykedésekkel szemben a közvéleményben és perekben egyaránt.

Az orvosok elleni perek szaporodásának szám-
szerű adatairól nincs megbízható statisztikánk.

Egyik nagy, német biztosító társaság az 1927—29 évekre 50⁰/₀-os emelkedést számított ki. A magyar I. O. T. ügymenetében az utóbbi 3 év alatt olyan rohamos a szaporodás, hogy ma már a hozzá kerülő ügydarabok jelentékeny hányada — 481 perből 131 — orvosok ellen folyik műhiba, gondatlanság, vagy tudatlanság címén, ami százalékban ki sem fejezhető emelkedést jelent a közelmulthoz képest.

A szaporodás okát több tényező összehatásában kell keresni, amint ezt e kérdéssel foglalkozó magyar jogászok, köztük legújabban: *Tóth László* dr. tszéki bíró, *Kassai* és *Szőke* dr. ügyvéd urak helyesen megállapítják. A gazdasági viszonyok leromlása folytán, a megélhetés nyomasztó gondjai közepette a sérülések és betegségek okozta károsodásokat a károsultak előszeretettel írják a hibásnak, tévesnek beállított orvosi ténykedés rovására s ezáltal ezt is olyan forrásnak iparkodnak felhasználni, amelytől anyagi helyzetük javítása remélhető. A kártérítési perek megindíthatóságának elbírálásában nem orvosi forum, hanem ügyvédi, vagy bírói határozat dönt, amely pedig orvosi ismeretek hiányában, természet-szerűen, nem lehet szakértő. Bár az orvosi kórismézés tökéletesedése szinte matematikai pontosságot biztosít egyes kórformák felismerésének, az élet sajnos még ma is gyakran ad fel az orvosnak megfeythetetlen rejtvényeket, melyeket a laikus készséggel ír az orvos és nem a tudomány rovására. Bár a sebészet rohamos fejlődése ma már nagymértékben biztosítja a műtéti eredmények kifogástalanságát, sajnos mindig maradnak megoldhatatlan problémák, előre nem látható katastróphák, melyek az egyéni képességektől függetlenek; ezekért csakis a sebészt

felelőssé tenni éppúgy hajlamos az áldozat, mint ahogy főleg javító, kozmetikus műtétek után a túlcsigázott igények miatt reményükben csalódott emberek is könnyen csábíthatók a pereskedés útjára. A megbiztosítás kötött rendszerében gyakran hiányzik a betegnek az orvosba vetett bizalma, mely őt a magaválasztottá orvoshoz vezeti. A sikertelenséget, vagy vélt károsodást a beteg az intézményen keresztül hajlandó a számára kirendelt orvos személyes ügyévé minősíteni, s az intézményt, vagy orvosát kártalanításért perelni. S végül tekintetbe veendő az is, hogy az orvosi ismeretek divatos népszerűsítése folytán színdarabokban, mozgóképek vásznán, regényekben és önvallomásokban, nem kis részben változatos célzatú újságcikkekben, egyre jobban foszladozik az a nimbus, amely az orvosi működést különleges tudása révén méltán megilleti, s hozzáértést suggerál ott, ahol a sejtésnek még halvány nyomai sincsenek meg. Mi orvosok évtizedes tanulás, több évtizedes tapasztalat után is önmagunkba szállva, lelketörlő tépelődések közepette jutunk tudatára, hogy a betegélet titkainak hiánytalan megismerésétől még nagyon, de nagyon messze vagyunk, amikor a laikus megdönthetetlen biztonsággal ítélkezik már — persze utólag — az orvosi beavatkozás helyessége, s ezzel orvosi sorsok felett.

Nem kétséges, hogy az állam, a társadalom és az egyén akkor, amikor életének gondozása, tehát az egészségének megvédése és a betegségeknek gyógyítása céljából az orvosoknak jogot ad arra, hogy az élet folyásába beavatkozzanak, ezért a ténykedésért az orvosokat felelősekké is teszi.

Ennek a felelősségnek nehezebb részét az igazán hivatott orvos saját lelkiismeretében hordja, amikor ténykedésének egész súlyát átérzi. Az orvos egyetlen kötelessége, minden ténykedésének egyedüli célja: a gyógyítás, amihez kikristályosodott szabályokkal nem rendelkezik a tudomány. Nem pedig azért, mert a gyógyítás olyan egyenlet, melyben három ismeretlen áll egymással szemben: a megbetegedett egyén, a betegséget előidéző ok és az orvos.

Minden *beteg* különleges alkata egyedülálló a földi élet történetében, amellyel megegyező nem volt, nincs és soha nem lesz többé. Lényegében az egyén fizikai, vegyi, biológiai és lelki együtthatóinak azon összessége, amely az egyén reakcióképességét az életfeltételekkel szemben az adott pillanatban megszabja. Benne foglaltatik tehát minden, amit az egyén elődeinek évmilliók sorától örökölt s amit örökségén saját életének mindenegyres mozzanata módosított. Ezt a reakcióképességet ezideig csak leg-
elemibb vonatkozásaiban sejtí, de megítélésére mér-
tékegységet adni képtelen a tudomány.

A másik ismeretlen a *kórokozó* behatás, legyen az a külvilág fizikális, vegyi, hő vagy sugárzó tényezőinek megváltozása, avagy élőlények támadása. Alig tanulmányozott az orvostudomány más kérdést annyira részletesen, mint a lövési sérüléseket, amelyek sajnos súlyos járványként pusztítják az utolsó 60 esztendőben az emberiséget. S mégis, bár a lövedék hatóereje számokban pontosan kifejezhető fizikális erő, szinte teljesen kiszámíthatatlan a tényleges hatás maga. Ugyanilyen nehéz adott esetben a fertőzésnek, két élőlény küzdelmének sorsát megjósolni, amennyiben az elősáak támadó, az egyén-

nek védekező képessége a fertőzés pillanatának függvénye. Az utca porával szennyezett, súlyosan roncsolt gázolósos seb nagyobb veszteség nélkül meggyógyulhat, alig észrevehető kicsinyke tűszúrás műtét közben a sebész kezén életet olthat ki.

A gyógyítás harmadik együlthatója az orvos egyénisége, aki ellentétben *König* véleményével, amely szerint ez az egyetlen állandó együlthatója volna az egyenletnek, éppoly ismeretlen, kiszámíthatatlan a gyógyításban, mint a beteg maga. Az orvos elhivatottsága világrahozott lelki alkat, amelyet alátámaszthat, erősíthet, vagy csökkenthet az életkörülmények nevelő hatása, de hiányát pótolni semmi sem képes. Emelkedett tisztult világfelfogás, mely ha nem is megérteni, de sejtetni engedi az élet és a lét titokzatosságát; tudás, amely mindíg az emberileg megismerhető igazság felé törekszik; szigorú önismeret, mely a saját tapasztalathoz és gyakorlat-hoz méri a gyógyítás vállalását; elfogulatlan bíráló, mely józanul meglátja és értékeli mások megfigyelésében is az elfogadandót; az az egyéni varázs, melylyel az orvos a benne reménykedő embertársakban feltétlen bizalmat ébreszt, azok a lelki együlthatók, melyek a gyógyítás eredményét eldöntik. Ebben a feltételezett lelkiségben rejlik annak a magyarázata, hogy a gyógyeljjárások megválasztásában ma is teljes szabadságot biztosít az orvosnak az állam és a társadalom, s hogy az orvosi működés csődjét jelentí minden schematisáló megkötés.

A felelősség *másik* részével az orvos hivatásában a törvény előtt adózik, ezért tehát peresíthető. Nem tartozik ide az orvosnak állampolgári felelőssége, amely egyaránt köti az állam törvényeihez annak

valamennyi polgárát, s amelyek előtt az orvosnak magasabb műveltsége legfeljebb, mint súlyosbító körülmény vetendő latba.

A *hivatásbeli felelősség* keretében a jogellenesség jellegét önmagában hordja, tehát büntett minden olyan cselekmény, melyben az orvos szándékolt célja élet megsemmisítése, vagy erkölcsi kötelességek megsértése. Általános értelemben az élet ellen tör az az orvos, aki magzat elhajtásával csírázó életet pusztít el, vagy aki pusztuló életet segít át a halál küszöbén, és pedig az euthanasiában mint cselekvő, az öngyilkosság elősegítésében, mint segítő, rábeszélő társ. Törvényesített erkölcsi szabályokat tör át az orvos, ha a kötelező titoktartást megszegi, ha hamis bizonyítványt állít ki, vagy ha bizonyos közegészségügyi szabályok betartását elmulasztja.

Mai szerény előadásom keretét túlságosan kiszélesítené, ha valamennyi kérdéssel részletesen akarnék foglalkozni. Legyen szabad csupán kettőre kitérni, mint olyanokra, melyek az Igazságügyi Orvosi Tanács gyakorlatában azon 22 év alatt, mióta annak tagja, illetve elnöke vagyok, ismételten felvetődtek, amelyekre nézve, ha szabad úgy mondanom, egyéni tapasztalatom van.

Az egyik a *magzatelhajtás*, amelyből eredő orvosi bűnperek aránylag ritkák, nem mintha ez a delictum ritkán terhelné az orvosok lelkiismeretét, hanem mert a szakértelemmel végzett beavatkozás ritkán járván szövődménnyel, csupán elvétve válik köztudomásúvá.

Amennyire egyöntetű és szigorú a büntetőjogi elbírálás akkor, amikor illetéktelen kezek, bábák és javasasszonyok nyulnak be ezzel az emberi sorsba,

olyannyira végletek állanak egymással szemben a bírói gyakorlatban és az orvosi felfogásban egyaránt akkor, ha orvos végezte a beavatkozást. Az ellentétek igen élesek. A teljes negatio, a teljes betiltás álláspontját képviseli a ma érvényben lévő törvény, mely kivételt nem ismerve mondja ki, hogy „a teherben lévő nő, aki méhmagzatát szándékosan elhajtja, megöli, vagy azt más által eszközölteti, ha a házasságon kívül esett teherbe, két évig terjedhető börtönnel, ellenkező esetben pedig három évig terjedhető börtönnel büntetendő“. „Ugyanez a büntetés éri azt, aki a büntettet a teherben lévő beleegyezésével követi el; ha pedig azt nyereséményvágyból tette, öt évig terjedhető börtönnel büntetendő“ (Btk. 285. p.). „Aki teherben lévő nő magzatát annak beleegyezése nélkül szándékosan elhajtja vagy megöli, 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő. Ha pedig ezáltal a teherben lévő nő halálát okozta: 10—15 évig terjedhető fegyházzal büntetendő“ (Btk. 286. p.).

A magzatelhajtás tehát ezek szerint minden körülmények között bűnös cselekmény, melynek csak minősítése különböző aszerint, hogy szándékosan, nyereségvágyból, a nő beleegyezésével történt-e, házasságában, vagy azon kívül teherbe esett nőn, s hogy halált okozó volt-e a beavatkozás, igen vagy nem. Ugyanerre a merev álláspontra kívánt helyezkedni bizonyos tetszetős jelszavak hangoztatásával az Országos Orvosi Kamara is.

A másik végletet az elhajtásnak teljes felszabadítása és büntetlensége képviseli, amely állásfoglalás azonban a szovjet óriási méretű tömegkísérletével bizonyíthatóan csődöt mondott. Hogy a szabadon üzött, nem ellenőrzött elhajtás mit jelenthet a népe-

sedés és népvédelem szempontjából, világosítsa meg egy számadat. New-York államban az igazságügy-minister helyettesének elnöklete alatt 100 orvos szövetségbe társult abortusok végzése céljából. A társaság egy esztendő alatt az eddig kiderített adatok szerint 100.000 magzatelhajtást végzett, aminek fejében $7\frac{1}{2}$ millió dollár folyt be a szövetség pénztárába, ami azután fedezte az elnök tiszteletdíján kívül a rendőrség megvesztegetésének költségeit is.

A két véglet között tátongó szakadékot iparkodott áthidalni a magyar bíróságok józan ítélkezése, mely bizonyos szigorú javalatok alapján végzett orvosi magzatelhajtásnak büntetlenséget biztosít, ha a beavatkozás az anya életét fenyegető veszedelmet van hivatva elhárítani. Érdekes, mondja *Mendelényi László*, hogy a magyar főrendi tábla s a karok és rendek táblája tagjaiból alakult törvényelőkészítő bizottság mély, bölcs előrelátással és pontos szövegezéssel akarta szabályozni ezt a kérdést, melyet egyesek most oly felforgatónak tartanak, mondván (138. pont), hogy büntetlenség biztosítandó azon esetre „midőn valaki, mint orvos, sebész vagy szülész az orvosi szabályok által meghatározott körülmények között valamely gyermeket azért, hogy az anyának veszélyben forgó életét megmenthesse, az anya méhében megöl.”

Ez a meghatározás 100 évvel ezelőtt íródott a büntetőtörvénykönyv számára, 1843-ban készült javaslatban, melyet úgy jellemez *Mendelényi*, hogy egyike a legeredetibb, a magyar szellemet és hagyományokat tökéletesen kifejező jogi munkálatoknak, mely annak idején a tudományos világban általános elismerésre talált. Sajnos a 48-as események s az ezt

követő Bach-korszak miatt az országgyűlés nem tárgyalhatta a javaslatot. 67 után pedig, osztrák behatás alatt, a Btk. számára új javaslat készült, mely a Btk. fejezeteiben ma is érvényben van.

A régi javaslat megértő belátása azonban visszhangra talált a magyar igazságszolgáltatás gyakorlatában, éppúgy, mint az Országos Orvosszövetség és az Igazságügyi Orvosi Tanács felterjesztésében, melyek a kérdés tervbevett törvényes rendezéséhez újabban hozzászóltak. A különbség az eredeti szöveggel szemben orvosi szempontból az, hogy az erre vonatkozó „orvosi szabályok“ és „az anyai életveszedelem“ fogalmai szigorúan körülbástyáztattak s ezzel ebben a kérdésben is az „orvosi felelősségre“ került a hangsúly. Az igazságügyi kormányzat és a törvényhozás van hivatva dönteni az ellentétes felfogások vitájában. A döntést két elvnek összeegyeztetése teszi nehézé: az egyik az egyéni élet érinthetetlen szentsége, a másik a nemzet egyetemének érdeke, amelynek védelméért mi orvosok felelősek vagyunk.

A másik az orvosi *bizonyítványok* kérdése, amelyekre vonatkozólag a Btk. 408 p.-a így szól, hogy „azon orvos, aki valamely egyén egészségi állapotáról hamis bizonyítványt avégett ad ki, hogy valamely hatóság vagy biztosító társaságnál használtasék, vétséget követ el és egy évig terjedhető fogházzal büntetendő.“ Ugyanerről az orvosi etikának nem írott, de a lelkiismeretben gyökerező rendelkezése id. *Imre József* fogalmazásában úgy nyilatkozik: „nem lehet olyan csekély jelentőségű a bizonyítvány tárgya, hogy az igazságtól vagy meggyőződés-

süinktől csak egy hajszálnyira is eltérni szabad legyen.“

A büntető paragraphus szűkebben körülírt hatáskörét tehát az orvosi erkölcsstan kiterjeszti az orvosi bizonyítványokra általában, ha nem is jár ezzel együtt a peresítés lehetősége. Az az orvos, ki hosszabb gyakorlat után végigtekint azokon a bizonyítványokon, amelyeket tőle kértek, amelyeket tényleg kiállított s amelyeket másoktól kiállítva ellenőrizni módjában volt, sokszor fog saját bizonyítványaiban is árnyalatokat felismerni, melyeket a másokéban mint kifogásokat hajlandó elkönyvelni.

Az orvosi bizonyítványok ellen emelhető kifogások egy részében hiányzik a célzatosság, a szándékoság, mert egyszerű *tévedések*, melyek a tudás, a megfigyelés és a következtetés hiányosságára, mint általános emberi fogyatékoságokra vezethetők vissza. A tévedés vonatkozhatik a testi és lelki adottságok tárgyi elbírálására éppúgy, mint időbeli meghatározásokra, amint az előbbieket főleg sérüléssel, gondnoksági, örökösödési, érvénytelenítési perek bizonyítványaiban, látteletekben, az utóbbiakat kártérítési perek gyógytartam megállapításaiban, tehát minősítéseiben látjuk. A következtetés tévedéseivel, mint a logika hibáival, főleg a károsodás, nevezetesen a munkaképesség csökkenésének megállapításai kapcsán találkozunk.

A bizonyítványok másik csoportjában az orvost a *könnyelműség* vádja illetheti, ha gyógyszerek, gyógyeljárások használhatóságáról, megbízhatóságáról állít ki nyilatkozatot, habár észlelése időbelileg túlságosan rövid, az esetek számában túlságosan kicsiny, intenzitásában felületes, következtetésében

egyoldalúan elfogult volt. Ez a magyarázata annak, hogy a dicsőhymnusoktól kezdetben egekig emelt szerek és eljárások a nyugodt és tárgyilagos bírálat fényében sokszor váratlanul lekerülnek az ajánlások rendjéről és bejutnak az orvosi eltévelyedések lomtárába.

A kifogások harmadik csoportjában előtérbe nyomul a *szándékosság* érvényesülése, ami tudatosan hamis adatok felsorolásában nyilvánul meg. A hamisság jogellenességén nem változtat, legfeljebb a minősítésben vehető tekintetbe az, hogy a hamisítás indító oka: anyagi haszon elnyerése, jószívűségből fakadó könyörületesség, vagy bizonyos hivatalos intézkedések által kényszerített pia fraud.

Idetartoznak elsősorban azok a bizonyítványok, melyekben iskolai, vizsgai, beidézési, megjelenési mulasztások igazolására hozatnak fel nem létező, vagy túloztatnak csekély jelentőségű egészségháborítások. Mindezideig hiába tiltakozott az orvosi társadalom az ellen, hogy a külföldi utazásokhoz szükséges valuta elnyeréséhez, jól megérdemelt hivatali szabadság kieszközléséhez, ne kívántassék meg hivatalosan orvosi bizonyítvány, mely legtöbbször csak az orvos jószívűségére hivatkozva állítható ki. S idetartoznak bizonyítványok, melyekben az orvosok büntetendő cselekmények minősítésének enyhítésére a socialis viszonyok, a beszámíthatóságot korlátozó elmeállapotok, vagy bizonyos egyéb lehetőségek túlzott hangsúlyozásával iparkodnak a humanitás jegyében embertársaik segítségére lenni. Azokról a lelki küzdelmekről, amelyekben az orvosnak hivatásából kifolyólag ilyen esetekben része van, keveset tud a laikus közfelfogás, de még az igazságszolgáltatás hivatalos

foruma is. Az ítélet mindkét részről hamar készen van, anélkül, hogy az orvosi tépelődés belső rúgói méltánylást nyernének. Elismerve azt, hogy az orvosnak a közszolgálatán kívül mindenkor kötelessége az egyén védelme, az ilyen esetekben helyesen akkor jár el, ha elsősorban észére hallgatva az igazságtól hajszálnyira sem tér el, s tudásának legjavát fekteti bele bizonyítványaiba is. Csak másodsorban szólaltassa meg szívét s minden körülményt gondosan mérlegelve tegyen engedményt érzéseinek is.

A hivatásbeli peresíthető cselekmények másik csoportjában az orvos részéről hiányzik a szándékosság s mint a közhasználatú megjelölések mondják, rovasára csak gondatlanság, tudatlanság, mulasztás róható fel. A rohamosan szaporodó műhiba pereken kívül az orvosi tévedések és gyógyulási szövődmények alapján megindított perek tartoznak ide, melyekben az orvos felelősségén nyugszik a hangsúly.

A *műhiba* fogalmi meghatározása két véglet között ingadozik. *Haberland* szerint műhiba általában az orvosi ténykedésben, kezelésben felmerülő minden szövődmény, minden eredménytelenség. Viszont *König* szerint a műhiba kifejezés az igazságszolgáltatás szótárából az orvosi felelősség kérdésének tárgyalásánál törlendő, mert átfogó meghatározása eddig nem sikerülvén, a joggyakorlatban félreértésekre vezet.

Tényleg a műhiba meghatározására általánosan elfogadott fogalmazást nem ismerünk s mégis a jogi felfogás úgy szól „hogy műhiba nélkül nem létezik orvosi kártérítési felelősség“ (*Kassai—Szőke*). Már a magyar 1876. évi tvcikk 47. paragraphusa is úgy szól, hogy „A gyakorlatra jogosított orvos gyógy mód

alkalmazásában nem korlátoztatik, a működésre nézve azonban az állam ellenőrködése alatt áll és az általa elkövetett műhibákért felelős.“

A műhiba meghatározása előtt ezek a kijelentések a felelősség körülírásával iparkodnak kitérni. Az angol *Taylor* megköveteli az orvostól, hogy „rendelkezzék a tudás, ügyesség és tapasztalat mértékével, fejtse ki gyakorlatában a szükséges gondosságot és szorgalmat, kétes esetekben legjobb meggyőződése szerint járjon el“. Ennek a negatívumaként a magyar jogi felfogás azt mondja, hogy „nem lehet szó műhibáról, ha az orvos tudással, ügyességgel és tapasztalattal jár el, ha kifejtette a kellő gondosságot és szorgalmat, még akkor sem, ha az orvosi tevékenység nem járt a remélt eredménnyel. Az orvosnak joga van a tudományos gondosság határain belül legjobb meggyőződése szerint eljárni“ (*Kassai—Szőke*).

A meghatározás nehézségével talán legrövidebben, mert legrövidebbre fogva *Virchow* szállt szembe, mikor azt mondta: „a műhiba az orvostudomány általánosan elismert szabályainak gondatlan megsértése.“

Ezt írja körül hosszabban a m. kir. *Curia* egyik jogegységi döntvénye, mely a műhibát imígyen határozza meg: „Bírói gyakorlatunk orvosi műhibát ott lát, ahol az orvos nem fejtette ki azt a szakavatott és körültekintő gondosságot, melyet a kezelés idejének megfelelő átlagos orvosi ismeretek mellett az élet felfogása szerint, az eset körülményei között a rendes orvostól el lehet várni.“

Míg *Virchow* meghatározásában a műhibának két kritériuma: a gondatlanság és tudatlanság, addig a magyar körülírás már igen bölcsen hangsúlyozza

az általános tudásnak időhöz és az adott eset különleges körülményeihez rögzített voltát.

Egyik újabb curiai döntvény még tovább megy, amikor az esetleges mulasztásban a bekövetkező károsodás szerepét is külön kiemeli, mondván: „A bírói gyakorlat szerint orvosi műhibáról ott lehet szó, ahol az orvos valamely gyógymódot, vagy eljárást úgy alkalmaz, hogy az orvosi tudomány mindenkor állásához képest annak káros hatása már az átlagos ismeretek mellett is előrelátható, vagy hogy a káros hatások elhárítására szolgáló és általában ismert óvórendszabályokat gondatlanságból, vagy tudatlanságból mellőzi.“

Hasonlóképen mulasztásban látja a műhiba lényegét az a curiai meghatározás, mely szerint: „A pontos diagnosishoz szükséges segédeszközök igénybevételének indokolatlan elmulasztása, orvosi műhiba.“

Hogy a joggyakorlat fenti követeléseinek elég tétessék, a meghatározásokat összegezve, talán úgy kellene a műhibát körülírni, hogy „műhibát követ el az orvos, ha ténykedése gondatlanság, tudatlanság, vagy mulasztás folytán egészségháborítást okoz“. Az illetén meghatározás tehát nem különböztet meg a műhiba mellett gondatlanságot, tudatlanságot és mulasztást, mint ahogyan a bírói gyakorlat most hangoztatja, hanem a műhiba lehető három kritériumát látja a gondatlanságban, vagy tudatlanságban, vagy mulasztásban. Ez, bár más kifejezésekkel nagyjából megfelel a büntető tvk. 291-ik paragraphusának, mely szerint „Ha a halál az azt okozónak hivatásában vagy foglalkozásában való járatlanságból, hanyagságból, vagy azok szabályainak

megszegéséből származott: három évig terjedhető fegyházzal büntetendő.“ Bár a törvénykönyv paragrafusokba szorított merevségének ide kell sorolnia az orvosi műhibákat is, a részrehajlatlan bírói gyakorlat hangsúlyozza, hogy az orvosi gyakorlatot nem tekinti iparnak, hanem magasabb célú olyan köztevékenységnek, „mely nem matematikai képletekkel“, hanem szövődményes szerkezetű emberi lényekkel s azoknak ma még sok tekintetben titokzatos betegségeivel dolgozik. Erre a belátásra szükségképen rávezette a tudományt a műhibapereknek rohamosan szaporodó tanulsága; említettem, hogy a múlt esztendőben 131 perben adott véleményt az I. O. T., míg a múlt század egész utolsó évtizedében összesen 46 ilyen perről számolt be *Schächter*. Az óriási emelkedésben az orvosi ténykedésnek az orvossal szemben támasztott egyre nagyobb igényén kívül nagy része van annak, hogy a socialis biztosítás keretében a törvény járadékot és kártérítést biztosít a betegnek minden baleseti, vagy műhibából származó egészségháborításért.

Azt mindíg tudtuk, mondja *Oláh Gusztáv*, hogy lelki tényezők milyen nagy befolyással vannak körzeti zavarokra és szunnyadó kórok — gümőkór, rák stb. — fellobbantására. De csak a szaporodó orvosi perekből tudtuk meg, hogy kártérítési és járadéki vágyképzetek évekig felszínen tarthatnak olyan betegségeket, amelyek azok nélkül rövidesen gyógyultak volna. Az ilyen pereskedő valósággal vágyképzeteinek betege; a panaszai nem vonatkoznak tárgyi alappal bíró ú. n. szervi betegségekre, hanem túlnyomórészt működési zavarokra, amelyeknek súlyosságát a peres fél lelki egyénisége és vágyképzete

tekre való hajlamossága szabja meg. Ezt két érdekes példával világítja meg *Oláh*. Hollandi sebészeknek feltűnt, hogy régebben náluk a csonttörések jóval hamarabb gyógyultak meg, mint Németországban, ahol a törvény már biztosította a baleseti járadékot; amikor azután a biztosító törvényt a Holland állam is meghozta, a gyógytartam közti különbség a két államban megszűnt. Hamburgban a közmunkákban dolgozó idegen honosok, akik baleseti sérülések következményei ellen nem voltak biztosítva, ugyanolyan baleseti sérülés után sokkal hamarabb álltak munkába, mint a biztosított hamburgiak.

Ilyen és ehhez hasonló elgondolások indokoltta teszik azt a követelést, hogy az orvosi perekben a perfelvételből és az ítéletekből teljesen töröltsék a felperesekkel szemben megnyilvánuló könyörületesség és méltányosság, mert a jószívnek tett minden engedmény az alperes orvos létfeltételeit semmisíti meg. Ez legkevesbbé sem akarja az orvosi felelősség kötelességét, avagy a felelősségrevonás jogát kétségbevonni, csak azt a romboló hatást kívánja kiküszöbölni, amely az orvossal, s rajta keresztül az egész orvosi renddel szemben érvényesíti hatását. A józan bírói megfontolás és a körülmények pártatlan mérlegelése csak elvétve igazolja az egyén hibáját; a felzaklatott közvéleményben mégis legtöbbször tovább kísért, s az egyénről az egész rendre veti árnyékát a vád tárgyává tett cselekmény. Egyéni életet tönkretenni ott, ahol ismereteink, berendezéseink, tudásunk hiányosságában gyökerezik az elkövetett botlás, viszont egész hivatást, pályát felelőssé tenni ott, ahol egyéni mulasztás a hiba oka, ezt az emberi igazságérzet nem hagyhatja szó nélkül.

A műhibák fentjelzett három kritériuma közül az orvosi ténykedésben a *gondatlanság* szerepe nagyrészt háttérbe szorul a tudatlansággal és a mulasztással szemben, mert a gondatlanság legtöbb esetben egyértelmű a tudatlansággal, illetve mulasztással. A büntető jog meghatározása, mely szerint „gondatlanság az előre látható eredmények kötelességellenes előre nem látása“, éppoly kevésbé veszi tekintetbe az orvosi tevékenység különlegességét, mint az a körülírás, hogy „gondatlanságnak tekintendő a ténykedésben megkövetelt gondosság elmulasztása.“

Nem vitás, hogy ismer az orvosi gyakorlat károsodásokat, melyeknek előreláthatása, függetlenül egyéntől és időtől, általános szabállyá kristályosodott. Hogy a gyermekek friss könyöktáji töréseire feltett gipszkötés gyakran okoz az alkaron és kézen javíthatatlan ischaemiás zsugorodást és ezzel az egész életre szóló nyomorúságot, annyira közismert, hogy a kötés gondos ellenőrzésének elmulasztása, határozottan gondatlanságnak minősítendő. De viszont vannak károsodások, melyek az orvosi beavatkozás idejének és az azt végző orvos egyéniségének függvényei. A gyógyítás szabályait egyre módosítja a tudomány haladása és mindenkor determinálja az orvos egyéni tapasztalata. 20 évvel ezelőtt végzett röntgenbesugárzás okozta károsodások másként bírálандók el, mint a maiak, amikor a sugárzás erejének mérésére alkalmas eszközök már ismeretesek. Az általános gyakorlatot folytató orvostól megkövetelhető gondosság mértéke más, mint az, melyet szakorvostól vár joggal a közvélemény. Lényegesen megnehezíti a gondatlanság és tudatlanság kritériumának

megítélését az, hogy a szakemberek közt sincs meg, mert nem is lehet meg alapvető kérdésekben sem a megegyezés. Legyen szabad ezt saját szakmámból, a sebészetből vett néhány olyan példával megvilágitani, amelyekben a bíróságok a közelmúltban az I. O. T. véleményét kérték.

A *körömméreg*, panaritium a leggyakoribb kissebbszi megbetegedés, amely mégis a nagy sebészi pörök egyik leggyakoribb tárgya. Panaritium a kézujjak tenyéri felszínének apró sérülésekhez csatlakozó genyes gyulladása, amelynek különlegességét az ujjak bonctanának sajátossága adja. Az ujjak bőralatti kötőszövetének jellemző szerkezete, az inhüvelyeknek, mint zárt, savós üregeknek, az inaknak, mint tápláltatásukban a környezettől függő szerveknek jelenléte, azok közeli vonatkozásai a csontokhoz, ízületekhez, bőségesen megmagyarázzák a körömméreg szeszélyes, kiszámíthatatlan lefolyását, a kezelésre ajánlott eljárások változatos sorozatát. A legártatlanabbul induló gyulladásnak, a leghelyesebb kezelésnek is lehetnek súlyos következményei nemcsak a megtámadott ujjra, nemcsak az egész kézre, hanem még az életre is. Az ujj, vagy az egész kéz megmerevedése, zsugorodása, sőt elvesztése, a végtagra tovaterjedés, súlyos vérmérgezés kapcsán a halál sem ritkaság, amit a legheroikusabb műtét sem tud elhárítani. Hogy ebben az egyéni alkat különlegessége, a fertőzés súlyossága, vagy a kezelés célszerűtlensége-e az ok, szinte lehetetlen eldönteni, de igen könnyű laikusok előtt per tárgyává tenni.

Gyakoriságban szinte vetekedik ezzel a kórképpel a *törések* okozta zavarok peresítése. A csőves csontok testének tengelyeltéréssel, rövidüléssel, görbüléssel gyógyuló eltorzulásai, a nem gyógyulást jelző álizületek, az ízületek körüli, vagy ízületi törések nyomán visszamaradó mozgáskorlátozás, merevség, olykor lötyögés, vagy ízületi elferdülés, bőségesen megmagyarázzák, hogy a törések vértelen, illetve műtéti kezelésének hívei közt ma is élénk a vita, s hogy a vértelen kezelésnek számtalan változata ma is épúgy mind divatban van, akár 50 év előtt. S érdekes, hogy amennyire segítségére van a minden segédeszközzel felszerelt sebésznek a röntgen, époly veszedelme lett a gyakorlóorvosnak az átvilágítás, vagy röntgenkép. Tökéletes működés mellett ijesztő rossz lehet a röntgenkép, melyre alapítja azután a peres fél keresetét, s fordítva, teljesen kifogástalan röntgenkép mellett zavarba hozhatja a szakértőt a felperesnek a képpel meg nem magya-

rázható, súlyos panasza, mely végnélküli pereskedésnek lehet forrása.

Amióta az immunsavók védő- és gyógyító hatását megismertük, gyakorlati szabállyá lett minden szennyezett sérülésnél a *merevgörcs* elleni védőoltás; a szabályt törvénné szentesítette a háborús tapasztalás úgy, hogy a savóprophylaxis elmulasztása műhibává minősült. Ezzel szemben a legújabb statisztikai összeállítások kimutatták, hogy a tetanus-megbetegedések számát a savóprophylaxisé kötelezővtétele nem csökkentette; hogy a látszólagos kitűnő eredmény inkább a sebkezelés egyidejű tökéletesítésében nyeri magyarázatát; hogy tetanus kifejlődhetik a legerősebb védőoltás dacára, amely nem is olyan ártatlan beavatkozás, mint azt kezdetben vélték. A levont végkövetkeztetés ezek alapján úgy szól, hogy a savóprophylaxis nem tekinthető kötelezőnek, elmulasztása tehát nem műhiba (*Hübner*.) A német sebészek nagyrésze elismeri az ellenérvek jogosultságát (*Schöne*), de a haretéri sebesüléseknél kitart a savófeeskendezés kötelezettsége mellett, csupán a békabeli sérüléseknél ajánlja az individualizációt s kívánatosnak tartja a jövő számára használható aktív immunisálás kidolgozását. Az eset minősége szabja meg, hogy a savóprophylaxis elhagyása műhiba-e vagy nem.

A *vakbélgulladást* teljesen a sebészet körébe utalta a tapasztalat, amely szerint ma ebben a betegségben nem hal meg senki, ha idejekorán kerül orvosi kezelésbe. Sajnos, az „idejekorán“ olyan együttható, mely független az orvostól, s még inkább a sebésztől, akit azután nem irányítanak matematikai törvények, hanem csak egyéni tapasztalatokból leszűrt egyéni ajánlatok. A vakbélroham bevezetője minden esetben a vakbélgörcs, a colica appendicularis, amelynek 48 órás veszélytelenségét elismeri, de diagnostikus nehézségeit hangsúlyozza minden sebész; ezért a sebészek egyrésze minden gyanus esetben azonnal operál, vállalva a tévedés esetleges risicóját; másrészüket viszont megköveteli a kórisme biztosítékát, ami pedig végzetes lehet. Ha a féregnyúlvány üszkösödése megindult s ezt a hasüreg reakciójaként korai izzadmány megjelenése kíséri, még ma is vitatkoznak a sebészek, hogy a féregnyúlvány kiirtása után meg van-e engedve a hasüreg teljes bezárása, vagy ajánlatos-e a drainezés. A vita kiélesedik, ha az üszkös vakbél kilukadása folytán már genyes a hasüreg izzadmánya. Öblíteni, vagy szárazon kitörölni, aseptikusan, vagy antiseptikusan öblíteni, drainezni, tamponálni, vagy bezárni, olyan változatok, melyek mindegyikének vannak lelkes hívei és heves ellenzői. Szabad-e operálni a rostonyás, letapadásos vakbél körüli beszűremké-

dést a heveny időszakban? hogyan kell ellátni a vakbélkörüli tályogot? kötelező-e műtét ajánlása lezajlott, biztonsággal felismert roham után? jogosult-e a műtét javaslása csupán panaszok alapján, melyek kimutatható elváltozás nélkül a féregnyúlvánnyal hozhatók vonatkozásba? Megannyi kérdés, mely nem merül fel, ha a beteg símán meggyógyul, de mind-egyik vádponttá tétetik a sebész ellen, ha a beteg elpusztul, ami pedig valamennyi eshetőségnél fennforog.

A *gyomorfekély* kétségtelenül belgyógyászati betegség, mert megfelelő étrendes, gyógyszeres kezeléssel igen nagy százalékban gyógyítható. De kétségtelenül sebészi betegséggé minősül, ha kilukad, szűkületté hegesedik vagy makacsul kérgesedik. Mi legyen a végzendő műtét? ezt a kérdést tárgyalja ma is hatalmas számú statisztikák felvonultatásával a sebészet. Elég-e a kilukadás helyét néhány öltéssel bevarrni, vagy célszerűbb-e egyidejűleg az egész fekélyes területet kimetszeni? Elég-e szűkület, illetve kérgesedés esetén a gyomortartalom elvezetésére egyszerűen új utat, új nyílást készíteni, vagy helyesebb-e a fekélynak körülírt kimetszése, illetve a kiújulás meggátlására a gyomor egész sósav termelő részének kiirtása, az ú. n. nagy resectio?

A *mulasztás vádj*a nemcsak a gyógyításban, hanem a kórismézésben is egyre gyakrabban hangzik el az orvosokkal szemben.

A kórisme felállításához ugyanis a régi physikalikus és egyszerű vegyi vizsgáló módszerek mellé felsorakozott nagy készülségével a kórszövektan, a bakterológia, a serológia, a haematológia, a röntgenológia stb. Jelentőségüket annyira ismeri ma már a köztudat, hogy felhasználásukat hovatovább a beteg kívánsága és nem a klinikai kép adottságában rejlő szükség szabja meg. Egyik nagy biztosító intézet 1100 esete közül 238-ban okolták az orvost helytelen kezelés címén, ebből 129-szer azon alapon, hogy a kellő röntgen-vizsgálat nem történt meg, vagy tökéletlen volt, ami megfelel a pörök 10⁰/₀-ának. Kétségtelen, hogy a törések és ficamok finomabb részleteinek felderítésére, a gyógyulás folyamatának

ellenőrzésére a megbízható felvételek ma már nélkülözhetetlenek; de viszont nem lehet elhallgatni, hogy működésileg tökéletesen gyógyult esetekben a képeken kimutatható alaki eltérések olyan vágyképzeteknek lehetnek kiváltói, melyekre évekig elhúzódó kártérítési perek épülnek.

Az utóbbi időben, főleg jogászai körökben, sok vitára adott alkalmat két per, mely mulasztás címen indult meg az alperes orvosok ellen. Az egyikben a hajas fejbőr gombás betegsége ellen felírt thallium okozott halálos mérgezést, mert a rendelő vényben csupán számmal jelzett adag a tizedes pont helytelen elhelyezése miatt, a megengedett legnagyobbnak tízszerese volt. A bíróság mulasztásnak minősítette, hogy az alperes az adagnak betűvel való hozzáírását elmulasztotta. Már pedig erre nézve a hivatalos Gyógyszer-könyv kötelező előírást nem tartalmaz. A másik perben is mulasztás címén marasztalta el a bíróság az orvost, mert a szem kötőhártyagyulladásának fajlagosságát az alperes az első jelentkezésnél azért nem ismerte fel, mert elmulasztotta a váladék górcsövi vizsgálatát. Az I. O. T. az alperest mentesítette, mert véleménye szerint a górcsövi vizsgálat csakis gyanús klinikai tünetek fennforgása esetén mondható kötelezőnek. Hangsúlyozandó, hogy az egyes vizsgálati módszerek igénybevételének szükségességét nem általános előírás, bírói elgondolás, hanem a klinikai kép különlegessége szabja meg. Ezzel szemben el kell ismerni, hogy a legcsekélyebb kétely felmerülése esetén tényleg felhasználandó minden segédeszköz, mely a baj megállapításához az akkori általános orvosi tudás szerint igénybevehető. Így soha

sem fog a mulasztás vádjával szembekerülni az az orvos, aki gyanús emlő- vagy csontdaganat esetén nem mulasztja el a kellő időben végzett próbakimetszést, a gyanús méhvérzés miatt kivett kaparék szövettani, a diphtheriára gyanús torokváladék bakteriológiai vizsgálatát.

Az ilyen esetek azt bizonyítják, hogy a jogellenes cselekménynek minősülő tudatlanság és mulasztás éles elhatárolása a jóhiszemű tévedésektől és a gyógyulás előre nem látható szövődményeitől nehéz csupán az adott eset összes körülményeinek számba vételével oldható meg.

Tévedésekre az orvosi ténykedésben a kórismezés eddig meg nem oldott, a gyógyításnak ki nem forrott problémái adhatnak alkalmat. Fiatal nők has-
hártyagyulladásának ismeretes három alakját: a kifúródásos, a gonococcus és pneumococcus okozta genyedést a klinikai tünetekből biztosan megkülönböztetni sokszor alig lehet, már pedig a kifúródásnak meg nem operálása a betegre nézve éppoly végzetes lehet, mint a másik kettőnél a has megnyitása. Az összetévesztésből eredő súlyos végzet itt nem minősíthető műhibának. Csontdaganatok természeténck, ízületi betegségek kóroktanának megállapítása a kezdeti szakokban éppoly nehéz, sőt lehetetlen, mint agy- és gerincagydaganatok korai felismerése, avagy a gyomorfekély és gyomorrák elkülönítése.

A *gyógymódok* megválasztásában, a tudomány korlátai közt, szabad kezet biztosít a törvény az orvosnak. A gyógyító tudomány maga azonban nem ment a tévedésektől, hogy ne mondjam tévelygésektől, amelyek tetszetős köntösükben könnyen hódíta-

nak híveket nemcsak az orvosok, hanem a laikusok között is. A kuruzslás és egyes orvosi tanok közt háttart vonni nehéz. Az ilyen felfogásokban gyökerező egyéni tévedéseket csak akkor illetheti vád, ha kétséget kizárólag téveseknek, ártalmasoknak bizonyult eljárásokhoz az orvos makacs önfejűségből, vagy anyagi érdekből ragaszkodik.

Az orvos ténykedésének emberi gyarlóságban gyökerező hiányosságai adnak alkalmat azokra a *szövérdményekre*, melyekről igen helyesen állapítja meg a joggyakorlat, hogy „az orvos, különösen a sebész eljárásában nem a működés maga, nem az orvos ténykedése a veszélyes, hanem a természeti erőknek és adottságoknak az az eddig kiszámíthatatlan és előre nem látott működése, mely a kellően és hibamentesen eszközölt ténykedésnél is meghíúsítja az elérni a kívánt eredmény bekövetkezését.” Helyes megérzéssel támasztják alá *Kassai és Szőke* többször idézett jeles munkájukban ezt az álláspontot a törvényszék következő döntésével. „Minden operatív beavatkozásnál beáll egy bizonyos kockázat, amelyet a betegnek viselnie kell. Az orvosi tudomány mai állása szerint hibamentesen, tökéletesen ellátott beavatkozásnál is beállhatnak olyan következmények, amelyeket az orvosi tudomány mai fejlettsége és nagy felkészültsége mellett sem képes teljes bizonyossággal kirekeszteni.”

Az idetartozó károsodások egyrésze az orvosi ténykedéssel oki összefüggésben áll ugyan, de a beavatkozásban rejlő, biztonsággal ki nem küszöbölhető kockázat következménye, másrésze viszont bekövetkezik a helyes orvosi beavatkozás kapcsán,

vagy annak dacára a baj természetében rejlő, immanens okok folytán.

Legyen szabad az *első csoportból* néhány olyan példát felhoznom, amelyeket, mint orvosi botrányokat szeret kitergetni a napi sajtó.

Az egyik ilyen sajnálatos esemény az, ha műtétek kapcsán *idegen testek* rekednek benn a sebekben. A műtő részéről megfelelő és megkövetelhető gondosságot feltételezve, nem indokolt az a merev álláspont, hogy idegen testnek a hasban, vagy más sebben hagyása feltétlenül az orvos gondatlanságának következménye, tehát büntetendő.

Az esemény jelentőségét megvilágíthatja néhány adat. A hasi műtétek közül elsősorban a mencedebel, főleg a nőgyógyászati műtéteket fenyegeti ez a veszély; azután csökkenő sorrendben az epeutak, a gyomor, a vakbél és a bélelzáródások műtétei következnek. A hasonkívüli műtétek veszélyeztetett sorrendje: a golyva, mellüregi genyedés, vese, prosztata, emlő, sérv, csontgenyedések műtétei, thorakoplastika és agyműtétek.

Az irodalomban ismertetett esetek száma nem nagy. Gyűjtőstatisztikák 195—235 hasúri esetet ismertetnek, mindig hangsúlyozva az ilyen szerencsétlenség nagy veszedelmét: a halál oka 38⁰/₀-ban volt a benthagyott idegen test, amely *Goerlich* összeállításának 165 esetében törő, 43 esetében eszköz, 6-ban drainső, 2 esetben gyűrű volt. Aránylag szerencsés az, ha a hasüregből körültekintően eltávolítás után, valamely üreges hasi szervbe jut az idegen test: a hólyagba, végbélbe, hüvelybe, a bélbe, ahonnan eltávolítható, vagy magától kiürül éppúgy, mint a hasfalban képződött tályogból. Az idegen test olykor évekig, évti-

zedekig rejtőzhetik a hasban tünetek okozása nélkül, máskor már korán jelentkezik kellemetlenségével.

A bennmaradás tényleges gyakoriságát nehéz megítélni, mert aránylag kevés kerül közlésre, hiszen a legtöbb sebész bölcsen elhallgatja, hogy övele is megtörtént ez a baleset. Vannak, akik 5000 műtetre, vannak akik 1000 műtetre számítanak a bennmaradás lehetőségével. Olyan kitűnő sebész, mint a kölni *Haberer*, 8343 sajátkezűen végzett nagy műtétből 6 bennmaradásról tud.

Ilyen nagy gyakorlatú sebésznek őszinte vallo-másából szinte természetesen következik, hogy aligha szabad minden benthagyást egyszerűen gondatlanságnak minősíteni. Először is minden esetben számolni kell a műtét összes körülményeivel; közismert, hogy nem a síma műtétek fölött lóg ez a Damokles kard, hanem olyanoknál, ahol valami nem várt, súlyos életveszedelem leküzdése: nagy vérzés, collapsus, altatási zavar köti le egy időre a műtő figyelmét s tesz szükségessé életmentő beavatkozásokat. Másodszor: olyan eljárás, mely teljes biztosítékot nyújt ilyen lehetőséggel szemben, a sebészek minden szellemes erőfeszítése dacára sem ismeretes eddig. Az eszközöknek és a törlőknek szám-lálása, külső rögzítése, utólagos röntgenellenőrzés stb., egyik sem nyert általános elismerést, már csak azért sem, mert valamennyinél történt baj.

Csak valamely adott műtét összes körülményeinek gondos mérlegelése vezethet az ilyen büntető, vagy polgári pörökben az igazság útjára.

Súlyos műtétek közben ejtett *melléksérülések* is gyakran tétetnek műhiba címén vád tárgyává. Már

pedig kétségtelen, hogy pl. a medence mélyébe befészkelődő idült gyulladások, illetve daganatok műtéti megoldása kapcsán a leggyakorlottabb kéz sem kerülheti el teljes biztonsággal a környező üreges szervek: letapadt vékonybélkacsok, végbél, hólyag, vagy húgyvezetők sérüléseit. A sérülés észre nem vevése, szabályszerű ellátásának elmulasztása esetén a műhiba kérdése vitatható. A sérülés bekövetkezéséért, valamint a gondos ellátás dacára előálló szövődményekért az orvost büntetőjogilag felelőssé tenni, kártérítésben elmarasztalni azonban nem jogosult.

A mai orvosi gyakorlatban egyre nagyobb szerep jut a *befecskendezéseknek*. Nemcsak a műtéti és a kóros fájdalom kiküszöbölésére, nemcsak gyógyító és prophylaktikus célzattal, hanem kórismezéshez is a legkülönbözőbb anyagokat van hivatva ma a szervezetbe juttatni az orvosi fecskendő. El kell ismerni, hogy az alkalmazás gyakoriságával párhuzamosan emelkedik e látszólag jelentéktelen beavatkozás okozta károsodások száma. A fecskendőtű betörése, a szúrás, mint sebzés okozta vérzés és fertőzés, a környező nagyobb idegek és vérerek sérülése, a nem közömbös anyagok szöveti pusztítása olyan veszedelmek, amelyeket a leggondosabb eljárás sem képes biztonsággal kizárni, de amelyek felidézésében a legritkábban van része az orvos járatlanságának, gondatlanságának.

Az utóbbi két évtizedben megritkultak, sőt csaknem eltűntek azok a perek, amelyeket ezelőtt a műtéti *fájdalomcsillapítás*: altatás, bódítás, helyi érzéstelenítés katastróphái keltettek életre. Eltekintve egyes elvétett esetektől, hol a végzetet szemmel lát-

ható gondatlanság idézte fel, a legtöbb esetben olyan nem sejtett alkati adottságokat mutat ki a szakértői vizsgálat, melyek az orvosi mulasztást kezdettől fogva kizárhatóvá, s ezzel a perbe szólítást illusorikussá teszik. Hogy az orvosi lelkiismeretet e mentesítő magyarázatok nem nyugtatják meg kellően, bizonyítja az, hogy a kutatás ma sem szűnt meg olyan eljárásokat keresni, amelyek még esetleges kisebb hibák becsúsztatása esetén is teljesen veszélytelenek.

A szövődmények *másik csoportjában* a gyógyeredményt az orvosi beavatkozástól független tényezők veszélyeztetik, amelyekért, a beavatkozás kifogástalan voltát feltételezve, az orvos felelősségre nem vonható. Nyílt törések fertőzöttsége oly súlyos lehet, hogy helyes sebellátás, majd heroikus feltárások sorozata sem akadályozhatja meg a phlegmone rohamos terjedését s ezzel a csonkítás szükségességét, sőt akár az élet pusztulását. Nálunk Magyarországon, sajnos, a lúg szabadforgalma folytán az orvosi társadalom minden erőfeszítése dacára is még gyakori a lúgmérgezés; a nyelőcső tágítása közben felmerülő szerencsétlenségeket minden esetben tisztázza a kóros elváltozások különlegessége, s ezzel mentesíti a kezelőorvosokat az elítéltetéstől, de nem az igazságtalan meghurcoltatástól. A ma annyira divatosokká vált szépítő, javító, képző műtétek eredményét sok esetben megghiúsítja a betegnek egyéni alkatában rejlő különlegessége; a helyesen kitervezett és végrehajtott műtét esztétikáját felboríthatja a sebzésnek keloidos, zsugorodó, elhalásos hajlama.

Ilyen esetek révén kapcsolódott be az orvosellenes perekbe a *beleegyezés* megszerzésének és az előzetes felvilágosításnak a kérdése.

A beteg *beleegyezése* minden orvosi beavatkozásnak előfeltétele, mely alól csak kivételes életmentő műtétek el nem odázható kényszere mentesíti az orvost. Hogy a beleegyezés a betegtől, vagy erre jogosult hozzátartozójától szerzendő-e be, azt törvényes rendelkezés szabályozza. Hogy a beleegyezés nem vonatkozik a műhibák büntetlenségére, azt a logika követeli. Hogy a beleegyezésben bennfoglaltatik-e a beavatkozás olyan kiterjesztése, amelyet a műtéti lelet megkövetel, de amelynek beszerzésére az orvos a műteendőt nem figyelmeztette, ez vitatható. Végnélküli pereskedésnek, melynek folyamán a legdurvább támadások érték felperes részéről nemcsak a szakértőket, az I. O. T.-t, de magát a bíróságot is, nyitott kaput a bírói felfogás ingadozása egy esetben, melyben a méhfelvarrás közben talált, kétoldali, súlyos függelékgenyedés miatt a műtő az utóbbiakat eltávolította anélkül, hogy ehhez a lehetőséghez a beteg előzetes beleegyezését kikérte volna. Mindenesetre ajánlatos, ha az orvos ilyen eshetőségekre felkészülve beavatkozásához a teljes szabad kezét előre, éspedig írásban biztosítja.

A beteg bajának természete, az alkalmazandó gyógy mód veszélyessége és a várható eredmény felől kívánhat orvosától *felvilágosítást*. Az orvost e kívánság nélkül a felvilágosítás nem kötelezi, a megadandó felvilágosítás módjában, kiterjedésében pedig csupán belátása és tapintata irányíthatja, mert erre vonatkozó törvényes rendelkezés nincs. Mint-hogy viszont az ezen alapon megindított perek egyre szaporodnak, az orvos érdekében bizonyos szabályok körvonalozása kívánatos. Anélkül, hogy itt részletekbe belemennék, a felelősség szempont-

jából azt a tételt állítanám fel, hogy ú. n. luxusműtéteknél, amilyenek a szépítő, fiatalító, plastikai műtétek, az orvos helyesen teszi, ha az eredményre vonatkozólag őszintén feltárja a műteendő előtt az összes lehetőségeket. Sajnos az ilyen, legtöbbször tisztán hiúságból végeztetett műtétek az emberi lélekben gyökerező indokokból a legritkábban elégítik ki teljesen a beteget. A kifogások okát a beteg mindig az orvosban s nem önmagának alkati különlegességében, előre nem látható szövődményekben, sokszor a műtét szükséges nyomainak megmaradásában keresi. Ezeknek írásban való rögzítése ajánlatos, ami természetesen sohasem öleli fel a műhibákért való felelősséget.

Orvosilag javalt beavatkozásoknál, még akkor sem, ha a beteg ezt kifejezetten óhajtja, mehet túl az orvos a felvilágosítás azon határán, amely a beteg egyébként is felajzott nyugalmát megzavarja, bizalmát az orvosi ténykedésben megingatja.

Csupán vázlatot vetíthettem Önök elé azokról a nehézségekről, amelyek ma az orvosi pályán a nyugodt munkát joggal vagy jogtalanul veszélyeztetik. Az bizonyos, hogy az igazságszolgáltatásnak paragraphusokba szedhető irányelveit összhangba kell hozni az orvosi ténykedésnek az utolsó fél évszázad alatt bekövetkezett mérhetetlen fejlődésével. Ma az orvosi feladatoknak csak egyik fele az egyén egészségének helyreállítása s így az egyénen keresztül a köznek szolgálata: a gyógyítás. Egyenértékű lett ma ezzel a nemzet egészségének gondozása, éspedig nemcsak az élő egyének egészségének megóvása, a prophylaxis, hanem az eljövendő nemzedékek sorsának vezetése, az eugénika is. Az előbbi az alkat, a cons-

titutio, az utóbbi a chromosomák és genek épségének függvénye. Az alkatban rejlő ellenállóképesség, a chromosomák helyes egyéni és faji keveredésében gyökerező egészséges fajiságon dül el az egyes nemzetek sorsa. Akiben él a nemzeti összetartozás érzése, aki a nemzeti hagyományokban nemcsak rideg véletlenek játékát, hanem az isteni gondviselés következetes akaratának kiteljesülését látja, aki nemzetét nemcsak földrajzilag egymásra utalt, hanem vérségileg is összekapcsolt társulásnak tekinti, az ma köteles az orvosi lénykedés nagy átértékelését tudomásul venni, s az orvosi rendet igazságtalan meghurcoltatástól megvédeni. Ezzel a kívánsággal nem egyéni vagy rendi érdeket, hanem nemzeti sorsot akarunk mi orvosok szolgálni, akiknek jelszava volt és lesz: „a haza mindenekelőtt“.

3.

REKTORI BESZÁMOLÓ.

1939. szept. 20.

Tekintetes Egyetemi Tanács!

Mélyen Tisztelt Ünnepi Közgyűlés!

A lelépő rektor előírt kötelességének teszek eleget, amikor a mai közgyűlés előtt az Egyetem 304. évének történetére tartok visszapillantást. Be kell számolnom, hogy miképen iparkodtunk megfelelni a reánk bízott nagy tisztesség kívánalmainak, s hogy mennyiben sikerült az Egyetem évszázados patinás szellemét megőriznünk, erősbítenünk, hogy ma csorbítatlanul adhassuk át utódainknak. Az Egyetem hagyománya ezt a beszámolót az új Rektor székfoglalójának ünnepével köti össze, eleget téve ezzel az élet örök törvényének, mely a jelen röpke perceiben forrasztja össze a multat és jövőt a történelem végtelen fogatagában.

Ennek az ünnepnek megnyitása alkalmából mély tisztelettel köszöntöm az Egyetem legfelsőbb hatóságát, a társ egyetemeket, tudományos társulatokat és intézményeket, a magas bíróságokat és a székesfőváros megjelent képviselőit. Meleg szívvel üdvözölöm tanártársaimat, akikkel együtt, s az ifjúságot, amelyért dolgozunk valamennyien, hogy ezzel szolgáljuk a magyar tudás és élni akarás szent ügyét.

Tisztelt Ünnepi Közgyűlés!

Bár az Egyetem hivatásánál fogva, mellyel az emberileg megközelíthető igazságokat kutatja és hirdeti, fölötte áll a napi politika hullámverésén, kötelességszerűen nem térhet ki az elől, hogy a tudomány megvilágításában keresse a ma történésében is az igazságokat, melyek az emberi boldogulás irányításában értékeseknek látszanak. Ilyen módon vetítik fényüket az Egyetem történetébe új vagy visszatérő nagy eszmék, melyek egyes korokra rányomják bélyegüket s melyeknek igazát a tudás erejével bizonyítani vagy cáfolni, éppen az Egyetem kötelessége.

A jövő történet tudósainak sok munkájába fog kerülni, hogy a mai vérzivataros időknek, melyekben egy újabb világháború örvényében támoltyog az elvakult emberiség, a vezető eszméit tisztázza. Nehéz lesz kihámozni, hogy vajjon a nemzeteket és vezetőiket ennek a katasztrófának felidézésében magasabb erkölcsi eszmények, másként nem érvényesíthető létérdekek, avagy ki nem irtható bosszúvágy, fékezhetetlen hatalmi törekvések vezették-e?

Én ma csak az elmúlt magyar esztendő krónikása vagyok, s így kötelességemnek eleget teszek, ha a mi nemzeti életünknek az Egyetemre is irányító, vezető eszméit említem fel.

Az elmúlt egyetemi tanévünk kétségtelenül nagy eszmék jegyében indult meg, nagy gondolat jegyében záródott le s egész folyását beragyogta ezen eszmék diadalaként a magyar feltámadás első sugara. Az év elején a szentistváni és eucharisztikus gondolat utórezgéseinek dicsfényében kezdtük meg a tanítást.

A szentistváni gondolat a magyar nép államalkotó képességének megnyilvánulása, amellyel távol-Keletről idevetődve, itt a Kárpátok medencéjében egybe tudta olvasztani egy eszmében az itt egymással küzködő néptöredékeket, s szinte ösztönösen, önönlelkéből fakasztva, megteremtette az együttélés alkotmányos feltételeit.

Az eucharisztika gondolatában a föld népeinek összességét akarja összefogni az emberiség javának lelkében szunnyadó magasabb vallási, erkölcsi és kulturális erő. Amikor ebbe az eszmevilágba a kereszténység révén mély bölcseséggel bekapcsolódott a magyar nemzet, megvetette a magyar kultúra alapjait, amelyekre az általa évszázadokon át megvédett nyugat nagy népeivel felépíthette a maga nemzeti művelődését.

A szegedi gondolat, melynek megszületését huszadik évfordulóján a mult hetekben ünnepelte meg a magyarság, a nemzet élni akarásának, törhetetlen életenergiájának s a nemzet hálájának ünnepe volt azzal és azokkal szemben, akik ezt a gondolatot, mely ezer év óta él a magyar szívekben, újra lángra szították. Ünnepe volt ez, melyen minden igaz magyar-nak, pártoskodáson túlemelkedve, fogadalmat kellett tenni, hogy hazája sorsát minden kicsinyes magánérdek fölé helyezve, együttes erővel, kéz-kézben kell a jövőre biztosítani.

Hogy a magyar igazság pirkadása után fel tud-e delelőjére emelkedni a mi napunk, át tudja-e törni sugaraival a fölénk tornyosuló viharfelhőket, ez jó-részt tőlünk függ. Meg tudja-e érteni e nehéz idő-kben a magyar a magyart? A fiatal és öreg, a föld és a szellem munkása egymást? Meg tudja-e érezni

itt mindenki, hogy nemzetünk fennmaradását csak a teljes egyetértés, a kölcsönös bizalom biztosíthatja ma, amikor a fajok küzdelmének rettenetes tragédiáját éljük?

Ennek a megértésnek, egymásra találásnak sorsdöntő szükségességét hirdette az Egyetem az elmúlt esztendőben is, melynek főbb eseményeit a következőkben foglalhatom össze.

A halál erősen megtizedelte sorainkat, túlnyomórészt javakorbeli társainkat ragadva el közülünk. Elhunyt: dr. Blaskovics László nyilvános rendes tanár, dr. Grosschmid Béni és dr. Winkler Lajos nyugalmazott nyilvános rendes tanárok; dr. Tóth Tihamér veszprémi megyéspüspök, címmel és jelleggel felruházott nyilvános rendes tanár, dr. Ritoók Zsigmond, dr. Horváth Mihály, dr. Exner Kornél, dr. Winternitz Arnold, dr. Matolcsy Miklós és dr. Liebermann Leó címzetes nyilvános rendkívüli tanárok, dr. Závodszy Levente és dr. Pfann József magántanárok, dr. Koudela Géza egyetemi egyházzenei igazgató, a Zeneművészeti Főiskola tanára. Valamennyi szakmájának elismert képviselője, a magyarságnak kiváló értéke volt, akiknek emlékét kegyelettel őrzi meg az Egyetem története és a magyar társadalom hálás szeretete.

Törvényszabta életkorát elérve nyugalomba vonult: dr. Vámosy Zoltán, a gyógyszer-tan nyilvános rendes tanára. Fiatalos testi épsége és szellemének frissesége méltán kelti bennünk a reményt, hogy nagy tudásának és költői lelkének megnyilatkozásai-val még sokszor találkozunk.

A tanári testületnek e veszteségek felett érzett fájdalomát enyhíti az, hogy kiváló új erőket iktat-

hatott sorába. A Kormányzó Úr legmagasabb engedélye alapján a bölcsészettudományi Karon „Német kultúrtörténet“ címmel szervezett új tanszék el-
látására dr. Freyer János lipcsei egyetemi tanár nyert megbízást. A Kormányzó Úr Öfőméltósága továbbá dr. Gajzágó László egyetemi nyilvános rendes tanári címmel és jelleggel felruházott rendkívüli követ és meghatalmazott minisztert a jog- és államtudományi Kar nemzetközi jogi tanszékére, dr. Imre József egyetemi nyilvános rendes tanári címmel és jelleggel felruházott kórházi főorvost az orvostudományi Kar szemészeti tanszékére egyetemi nyilvános rendes tanárokká, dr. Ibrányi Ferenc egyetemi nyilvános rendkívüli tanári címmel felruházott egyetemi magántanár, hittudományi főiskolai tanárt a hittudományi Karon az erkölcsstudományi tanszékre, dr. Lipták Pál egyetemi rendkívüli tanári címmel felruházott egyetemi magántanár, laboratóriumvezetőt, az orvostudományi Karon a gyógyszerismereti tanszékre, dr. Szebellédy László egyetemi magántanár, egyetemi laboratóriumvezetőt pedig a bölcsészettudományi Karon a szervetlen és analitikai kémiai tanszékre egyetemi nyilvános rendkívüli tanárokká méltóztatott kinevezni. Ezenkívül Öfőméltósága dr. Marczell Mihályt, a keresztény erkölcsstudomány nyilvános rendes tanárát a lelkipásztorkodástani tanszékre, dr. Issekutz Bélát, a gyógyszerismereti tanszék nyilvános rendes tanárát pedig a gyógyszerertani tanszékre kegyeskedett nyilvános rendes tanárokká kinevezni.

A Kormányzó Úr Öfőméltósága dr. Mosca Rudolfnak, az olasz műveltség című tanszék nyilvános rendkívüli tanárának, értékes, tudományos

irodalmi működése és az egyetemi oktatás terén szerzett érdemei elismeréséül, a nyilvános rendes tanári címet méltóztatott adományozni s egyben hozzájárult ahhoz is, hogy szerződésjellegű megbízólevele olyképp módosíttassék, hogy részére az eddigi rendkívüli tanári illetmények helyett a nyilvános rendes tanári illetmények folyósíttassanak.

Dr. Péterffy Gedeon esztergomfőegyházmegyei áldozópap, az egyetemi hitszónoki és lelkesi teendőkkel az 1939. évi január hó 1-étől számított három félévre nyert megbízatást.

Egyetemi rendkívüli tanári címet kaptak: dr. Erdélyi József, dr. Hermann Egyed, dr. Ibrányi Ferenc, dr. Knieszsa István, dr. Ligeti Lajos, dr. Mosonyi János, dr. Sárközy Pál, dr. Tokody László és dr. vitéz váradi Haynal Imre magántanáraink.

Magántanári képesítést nyertek a jog- és államtudományi Karon: dr. Flachbart Ernő, dr. Patakfalvy László, dr. Perneczky Béla, dr. Sövényházy Ferenc.

Az orvostudományi Karon: dr. Angyal Lajos, dr. György Ede, dr. Hints Elek, dr. Kokas Eszter, dr. Mórítz Dénes, dr. Romhányi György, dr. Szodoray Lajos, dr. Teveli Zoltán, dr. Tóbl Pál.

A bölcsészettudományi Karon: dr. vitéz Barnóthy Jenő, dr. Fridli Rezső, dr. Galamb Sándor, dr. Joó Tibor, dr. Kampis Antal, dr. Kumorovitz Lajos Bernát, dr. Palik Piroska, dr. Szabó Zoltán, dr. Szilágyi Lóránt, dr. Trócsányi Zoltán, dr. Vajk Raul.

Reméljük és kívánjuk, hogy munkásságuk Isten áldásától kísérve a tudomány hasznát és hazánk javát szolgálja.

A tanári kar és az egyetemi segédszemélyzet munkásságának kiválóságát bizonyítja az a sok kitüntetés, melyről az elmúlt évben örömmel vettünk tudomásul. A Kormányzó Úr Öfömméltósága, a sajnos időközben elhunyt, dr. Tóth Tihamér veszprémi megyéspüspöknek, Egyetemünkön kifejtett tanári működése, valamint a hittudományi szakirodalom művelése és a hitszónoklat terén kifejtett értékes munkássága elismerésül a nyilvános rendes tanári címet és jelleget, dr. Szandtner Pál nyilvános rendes tanárnak az egyetemi és főiskolai ifjúság erkölcsi színvonalának és anyagi jólétének emelése érdekében kifejtett önzetlen és eredményes munkássága elismerésül a Magyar Érdemrend középkeresztjét, dr. Melich János nyilvános rendes tanárnak a nyelvtudomány terén szerzett kiváló érdemei elismerésül a Magyar Corvin-láncot méltóztatott adományozni. Egyúttal megengedni méltóztatott, hogy dr. Angyal Pál nyilvános rendes tanár a bolgár Polgári Érdemrend II. osztályát a csillaggal és hogy dr. Jencs Árpád egyetemi segédfogalmazó a bolgár Polgári Érdemrend tiszti keresztjét elfogadhassa és viselhesse. Ugyancsak Öfömméltósága dr. Tóth Jenő egyetemi titkárnak, a rektori hivatal vezetőjének, az egyetemi tanácsosi címet és a VI. fizetési osztály jellegét adományozta és megengedni méltóztatott, hogy Genthon István magántanárnak, a székesfehérvári és esztergomi ásatási munkálatok körül szerzett érdemiért, elismerése tudtul adassék.

A finn köztársaság elnöke dr. Angyal Pál nyilvános rendes tanárt a finn Fehér Rózsa-rend középkeresztjével tüntette ki; a honvédelmi m. királyi miniszter úr pedig dr. Yolland Artúr nyilvános ren-

des tanárnak, valamint dr. Tóth Jenő egyetemi tanácsosnak a polgári lövészegyesületek megszervezése és fejlesztése terén szerzett érdemeikért, elismerését nyilvánította.

De nem fukarkodott az Egyetem sem, hogy elismerésének és hálájának tanújelét adja arra érdemes pártfogóival, régi és fiatal tanítványaival szemben.

Egyetemünk Tanácsa a budapesti XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus, valamint a jubileumi Szent István-év alkalmából dr. Pacelli Jenő bíboros államtitkárt, a kongresszuson Őszent-sége XI. Pius pápa követét, a hittudomány és kánonjog művelése terén szerzett érdemeiért, valamint a magyar egyházi és tudományos élet pártfogásáért, továbbá dr. Glattfelder Gyula csanádi megyéspüspököt a hittudomány művelése, az ifjúság nevelése, valamint társadalmi tevékenysége és az egyház-kormányzat terén szerzett érdemei elismeréséül, a hittudományok tiszteletbeli doktorává avatta.

A díszdoktori oklevelet a bíboros államtitkár Úr Őeminentiájának dr. Kenéz Béla prorektor és dr. Iványi János hittudományi prodékán adták át 1938. évi november hó 26-án Rómában, ünnepélyes fogadás keretében. Dr. Glattfelder Gyula csanádi megyéspüspök Úr Őexellentíájának pedig dr. Kecskés Pál hittudományi dékán, valamint dr. Trikál József és dr. Pataky Arnold nyilvános rendes tanárokból álló küldöttség nyújtotta át ünnepélyesen, folyó évi március hó 19-én Szegeden, a püspöki palotában.

Aranydiplomát kaptak: dr. Fröhvirth Jenő tamási ügyvéd, dr. Gadány Lipót főtörzsorvos, dr. Hubay Miklós nyugalmazott városi tisztifőorvos.

dr. Márkus Miklós nyugalmazott községi orvos, dr. Schiff Ernő nagyváradi gyermekorvos, dr. Spányi Leó ügyvéd, királyi törvényszéki hites tolmács, dr. Töpler Kálmán magyar királyi kormányfőtanácsos, Sopron szabad királyi thj. város nyugalmazott polgármestere és végül dr. Sekulić Lázár nyugalmazott szerb apellatoriális bíró. Legyen szabad megemlítenem, hogy Sekulić doktor avattatása 50 éves évfordulója alkalmából Egyetemünk Tanácsához díszes kiállítású, igen megleghangú köszönő, elismerő és üdvözlő iratot intézett, amelyben az Egyetem irányában megnyilvánított háláját hangsúlyozva kijelentette, hogy itt töltött egyetemi évei alatt sohasem éreztették vele idegen nemzetiségét s ma is úgy gondol vissza reánk, mint második hazájára.

Sub Auspiciis Gubernatoris doktorokká avattattak: 1939. évi június 12-én, az Egyetemünk Aulájában tartott ünnepélyes avatáson

az 1936/1937. tanévre szólólag:

dr. pol. Sántha György jogtudományi, dr. iur. Nigriny Elemér államtudományi és Berencsi György orvostudományi doktorjelöltek;

az 1937/1938. tanévre szólólag pedig:

Benedek Tamás és Geguss Imre jogtudományi, Kindlovics Kálmán államtudományi, továbbá Borsányi Károly, Entz Géza, Kispál Magdolna, Papp György és Simon Sándor bölcsészettudományi doktorjelöltek.

Az ünnepélyes avatáson a Kormányzó Úr Öföméltósága magas személyét dr. Stolpa József vallás- és közoktatásügyi államtitkár úr képviselte.

A gyűrűs avatások nagy száma mindennél fényesebben bizonyítja, hogy a magyar fiatalságban a nehéz idők ellenére sem lankadt el a kitartás, nem gyengült az akaraterő, nem csökkent a szorgalom s a magyar fiúk között ma sem kevesebb a tehetség.

Ebben a tanévben is iparkodtunk külföldi kapcsolatainkat továbbépíteni abban a meggyőződésben, hogy a szellemi téren szerzett barátságok jobban egyengetik a nemzetek között a kölcsönös megértést, együttműködést, mert mélyebben gyökereznek, őszintébbek és önzetlenebbek, mint a pillanatnyi hatalmi érdekeket szolgáló ephemer katonai és gazdasági szerződések.

Pacelli Jenő bíboros államtitkár úrnak, Egyetemünk tiszteletbeli doktorának, XII. Pius néven, folyó évi március hó 12-én Rómában történt pápává koronázásán Egyetemünket dr. Kenéz Béla pro-rector és dr. Iványi János hittudományi prodékán képviselték.

A szófiai St. Kliment Ochrid egyetem fennállásának 50 éves jubileumán Egyetemünket dr. Angyal Pál nyilvános rendes tanár képviselte.

Egyetemünk a Grenoblei egyetemhez, fennállásának 600 éves évfordulója alkalmából, az amerikai Egyesült Államokbeli Duke egyetemhez, fennállásának 100 éves évfordulója alkalmából, az ugyancsak Egyesült Államokban lévő Georgetowni egyetemhez, fennállásának 150 éves évfordulója alkalmából, a Svéd Királyi Tudományos Akadémiához, fennállásának 200 éves évfordulója alkalmából üdvözlő iratot intézett.

A bölcsészeti Kar tanárai közül külföldi Egyetemek meghívására előadást tartottak: dr. Branden-

stein Béla Jénában, Hajnal István Krakóban és Poznanban, Hekler Antal Berlinben és Boroszlóban, Gerevich Tibor Londonban, Alföldi András Berlinben. Viszont a Kar részéről történt meghívásnak eleget téve, Egyetemünkön előadást tartottak: Heim-sorth Heinz Jénából, Gerke Frigyes Berlinből, Bodenstein Max Berlinből, Rutkovski Jan Poznanból, Jachimeczki Zelzislav Krakóból, Guntano Albino Rómából, Hirsch Gottfried Utrechtből.

A jogi Karról Angyal Pál a szófiai egyetemen, Kuncz Ödön a párizsi egyetemen tartott előadást, a Karnak Helczinski Bronislav Krakóból volt a vendége.

Az orvosi Karról Grósz Emil a glasgowi, Orsós Ferenc a bonni és helsinki egyetemre voltak meghívva; nálunk a Deutsche Anatomische Gesellschaft tartotta tudományos gyűlését.

Az oktatás és tanulás lehetőségeinek kiterjesztéséhez a kormány gondoskodása és egyesek bőkezűsége járult hozzá.

A bölcsészettudományi Karon Magyarságtudományi Intézet állíttatott fel.

A vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr a magyar Felvidék visszacsatolása következtében hazatért ógyallai és ungvári földrengési observatoriumot az Egyetemünk kebelébe tartozó Országos Földrengési Observatorium kezelésébe juttatta.

A vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr az 1937/1938. évi költségvetésben 130.000 pengőt juttatott az Egyetemi Könyvtár átalakítási munkálataira. Az engedélyezett összegből a könyvtár igazgatója a könyvraktárt átépítette s a könyvtárt csőpostával, könyvlifttel és házitelefonnal szereltette fel.

Az 1938/1939. tanévi költségvetésben a vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr további 100.000 pengőt biztosított az Egyetemi Könyvtár átépítési munkálataira. Az ezen összeg terhére végzett munkálatok az idei év őszén befejeződtek. Elkészült a modernizált kézirati és ősnyomtatványosztály, továbbá kizárólag az Egyetem professzorainak rendelkezésére álló tanári dolgozószoza.

Ugyancsak a tanév folyamán központi épületünk telektömbjén is befejezést nyertek azok az építkezések, melyekről beszámolójában már hivatali elődöm is megemlékezett és amelyek a hittudományi és a jog- és államtudományi Kar férőhelyeinek kibővítését célozták azon épületszárny helyén, amely eddig a hittudományi Kar elhelyezésére szolgált. Az új építkezéssel a jog- és államtudományi Kar új szemináriumi helyiségeket, valamint három, egyenként 500—500 hallgató befogadására alkalmas tantermet kapott, a jog- és államtudományi Kar további helyiségeinek egy része pedig a hittudományi Kar megnövekedett igényeinek kielégítésére alakíttatott át korszerűen.

A vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr Önagyméltósága néhai dr. Asbóth Oszkár nyilvános rendes tanárnak körülbelül 2000 kötetből álló szláv filológiai könyvtárát Egyetemünk bölcsészettudományi Karának szláv filológiai intézete részére vásárolta meg.

Az Egyetemi Könyvtár nagyértékű könyvadományt kapott Svédországból. Az adomány a svéd irodalmi és tudományos termelés legjelesebb alkotásait tartalmazza. Az adomány gondolata, valamint annak keresztülvitele teljes egészében dr. Isac Col-

lijnnak, a svéd királyi könyvtár igazgatójának, a nagy tudományú incunabula-kutatónak legszemélyesebb műve.

Dr. Nékám Lajos nyugalmazott nyilvános rendes tanár Egyetemünknek ajándékozta néhai Lippai György esztergomi érsek, a jog- és államtudományi Kar egyik alapítója címerének díszes keretbe foglalt egykorú képét. Az Egyetemi Tanács az adományozó professzor úrnak a nagylelkű ajándékért köszönetét fejezte ki, a képet pedig megfelelő elhelyezés és megőrzés végett a jog- és államtudományi Karnak adta ki.

Az orvostudománykari tanártestületi könyvtár Weszprémi Istvánról, a kiváló tudósról, „Weszprémi István-könyvtár“-nak neveztetett el.

A tanévet megnyitó ünnepélyünket 1938. október hó 3-án, Egyetemünk újjáalakításának ünnepélyét 1939. évi május hó 13-án, tanévzáró ünnepélyünket pedig 1939. évi június hó 18-án tartottuk meg szokásos keretek között.

Az Egyetemi Tanács az 1938/1939. tanévi ünnepi Pázmány-ebédet 1938. évi október hó 15-én tartotta a Szent Gellért-szállóban. Az ünnepi beszédet dr. Vámosy Zoltán nyilvános rendes tanár mondta.

A régi szokás szerint az Egyetem Tanácsa és Rectora számos budapesti és belföldi vidéki ünnepélyen vett részt.

Az előadásokat az elmúlt tanévben a törvény-szabta időben kezdtük meg, azokat a törvényes szünetnapoktól eltekintve, június hó közepéig zavartalanul folytattuk. Tanévünknek a szokásosnál tartamósabb szorgalmi ideje alatt, az évközben vissza-

csatolt felvidéki országrészek ifjúságának érdekeire tekintettel, a két rendes tanféléven kívül egy harmadik, pótfélévet is tartottunk, mely folyó évi január 9-én kezdődött és február hó 20-án záródott.

A hallgatók száma az I. félévben 4283, a pótfélévben 373, a II. félévben 4165 volt, és pedig a hit-tudományi Karon 129 (4), 127, a jog- és államtudományi Karon 2087 (132), 1869, az orvostudományi Karon 741 (125), 819, a bölcsészettudományi Karon 1227 (100), 1245, I. éves gyógyszerész 41 (7), 47, II. éves gyógyszerész 58 (5), 58.

Vallásuk szerint Egyetemünk hallgatói a következőképen oszlottak meg:

római katolikus 2984 (247) 2872, görög katolikus 103 (18) 109, görög keleti 31 (5) 35, református 634 (48) 610, ág. ev. 314 (36) 320, unitárius 12 (—) 11, izraelita 239 (19) 204, anglikán 2, baptista 2 (—) 2.

A hallgatóknak állampolgárság szerint való megoszlása a következő volt:

magyar 4175 (354) 4062, német 3 (—) 5 szerb-svéd 1 (—) 1, finn 1 (—) 1, román 39 (2) 38, bolgár 20 (4) 23, angol 4 (—) 1, olasz —, orosz 1, eszt 1 (—) 1, ukrán —, amerikai 10 (—) 7, cseh 17 (11) 19, holland 1, lengyel 5, török 2 (—) 1, jugoszláv 3 (—) 1, svájci 1 (2) 1, görög 2.

A nőhallgatók száma, nem számítva az államszámviteltanra beiratkozottakat, 775 (46) 783, és pedig a jogi Karon, mint rendes hallgató — (—) 1, az orvostudományi Karon 114 (10) 122, a bölcsészettudományi Karon 621 (30) 614, I. éves gyógyszerész 18 (4) 21, II. éves gyógyszerész 22 (2) 25.

Doktoravatás volt 725 és pedig: hittudományi 19, kánonjogi 2, jogtudományi 271, államtudományi 141, orvostudományi 188, bölcsészettudományi 99, gyógyszerészdoktori 5. Gyógyszeréשמesteri oklevél kiadatott 64. A felavatások összesen 25 ülést vettek igénybe. A honosított oklevelek száma 2 volt.

Tandíjelengedésben részesült az I. félévben 1329, a II. félévben 386 hallgató részesült ebéd-, fél-szege az I. félévben 82.415 P, a II. félévben 83.563 P, összesen 165.978 P.

A dr. Szandtner Pál professornak kitűnő vezetése alatt álló Diáksegélyző és Diákvédő Iroda élelmezési, ruházati, tan- és vizsgasegélyekben, valamint kamatmentes kölcsönökben 59.790 pengőt osztott ki 1179 hallgatónak és szigorlónak. Az iroda 3622 ügyiratot vett iktatóra és intézett el.

Az Egyetemi Tanács *diáksegélyezési célokra* és az ifjúsági egyesületek segélyezésére 12.505 pengőt fordított. A Mensa Academica az I. félévben 377, a II. félévben 386 hallgató részesült ebéd-, fél-ebéd- és vacsorakedvezményben, ami pénzértékben 29.759 pengő 80 fillért jelent.

Az *Általános Egyetemi Segítő Egyesület* lakássegélyben 150 hallgatót részesített, összesen 24.000 pengő értékben, balatonszemesi diáküdülőjében pedig a nyár folyamán 79 egyetemi hallgatót kedvezményesen, illetőleg 99 hallgatót ingyen nyaraltatott, mintegy 9240.92 pengő értékben. Az *Egyetemek Kórház Egylete* által nyújtott gyógykezelés pénzben kifejezett értéke 10.768 pengő.

Mindezt összegezve, az elmúlt tanévben ifjúságunknak az Egyetem élelmezési, ruházati, gyógyítási, tan- és vizsgasegélyekben, valamint kamat-

mentes kölcsönökben 136.063·72 pengőt juttatott, ami a tandíjelengedés összegével együtt 312.041·72 pengőt tesz ki; ezzel járult hozzá az Egyetem fiatalságunk tanulási lehetőségének, testi és szellemi ép-ségben tartásának előmozdításához.

Az összeg jelentékeny, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy az Egyetem jövedelme rohamosan csökken. Viszont örömmel szögezem le, hogy a fiatal-ság ezt a segítséget minden tekintetben megérde-melte. Nemcsak tanulmányi kötelezettségének tett kifogástalanul eleget, hanem fegyelmezettségén meg-tört a kívülről csábító izgatás minden kísérlete, mert hazafias szíve megéreztette vele, hogy minden rend-bontással csakis hazánk szent ügyének árt a reánk borult nehéz időkben. A jó Isten áldása lesz ezért munkájukon.

Örömmel említhetem még meg az ifjúság egész-ségügyét szolgáló új intézményünk sikeres működé-sét is. Az Egészségvizsgáló Intézet 1937 szeptember-ben kezdte meg működését s már az 1937/38. tan-évben 1708 hallgatót vizsgált meg, amely szám az 1938/39. tanévben 1904-re emelkedett; két év alatt tehát 3612 hallgatón végzett vizsgálatot.

Az Egyetemi Tanács határozata alapján az 1938/39. tanévtől kezdődőleg a tanárképzős bölcsész-hallgatók a Tanárképző Intézetbe való felvétel előtt annak eldöntése végett vizsgáltatnak meg, hogy vaj-jon tanári pályára alkalmasak-e vagy sem. Az Egye-temi Tanács ezt a felvétel előtti vizsgálatot az 1939/40. tanévtől kezdve az orvosi karra beiratkozó hallgatókra is kiterjesztette, amivel lehetővé teszi a hallgatóság megfelelő kiválasztását.

Az Intézet ilymódon hasznos munkát fejt ki nemcsak az alkalmasság megállapításában, hanem lap-pangó betegségek (szív-baj, tuberculosis, vér-baj, vese-baj) korai felismerésével s így a betegeknek a kez-deti szakban, megfelelő kezelésbe utalásával is.

Az Egészségvizsgáló Intézet félékenként 6000 pengős költségvetéssel, az Egyetemi Közegészségtani Intézetben dr. Darányi Gyula professzor irányításával és dr. Harcos (Hesz) Jenő egyetemi tanársegéd vezetésével dolgozik, a szakvizsgálatokat pedig havi tiszteletdíj mellett díjtalan klinikai tanársegédek és gyakornokok látják el.

Az Egyetemi Tanács Egyetemünk ősi szék-helyén, Nagyszombatban, létesítendő Magyar Ház céljaira az Egyetem, illetőleg az Egyetem tanárainak adományaként 3000 pengőt ajánlott fel. Ez az összeg az orvostudománykar magántanárainak 524 pengős külön adományával 3524 pengőre gyara-podott.

A szlovákiai Magyar Házak mozgalmának veze-tősége Egyetemünk említett adományáért viszonzás-képen a Nagyszombatban építendő Magyar Házban Pázmány Péter nevét viselő terem létesít.

Az Egyetemi Tanács az Egyetem ügyvitelét 9 rendes ülésben intézte el. A folyóügyeken kívül az ifjúság jóléti és társadalmi intézményeire vonatko-zólag ezen ülésekben kétirányú határozatot hozott.

Dr. Zsembery István úr, aki az Egyetemi Tanács megbízásából több mint négy évtizeden át önzetlen és áldozatos lelkű ügyvezetője volt az Általános Egyetemi Segítőegyesületnek és az annak kebelébe tartozó Pázmány-Diákotthonnak, valamint az Egye-

temek Kórházegyletének és az azzal kapcsolatos kórházi intézménynek, másirányú, fokozódó elfoglaltsága miatt, ezeknek az intézményeknek az élén a mult tanév végéig viselt tiszteről lemondott. Az Egyetemi Tanács az említett diákjóléti intézmények jövőbeli vezetéséről akként gondoskodott, hogy az Általános Egyetemi Segítőegylet és a Pázmány-Diákotthon tanácsi megbizotti, illetőleg ügyvezetői tisztere dr. Tamás Lajos nyilvános rendkívüli tanár urat, az Egyetemek Kórházegylete és az azzal kapcsolatos kórházi intézmény tanácsi megbizotti, illetőleg igazgatói tisztere pedig dr. Boros József nyilvános rendes tanár urat kérte fel. Felkérte továbbá az Egyetemi Tanács dr. Péterffy Gedeon egyetemi lelkész urat, hogy a Diákotthonban lakjék és ott a lelki vezető és a tanulmányi és fegyelmi felügyelő tiszttét lássa el.

Az Egyetemi Tanács elhatározta, hogy az Egyetemi Kör működését egyelőre szünetelteti.

*

Vázlatos beszámolóm végére értem. Hogyha ebből nem is emelkednek ki korszakos alkotások, aminek talán kevésbbé a mi akarásunknak gyengesége, mint inkább az idők mostohasága az oka, mindenesetre kitűnhetik az, hogy a Mindenható segítségével sikerült vállalt kötelességünknek eleget tenni. Sikerült az Egyetem kulturális szerepét nemzeti életünkben biztosítani, s erkölcsi súlyát csorbítatlanul megőrizni. Legyen érte hála az Egek Urának.

De legyen hála részemről mindazoknak, akik ebben a munkában segíteni szívesek voltak. Köszönöm a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Úr Önagymél-

tóságának és egész nagyrabecsült Minisztériumának megértő jóindulatát; köszönöm Tanácsom minden egyes tagjának azt a harmóniát, mellyel tanácskozássaink emelkedett hangját, zavartalan munkáját biztosították. Köszönöm valamennyi tanártársamnak azt a bizalmat, melyet előlegeztek s az egész év folyamán sem vonták meg tőlem, ha talán nem is tudtam minden kívánságukat, amellyel hozzám fordultak, kielégíteni. Kérem, ne írják ezt az én rovásomra. Különös hálával tartozom fáradhatatlan munkatársamnak, a Tanács jegyzőjének, Szandtner Pál tanár úrnak s a vezetése alatt álló rektori hivatal egész személyzetének, amely mint főnökök, jóval többet tett, mint azt a rideg paragrafusok számukra előírják. Lelküket, ambíciójukat fektették munkájukba s ennek hasznát én arathattam le az Egyetem érdekében.

Az én időm lejárt, s mint ma már a mult embere jelenthetem be, hogy a tudománykaroktól kiküldött elektorok 1939. június 7-én az 1939—1940. tanév Rector Magnificusává dr. Domanovszky Sándor bölcsészettudománykari nyilvános rendes tanárt választották meg. Ezt megelőzően június 1-én tartott üléseiken, az egyes tudománykarok megválasztották dékánjaikat. Ennek eredményeképpen a hittudományi Kar dékánjául dr. Marczell Mihály, a jog- és államtudományi Kar dékánjául dr. Navratil Ákos, az orvostudományi Kar dékánjául dr. Orsós Ferenc, a bölcsészettudományi Kar dékánjául pedig dr. Szentpétery Imre nyilvános rendes tanárok választották meg. A választásokat a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr megerősítette.

Nagy örömömmre szolgál, hogy az Egyetem vezetését, ami az elmúlt esztendő alatt a hivatalos köte-

lességen túlmenően szívem ügyévé lett, olyan kiváló utódnak adhatom át, mint Domanovszky Sándor professzor úr!

Magnifice Domine Rektor!

Amikor tavaly a rektori méltóságot átvettem, különös meglelégedéssel töltött el, hogy bár szakmánk távol esett egymástól, abban a szellemben indulhattam utamra, mely nagyrabecsült elődömet áthatotta. Én mint orvos, mindenkor a nemzeti erőnek a fajiságban gyökerező sorsdöntő jelentőségét hirdetem, ő teljesen más irányból kiindulva, a matematika meg nem cáfolható ösvényein jutott el a nemzeti lét azonos igazságaihoz. Ma, amikor Magnificentiád kezébe adom át a rektori tisztség jelvényeit, azzal a megnyugvással tehetem azt, hogy bármilyen messze esik megint látszólag szakmánk egymástól, Magnificentiádban is éberen él az a szellem, melyet mi hirdettünk. Méltóságod a magyar kulturális életnek tudósa, talán úgyis mondhatnám orvosa, aki a szellemi élet megnyilvánulásában kutatja a nemzetnek, mint egyénnek alkati képességeit, látja meg elhivatottságának erőforrásait, itt keresi betegségeinek kórokait s azok kigyomlálásával iparkodik életerejét növelni, gyógyulásának útjait egyengetni. A nemzet sohasem lehet elég hálás Magnificentiádnak, hogy válságos óráiban ott állt betegágya mellett, hogy nagy tudásával vitatta a népek ítélszéke előtt igazunkat s bizonyította a reánk szabott ítéletnek tartatlanságát. Ha ma, 20 esztendő múltán az igazság lassanként áttör a közömbösségen, az önző érdekek ködén, ebben Méltóságodnak nagy része van. De

Magnificentiádnak, mint a magyar művelődés-történet bűvárának, valamennyiünkénél jobban kell értékelnie az Egyetem kulturális jelentőségét is a nemzet életében s ezért éppúgy kell azt szeretnie, mint elődeinek, kikben magyar szívük szinte ösztönösen tartotta ébren ezt a szeretetet.

Magnificentiád a jelek szerint nehéz év előtt áll, de meg vagyok győződve, hogy nagy tudásából leszűrt életbölcsesége, ha a jó Isten nem veszi le rólunk magyarokról áldó kezét, az Egyetem kormányzásában is meg fogja találni a helyes utat, amely munkájában számíthat új Tanácsának legodaadóbb segítségére.

Kísérje Magnificentiádat a Mindenható kegye végig rektori évén Hazánk és Egyetemünk boldogulására.

VEREBELŰ TIBOR dr.
az 1938/39. tanév rektora.

II.

ÜDVÖZLŐ ÉS BÚCSÚZTATÓ
BESZÉDEK

11

VERBODEN TOEGANG
BESZEDEN

1.

Blaskovics tanár búcsúztatója.

1938. szeptember.

A Pázmány Péter Tudományegyetem Tanácsa és Orvostudományi Tanártestülete, valamint az Igazságügyi Orvosi Tanács nevében búcsúzom Tőled utolsó utad előtt, kedves barátunk *Blaskovics László*. Bár mi, orvostársaid hónapok óta aggódva láttuk arcodon a közelgő halál fuvalatát, mégis váratlanul ért mindnyájunkat sejtésünknek ily rohamos beteljesedése. Megrendülve kell a Mindenható kifürkészhetetlen akaratában megnyugodnunk, ha talán magunkban reméltük is, hogy jókívánságaink, melyekkel — még egy éve sincs — Balassa előadásod alkalmával üdvözöltünk, ott fenn a nagy ítélő Bíró előtt meghallgatásra találhatnak.

Az érmet akkor azzal a kijelentéssel adtuk át Neked, hogy az ugyan hivatalosan a tudósnak, a nagy orvosnak és a finomkezű műtőművészeknek szól, de mi azt elsősorban az embernek szántuk, akit Ben-ned szerettünk és nagyrabecsültünk.

Ma sem mondhatok mást búcsúzóul Neked.

Nagy vesztesége a Te halálod a magyar szemé-
zeti tudománynak s ezzel az Egyetemnek, melynek
a hazai határokon messze túlfénylő díszje voltál.
Nagy vesztesége az egész orvostudománynak, hiszen

Tebenned tudta beigazolni azt a mindig hangoztatott, de csak ritkán megvalósuló törvényét, hogy pályánkon a tudásnak és művészi ihletnek ki kell egészíteni egymást abban, aki szakmája előbbreviteléért dolgozik. Sokat veszítenek Benned a szerencsétlenek, akiknek szemét, a természet e legcsodálatosabb műremekét, minden emberi tudásnak, culturának, minden egyéni boldogságnak ezt a gyűjtőlencséjél fenyegeti veszély.

Nagy értéket rabolt el Veled a halál a magyar orvosi közélettől. Kartársi vonatkozásaid nemessége, erkölcsi felfogásod tisztasága, világszemléleted bölcsessége, s az igazságnak meg nem alkudó tisztelete a nagy magyar orvosok sorába iktatta nevedet már életedben.

Ezt mind átérezzük mi ma itt ravatalod körül is. Könnyeink mégis az igaz emberért hullanak sírodra, amelyet elköltözött porhüvelyed fölé kell ma hantolnunk.

Lelked finomsága és kisugárzó emberszeretete, szíved izzó magyarsága és baráti hűsége rabul ejtett mindenkit, akit sorsa Veled valaha összehozott. Egyéniségednek, lelkednek-szívednek rabjai maradtunk, ha tested itt is hagy bennünket, s emlékezésünk jeléül ápolni fogjuk hantodon a virágokat, amelyeket ma könnyeinkkel áztatva ültetünk.

Induljon az elmúlás útjára békével Belőled az, ami anyag volt; ezt itt tartani nem adatott meg emberi akarásnak. Ne vedd zokon, hogy könnyeink is el fognak szikkadni, hogy a fekete zászlók, melyek ma orvosi intézményeink ormán gyászunkat hirdetik, le fognak kerülni, mert az Idő örök forgása az anyaggal szemben kegyetlen. De vidd el magaddal

a tudatot, hogy az, amit Beléd a Teremtő léleknek, eszmének oltott, itt fog maradni közöttünk, mert ezt munkásságod kincseiben átadtad nekünk s az egész emberiségnek. A szellemi alkotásokon pedig megtörrik az Idő hatalma, mert azokat magába olvasztja az emberi cultura időtlen folyása.

Felejtethetlen kedves Barátunk, a jó Isten kegyelme legyen Veled.

2.

Kenéz Béla lelépő rektor üdvözlése.

1938. október 3.

Őszinte megilletődéssel veszem át N. M.-tól a rektori dísz jelvényeit azzal az elhatározással, hogy azok fényét iparkodni fogok az utódok számára, szerény tehetségem szerint, megőrizni.

Érzésem forrása elsősorban a mélységes hála a Mindenható kegyéért, hogy ezt megérnem engedte s az Alma Mater iránt, hogy ezzel a megbízással kitüntetni kegyes volt. Úgy érzem ez a legszebb betetőzése annak az elismerésnek, aminek 45 év alatt, amelyet szolgálatában eltölteni szerencsés lehettem, annyi tanujelével halmozott el.

Sorsom tragikumának éreztem eddig, hogy mint 24 évvel ezelőtt tanári, úgy ma rektori székfoglalomhoz is az ország háborús izgalma adta meg a kísérőzenét. Annál nagyobb örömmel reményelem ma a végzetes akkordok elhalkulását s hiszem, hogy a jobb jövőt hirdető nemzeti himnuszunk hamarosan felhangozhatik az elszakított ősi magyar rögökön.

Viszont sorsom különös kegyének tekintem, hogy a rektori tisztséget éppen ebben az esztendőben vi-

selhetem, amikor az egész nemzet hódolattal hajlik meg az első nagy királyának, minden idők legnagyobb magyarjának szent emléke előtt. Ilyen egy-séges nemzeti fellángolás idején valósággal hivatás-nak látszik, hogy ezen magas tudományos fórumról éppen egy orvos hirdethesse a nemzeti erőnek a fajiságban gyökerező sorsdöntő jelentőségét, amit Szent István 900 év előtt államalkotó munkájának alap-eszméjévé avatott.

Ezért örülök különösen, hogy éppen N. M.-tól vehetem át tisztségemet, aki teljesen más irányból kiindulva, a matematika kérlelhetetlen ösvényein át jutott a nemzeti lét azon igazságaihoz, amelyekre bennünket, orvosokat, a biológia tapasztalati törvényei tanítanak. Nagyméltóságodnak ezen igazságokkal sikerült a magyarság ügyét a népek nagy ítélő-széke előtt eredményesen képviselnie akkor, amikor mi orvosok mindent el akarunk idebent követni, hogy nemzetünk életerejét felkészítsük egy második ezredév küzdelmeire. Örülök, hogy az Egyetem há-láját tolmácsolhatom bölcs kormányzása búcsúján felbecsülhetetlen érdemeiért, s ígérhetem, hogy ugyanezen szellemben fogom a reám bízott eszlen-dőben az Egyetemnek és nemzetünk ifjúságának ügyeit szolgálni.

3.

Pázmány-ebéd pohárköszöntője.

1938. okt. 15.

Az idő kerekének kérlelhetetlen forgása évmil-liárdokat perget le a csillagvilágok történetében, év-

ezredek, évszázadokat a népek életében a Mindenható szabta örök érvényű, változhatatlan törvények szerint. Emberi korok életszemlélete, nemzedékek célkitűzései viszont tarkán váltakoznak e forgás egymásutánjában s egyedül üdvözítőnek tűnhetik fel ma az, ami már holnap végzetes, kárhozatos lehet.

900 esztendővel ezelőtt, így mondja a történelem bölcselője, első királyunk, Szent István idegen elemeket hívott, idegen eszméket telepített országába, hogy felébressze magyarjainak becsvágyát a nyugati cultura elsajátítására.

300 évvel ezelőtt Pázmány Péter magyar egyetemet alapított, hogy megóvjja a magyar szellemet az idegen áfiumtól, melyet a nyugat nagy tudományos gócaiból hoz magával a fiatalság.

20 esztendő előtt keletről beszivárgó idegen mértely mérgezte a magyarság életerejét s rántotta a tátongó örvény felé, amikor eléje állt *Horthy Miklós* igaz magyar lelke, hogy a megsemmisüléstől megóvjja.

Három válságos forduló a magyarság történetében, melyek mindegyikében a nemzeti érzés feltámasztásával sikerült állami létünk átmentése a jövő számára. Ma, amikor a ránknehezedő súlyos napokban is csupán ettől, az egységbe forrt nemzeti erőttől remélhetjük sorsunk jobbrafordulását, Szent István évében, Pázmány Péter emlékét idézve, ürítsük poharunkat jelenünk első magyarjának, vitéz nagybányai *Horthy Miklós* kormányzó Úr Öfömlőségének egészségére.

Felkérem Vámossy Zoltán igen tisztelt Tanártársunkat Pázmány emlékbeszédének megtartására.

4.

Vámossy tanár rektori üdvözlése.

1938. nov. 17.

Amikor az Egyetem határozata értelmében átnyujtom Neked a Pázmány-érmet, engedd meg, hogy a magam, az E. Tanács és az egész Tanári Kar háláját és elismerését tolmácsoljam azért az élveztért, melyben beszédeddel bennünket részesíteni méltóztattál.

Az a nagy eloquentia, az a költői lendület, az a hatalmas előtanulmányt igénylő széles látókör, mely beszéded minden szavából kicsendült, szinte érthetlenné teszi a keddi kari ülésen elhangzott bejelentésedet, hogy 70-ik életévedre való tekintettel a katedréről elvonulni szándékozol. Hiszen Te, kedves Barátunk fiatalabb vagy, mint régebben, szellemed frissebb, tudásod átfogóbb, munkabírád nagyobb, lelked fiatalabb, mint valaha, s mint megannyi fiatalé. Beszéded azt bizonyította, hogy Reád a magyar tudományos közélet, a magyar oktatásügy még nagyon is számíthat, ha mindjárt a tanszék napi robotjától távol is leszel. Kérünk Téged, maradj köztünk továbbra is, mint szeretett és tisztelt Kartársunk, akinek nagy tapasztalatából a jövőben is szeretnénk meríteni, s akinek fiatalos energiájáról sokan szeretnénk példát venni. Kérjük a jó Istent, hogy fiatalágodat még nagyon soká őrizze meg változatlanul, barátaid és tisztelőid igaz örömére.

5.

Vámosy Zoltán tanár üdvözlése.

1938. december 14.

Kédvess Zoltán Barátom!

Ne vedd részemről szerénytelenségnek, hogy rövid időn belül most negyedszer vállalkozom arra, hogy Téged sok-sok tisztelő és barátod nevében köszöntselek. Te a közelmúlt napokban ünnepi Pázmány beszédedet azzal a kedves ajánlással adtad át nekem, hogy azt rektorodnak szánod. Igaz, a sors úgy akarta, hogy rektorod, előbb pedig elnököd lehettem s tényleg e két minőségem tette kedves kötelességemmé, hogy Téged ünnepeljek. Ma nem akarok semmi más lenni, mint tisztelő és ragaszkodó barátod, akit csak a szíve szólaltat meg 45 együtt leélt esztendő érzéseinek tolmácsolására.

45 évvel ezelőtt kerültem melléd, mint orvostanhallgató, az akkor már nagytekintélyű tanársegéd oldalára ide, ebbe az intézetbe. Te voltál első vezetőm ott a Te szobád melletti kis egyablakos dolgozóhelyiségben, amely telítve volt a Te lelkesedéssel, tudományszereteteddel, szigorú kritikáddal, emelkedett szellemeddel. A Te példád ígézett meg s vitt tovább az elméleti útra, kórbonctanra, mert Tőled tanultam, hogy jó orvos csak az lehet, akinek elméleti képzettsége jól megalapozott. Ennek köszönhettem, hogy amikor külső okokból tényleg gyakorlati pályára tértem át, felfelé haladásom előtt könnyen

nyíltak meg a kapuk. Soha nem szűnő hálám vonzott onnét is mindig Tehozzád.

Csaknem egyidőben értük el titkos vágyaink beteljesedését: az egyetemi tanszéket, Te egyenes úton biztosan, én némi kilengések után, de mindketten csorbítatlan lelkesedéssel és tettvággyal. S itt a közös munkatéren megint csak Te lettél az én mintaképem. A Te példád buzdított arra, hogy szorosan vett tanári kötelességem mellett az ifjúsági és orvosi ügyek terén is munkát vállaljak. Egyetértünk abban, hogy mindketten a zenén keresztül iparkodtunk a fiatalság szívéhez közelférközni, abból a meggyőződésből kiindulva, hogy az, akiben az élet egyik megnyilatkozásában sikerült a harmonia iránti érzéket felébreszteni, az harmoniát iparkodik belevinni egész életfelfogásába, egész világnézetébe is. A Te nyomdokban kerültem az orvosi közületek élére is, mert híved maradtam az őszinteségben, a nyílt szókimondásban és önzetlenségben, amikre a Te példád tanított.

Az elmúlt 25 véres, zivataros, borongós esztendő alatt együtt ostromoltuk a kegyetlen sorsot, mely hazánkat az átkos Trianon hazugságaival szétdarabolta, de egymásban élesztettük a reményt, hogy derülni fog, mert mind a ketten egész szívünkkel, lelkünkkel magyarok vagyunk.

Úgy érzem, ennek a lelki összehangolásnak köszönöm azt a bizalmat is, amellyel életed nehéz perceiben, amelyektől Téged sem kímélt meg a sors, oda hívtál Magad mellé, mert tudtad, hogy szívem és agyam a Te hűséges szolgád leszen.

Egyben maradtam el mögötted: az idealizmusban, mely éppoly csorbíthatlan Benned ma, mint 45 esztendővel ezelőtt. A Te lelked ma, születésed 70-ik ünnepén is éppoly tiszta, éppoly eszményekkel telt, nájdnem azt merném mondani angyalian ártatlan, mint régen volt. A magaslatra, amelyről Te osztogatad tudásod kincseit, nem értek fel a mindennapi élet zavaros hullámai, Te a világot ma is úgy látod, mintha csupa Vámosy Zoltán mozogna körülötled, mintha mindenki olyan makulátlan érték volna, mint Te vagy.

Mi Téged tényleg ilyennek látunk s boldogok vagyunk, hogy legalább Téged értékelhetünk ilyennek. Becsülünk és szeretünk Téged, bízunk Benned, és ragaszkodunk Hozzád s bizton tudjuk, hogy áldozatos munkádért Te nem is kívánsz az élettől mást, mert ezt tartod legnagyobb jutalomnak, ami embert érhet a földön. Maradj meg a jó Isten kegyéből még nagyon sokáig, ha procul negotiis tart is majd a törvény szigora, az a lélekben fiatal, bölcs vezetőnk és barátunk, aki eddig voltál. Adja ehhez Neked a jó Isten bőséges áldását!

6.

Anatomische Gesellschaft üdvözlő beszéde.

1939. ápr. 3.

Ich begrüße die hochgeehrte anatomische Gesellschaft im Namen der königlich ungarischen Pázmány Universität von Budapest, als diesjähriger Rektor derselben aufs Herzlichste.

In ihrem Erscheinen in den heutigen schweren Tagen der Weltereignisse sehen wir die Bekräftigung unserer festen Überzeugung, dass die Wissenschaft ein sicheres, unzerreissliches Band der Verständigung der Völker ist, das die Seelen der Menschen im Zeichen der Wahrheit zusammen führt und einander verstehen lehrt.

Ich persönlich freue mich ganz besonders dass gerade mir die Ehre ihrer Begrüssung zu Teil werden konnte.

Obwohl ich als ausübender Chirurg zu jeder Zeit im Dienste der Allmenschheit zu stehen für meine Pflicht halte, so bleibe ich doch im tiefen Innern meiner Seele immer ein Ungar, der die Ereignisse nur vom Gesichtspunkte des Glückes und Wohls seiner Heimat betrachten kann. Wir Ungarn freuen uns immer, wenn ernste Männer der Wissenschaft und Kunst hier uns in unserem Vaterlande aufsuchen, um sich hier persönlich zu überzeugen dass unsere viel verleumdete Kultur der ihrigen, meine Herrn, nicht nachsteht und dass wir bestrebt sind, in der Suche nach der Wahrheit mit Ihnen zu wetteifern.

Als Chirurg freue ich mich, Ihnen sagen zu dürfen, dass wir heute in der funktionellen Epoche unserer Wissenschaft die moderne Anatomie, die nicht mehr rein morphologisch ist sondern biologisch das Geheimniss des Lebens zu enthüllen bestrebt ist, noch viel höher werten, wie in den vergangenen Jahrzehnten. Für uns gewinnen ihre zellbiologischen Betrachtungen und Ergebnisse heute die gleiche Bedeutung in der chirurgischen Denkweise, wie die

rein anatomisch-topographische Beschreibungen damals für die Ausarbeitung der chirurgischen Technik.

Als gewesener Pathologanatom freue ich mich Ihnen eingestehen zu können, dass ich trotz der bescheidenen Erfolge, die mir das Schicksal in der Chirurgie zu erreichen erlaubte, meiner ersten Liebe zur Pathologie treu geblieben bin. Mein höchster Genuss bleibt auch heute, nach dem harten Kampf um ein gefährdetes Menschenleben jene Stunde, wo ich den Wundern des Zellenlebens in der Wundheilung, in der Geschwulstbildung, in den Gesetzen der Entzündung am Mikroskop nachgehen kann.

Mit diesen Gefühlen im Herzen wünsche ich ihren Sitzungen vollen Erfolg zur Förderung der Wissenschaft und damit zum Wohle der Menschheit.

7.

Bakay Lajos tanár üdvözlése.

1939. ápr. 25.

Kedves Barátom!

Bocsánatodat kérem, hogy hivatalos jelvénnnyel, a rektori láncsal nyakamban ezzel a bizalmas megszólítással intézem Hozzád üdvözlőszavaimat. Elhoztam ugyan Neked mai ünnepedre az egész Egyetem jókívánságait, nagyrabecsüléséncik és értékelésének minden megadható kinyilvánítását, de szeretnék törölni felszólalásomból minden hivatalos merevséget, minden olyat, ami eljövetelemet kötelességnek s nem baráti együttérzésnek, lelki örömnék tüntethetné fel.

Egy negyed századdal ezelőtt, ami népek lörté-
nefében rövidke pillanat, az egyének életében azon-
ban a földi létnek javarésze, együtt érkeztünk fel-
vágaink, törekvéseink ormára: a tanári székre. Té-
ged a nagy világégés kirobbanásának az évében,
1914-ben Pozsonyba szólított, engem Pesten tartott
a sors kiszámíthatatlan szeszélyéből ez a megbízatás.
Az első perctől kezdve úgy éreztem, hogy hivatásunk
közösségén kívül összefűz bennünket tudományos
törekvésünk, tántoríthatatlan magyarságunk és a
gondjainkra bízott fiatalságnak őszinte szeretete. Ez-
zel az együttérzéssel szívemben kísértem figyelem-
mel azt a hősie önfeláldozást és szívós kitartást,
amellyel egyetemed mostoha sorsában: elrablásá-
ban, vándorlásában ősztoztál, újjáépítésében részt-
vettél, s ez érlelte meg bennem a meggyőződést,
hogy 13 évvel ezelőtt, mikor a budapesti tan-
szék megürült, arra, mint legérdemesebbet és leg-
hivatottabbat, Téged ajánljalak. Így kerültünk egy-
más mellé most már nemcsak hivatásunk szorosán
vett körében, hanem abban a küzdelemben is, me-
lyet az orvosi közügyek terén kell kéz a kézben foly-
tatnunk, hogy pályánkat az összeomlástól megóvjuk.

Ezért öröm nekem ez a Te mai ünneped, mert
beigazolva látom, hogy meggyőződésemből fakadt
állásfoglalásom helyes volt s Te túlon-túl beváltottad
azokat a reményeket, melyeket együttműködésünk-
höz fűztem. Azt kérem Tőled, hogy tarts ki rendü-
letlenül a célok mellett, melyek felé eddig együtt
iparkodtunk s kívánom Neked, hogy ha majd üt az
óra, Té éppolyan munkatársat választhass magad
mellé, mint amelyet én kaptam Tebenned.

8.

Hóman Bálint minister üdvözlése.

1939. ápr. 26.

Kegyelmes Uram!

Méltóztassék megengedni, hogy a magam, az Egyetemi Tanács és az egész Egyetem nevében mély tisztelettel üdvözljem abból az alkalomból, hogy rövid megszakítás után újra átvette a magyar culturalis élet legfőbb vezetését. Üdvözlésünkhöz nem fűzzük bizalmunknak és reményünknek előlegezését, amely az új vezetőnek kijár, nem is jóindulatának és pártfogásának kérését, amelyet az új vezetőtől remélünk. Bennünket az a multból szerzett meggyőződés hozott ide, amelyet első ministersége érlett meg bennünk, hogy a magyar szellemi élet irányítása Nagyméltóságodnál a legjobb kezekbe van téve, hogy ősi Egyetemünk sorsának, jövő fejlődésének intézése Nagyméltóságodban a legmegértőbb vezetőre van bízva. Nagyméltóságod, mint a história tudósa, éppúgy mint én a biológia szerény munkása, jól tudja, hogy a történetben nincs megállás, csak fejlődés; fejlődés jó vagy rossz irányban, de a mult-hoz képest mindig előre. A megállás betegségnek a jele, melynek vége egyénben, intézményekben és nemzetekben egyaránt a megsemmisülés.

Mi magyarok pedig élni akarunk, tehát fejlőd-nünk kell; ez, úgy érzem, Nagyméltóságodnak is jel-szava, amely alatt hűségesen és lelkesen követjük. Adja meg, erre kérjük, mint eddig is a fejlődés lehetőséget annak a nagy tekintélynek latbavetésével, melyet neve és egyénisége ma a magyar közéletben

képvisel. A jó Isten áldása legyen ministersége új korszakán is — hazánk jövő boldogulásának érdekében.

9.

Kath. Nyári Egyetem esztergomi üdvözlése.

1939. jún. 25.

Főmagasságú bíboros Hercegrímás Úr!

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Nagy tisztességnek veszem és különös örömmel teszem, hogy rektori évem utolsó vasárnapján a Katholikus Nyári Egyetem VI. évfolyamát, a Pázmány Péter Tudományegyetem Tanácsa nevében üdvözölhetem.

Tisztesség rám nézve, hogy szót emelhetek e helyen, ahol minden kő a dicsőséges magyar multról, nemzeti királyaink mély culturalis érzékéről regél, s ahonnet évszázadok óta sugárzik szét a magyar katholicismus államfenntartó ereje.

Öröm rám nézve, hogy itt is tanuságot tehetek mint orvos, akiket leggyakrabban ér az atheismus vádja, azon meggyőződésemről, amit rektori beszédeimben sohasem szüntem meg hangsúlyozni, hogy nincs ellentét vallás és tudomány között, hogy a kettő egymásnak kiegészítője az igazság keresésében, ami minden gondolkozó embernek kiolthatatlan vágya. Valamennyiünket felkeresnek egyszer, alkunk szerint korábban vagy később a nehéz kérdések, melyeket saját lelkemben így fogalmaztam: micsoda az emberi lét oka és célja? mi volt az egyéni lét kezdete előtt és mi lesz a vége után? mi rejtőzik a végtelenség és örökkévalóság titokzatossága mö-

gött? ki vonta meg a határt a jó és rossz, a bűn és erkölcs, a szép és rút között? igaz-e, hogy mi csak álmovilágban élünk itt a földön, s hogy a valóság maga minden időkre megismerhetetlen marad számunkra?

Kérdések ezek, melyekre megnyugtató választ csak az nyerhet, akiben harmonikusan össze tud olvadni a vallás és a tudomány. Ennek az elgondolásnak jelképét látom a tanfolyam nevében, a katolikus és egyetemi eszme összefűzésében.

De öröm nekem az is, hogy ma keserűség nélkül állhattam ott az érseki bazilika méltósággteljes oszlopsora alatt, nem úgy mint két év előtt, amikor szégyenpírt kergetett arcomba a Duna túlsópartjának cseh zászlódíszje és a cseh gépfegyverek áthallatszó kattogása. Ma a túlsópartról az arató munkások magyar dala csendül át megint, mint ezredév óta hozzánk s magyar tricolórt lenget ott a parti szellő.

Minden igaz magyarral együtt a boldogabb jövőben bizakodó remény száll fel hálánkkal együtt az én lelkemből is az Egek Urához, hogy ezt megérnünk engedte.

Ezekkel az érzésekkel eltelve üdvözlöm a tanfolyamot s kívánok nemescélú, fenkölt munkájához sok sikert.

10.

Az újonnan kinevezett tanárok üdvözlése.

1939. július 25.

Professor Urak!

Szívből üdvözlöm Önöket a magam és az Egyetemi Tanács nevében a Pázmány Péter Tudomány-

egyetem nyilvános rendes, illetve rendkívüli tanáiraivá történt kineveztetésük alkalmával.

Tisztelt Uraim! A rektori méltóság hordozója számára, mint most már tapasztalatból mondhatom, a két legmeghatóbb feladat: a doktori avatás és a tanári felesketés. Úgy éreztem mindvégig, hogy az avatás a mi életfeladatunk beteljesedése, tanári munkánk aratása, mellyel a nemzet jövőjét vagyunk hivatva szolgálni. A tanári felesketés viszont a mi reménységünknek, erőnknek forrása, mely összeköti a multat a jövővel s így biztosítja a szellemi élet folytonosságát az Egyetem kulturális hivatásában. Ünnepe volt nekem mindkettő bár lényegbeli különbségük már a külsőségeikben is megnyilvánul. Az avatás a nagy nyilvánosságot hívja tanúnak; a felesketés a zárkózottság bensőségében zajlik le; ott az Egyetem ad címet, jogot, felhatalmazást, itt az Egyetem kap új díszet, új erőt, új értéket. Az e fölötti öröm zavartalan, ha újonnan felállított tanszékek elfoglalására jogosít az eskü; minden új tanszék a tudomány haladásának szolgál, az emberiség tudásában rejlő hatalmának gyarapodását jelenti. Az örömből üröm vegyül, ha megürült tanszékek átadása a feladatunk. Hiszen a beiktatást ilyenkor szükségképpen búcsú előzi meg egy-egy kedves munkatársától, akit a természet kegyetlen, vagy a törvénynek szigorú parancsa szólít el közülünk.

Az elvesztés mindig lehangoló érzését csak az a biztos meggyőződés képes ellensúlyozni, hogy az, akit az árván maradt kathedrára megnyernünk sikerült, minden vonatkozásban egyenértékű s e mellett

megvan benne a fiatalabb évek lendülete, energiája, lelkesedése.

Ebben a tudatban megerősít engem s az egész Tanácsot az Önök eddigi munkássága, s egyéniségüknek valamennyiünk előtt jól ismert kiválósága.

Ezért üdvözljük Önöket örömmel a tanári testület kebelében s kívánunk működésükhöz Isten áldásán kívül sok szerencsét. Legyen működésük a magyar fiatalságnak hasznára, a magyar tudomány-
nak üdvére s ezzel egész nemzetünknek dicsőségére.

III.

AVATÓ BESZÉDEK

AZ EGYETEM TANÁCSA 1938/39. tanévben

Kecskés Pál dr.	Belák Sándor dr.	Verebély Tibor dr.	Eckhardt Sándor dr.	Szladits Károly dr.
hittud. dékán	orvostud. dékán	rektor	bölcs. dékán	jogi dékán

1938. szept. 24.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Antal János, Arányi Sándor Pál, vitéz Balogh Pál, Bálint Klára, Bárd Rudolf, Beno Menyhért, Bozóky László Imre Gyula, Böszörményi Miklós Gáspár, Dobos Károly Ede, Doby Tibor, Dögl Tibor Manó Adolf, Farkashidy József, Fischer Mihály, Gács Péter Ferenc, Jávor László, Jerkovich Mihály, Juhász János Károly, Kaszap Béla Antal, Kazár György, Keserű Iván Imre, Lövy Pál, Pálincás János, Prutscher László Ádám, Reischl Edgár, Rékai János, Ruttner Béla László, Stefanics János, Szigeti Livia Melania, Takács László János, Vitárus Gyula Géza Mihály, Zborovján József István.

Amikor ma először van alkalmam rektori minőségemben Önöket, ifjú doktor Urak köszönteni, régi, elfakult emlékek elevenednek meg bennem a múltból, amikor én állottam itt mint jelölt ez emelvény előtt s vártam meghatottsággal az avató kezek szorítását. Érzések voltak ezek, amelyeknek részleteiről ma már alig tudnék beszámolni, csak azt mondhatom, hogy életem legszebb emléke fűződik hozzájuk. Negyven esztendő komoly munkája, sok öröme és sikere, de talán még több kétsége és szomorúsága borult rájuk, amelyek közepette gyakran töprengtem azon, hogy miért is maradtak ezek mindenek között mégis a legszebbek.

Idők folyamán meggyőződésemmé lett, hogy kiváltójuk nem lehetett valami hirtelen ifjúkori fellobbanás; kicsinyes hiúság, hanem, hogy mélyen a lé-

lekből kellett fakadni annak, aminek emlékét négy évtized sem tudta elhomályosítani.

Az életet fiatal doktortársaim teleológiás, tehát bölcséleti szemszögből úgy lehet felfogni, mint egymásba fűződő célkitűzések végtelen sorozatát. Az, aki nem akar bennragadni a mindennapi egyhangúság taposó malmában, hanem munkásságát be akarja illeszteni az egyéni lét, az állami és nemzeti boldogulás magasabb idealismusába, az, mindig előre tekintve, célokért küzd, melyeket egyaránt megszab a legegyszerűbb és legmagasabb rendű élet valamenynyünknek. A diplomás pályákra készüléskor e célokat előírja a tanulási rend törvényszerűsége. A tudori cím elnyerése nyitja meg voltaképpen az élet valóságát, ahol a cél kitűzése az egyéni szabadakaratra hárul s ezzel a társadalmi, állami és nemzeti élet törvényeinek keretében saját kezébe kapja sorsa intézését az egyén.

Én azt vallom, hogy ennek az önerőre utaltságnak, az önmaga iránt támasztott felelősségnek, az egyéni akaratnyilvánulás lehetőségének érzése adja ennek a célmegvalósulásnak felemelő, felejtethetetlen legszebb emlékét.

Az életnek az Önök számára mai nappal meginduló küzdőterére vigyenek ki innen, az Alma Mater falai közül, sok tudást, amely átsegíti Önöket az élet megújuló problémáin, vigyenek tisztult erkölcsi felfogást, amely megóvjá Önöket az élet alacsony csábításaitól és vigyenek hazaszeretetet, amely túlemeli Önöket a rövidre szabott egyéni lét korlátain és megláttatja Önökkel a nemzeti eszme örök okait és céljait.

Alapos tudás, emelkedett erkölcsi érzés és mély-séges hazaszeretet vezesse Önöket tovább pályájukon, melyre azzal a bensőséges óhajtással bocsátom, hogy mindaz, amit itt Önök ünnepélyesen fogadtak és amit a felavató Dékán Urak lelkükre kötöttek, az életben a legteljesebb valóságra válják. A jó Isten vezérelje Önöket.

2.

1938. szept. 30-án.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Kádár Miklós, Horváth Jenő, Kutas József, Suda Dezső.

Államtudományi doktorokká avattattak: Elbert Endre, Guttmann János, Nyirák Endre, Pajor János, alsólelőci és jezermniceai Tarnóczy Imre.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Borzsák László, Csernel Klára, Erpf Károly, Földes Pál Imre, Fügi Károly, Gábor Éva, Hajnal György Miklós, Halász Stefánia, Károlyi Tibor, Koronka Márton, Kovácsi László, Nemes Éva Jozefa, Pál István Imre, Schwartz Miklós, Streit Pál, Szandtner György Béla Farkas, vitéz Széles Sándor, Szimonisz László, Tóth István Sándor, Váczy László, Varga Ferenc, Várhelyi András, Vidra József.

Bölcsész tudományi doktorokká avattattak: Hajós György, Hubay Ilona, Lengyel Béla, Pados Pál András, Viczián Brunó Ottó.

Nem szenved kétséget, hogy az egyetemi élet legbensőségebb ünnepe a mindenkori doktoravatás, mégpedig mindkét fél számára. Ünnepe azoknak, akik avatnak, mert hiszen adni, mégpedig megérdemelten, jól végzett munka jutalmául adni, ezzel szorgalmat, törekvést, tudást elismerni szellemi téren a legfelelősebb emberi érzés. De kétségtelenül még nagyobb ünnep azoknak, akiket avatnak. Nemcsak azért, mert az oklevél hiteles, pecsétes bizonyíték arra, hogy elnyerője itt az Alma Mater fa-

lai között megfelelt annak a szigorú mértéknek, melyet tudásával, erkölcsi értékével szemben az Egyetem hagyományos szelleme támaszt. Hanem azért is, mert a doktori diploma belépőjegy az élet színterére, ahol szellemi fegyverekkel is folyik a létért való nagy küzdelem.

Mi, akik Önöket eddig az oklevél elnyeréséhez vezettük s akik ma azt Önöknek, fiatal doktortársaim, kiadjuk, boldogan szeretnénk ehhez az Önök ünnepéhez ragyogó távlatot, reményekkel, bizakodással telt milieut festeni. Boldogok volnánk, ha azt ígérhetnők, hogy aki itt bent kötelességének úgy megfelelt, mint Önök, az odakünn az életben is meg fogja találni az utat a boldoguláshoz, ami lényegében valamennyiünk közös célja itt a földön. Boldogok volnánk, ha Önöket, kedves fiaink, akiket pályájukon eddig vezettünk, irányítottunk, akikre mindig szeretettel tekintettünk, abban a reményben, hogy a mi kezünkől majd átveszik s előbbre viszik a cultura fáklyáját, azzal bízathatnánk, hogy, ha megmaradnak a becsületes tudás, a tiszta erkölcs és tántoríthatatlan hazaszeretet talaján, nem érheti Önöket csalódás, kiábrándulás.

Boldogok volnánk, ha azokhoz a szellemi javakhoz, melyeket itt oly szívesen adtunk Önöknek, biztosítani tudnók a megélhetés mindennapi kenyerét is.

Sajnos, nem áltathatjuk sem magunkat, sem Önöket azzal a megnyugtatóssal, hogy napjainkban ez csak részben is megvalósulhat.

Hazánk egészen sötét viharfelhők tornyosulnak, ha talán ma világosodik is a látóhatárunk, mely mögött a boldogabb jövőt, vagy a megsemmisülést tartogatja számunkra a Mindenható kifürkészhetet-

len akarata. Az egész világon a társadalmi berendezés nagy átalakítására indult meg a forrongás. Ma még végletek állanak egymással szemben, indulatok, szenvedélyek törnek fel ott, ahol igazságok megállapítása volna a cél.

Ebbe a nehéz életbe sodródnak bele Önök a mai nappal.

Amikor én Önöktől azzal a kívánsággal búcsúzom, hogy vigyenek innét magukkal a küzködéshez alapos tudást, tiszta erkölcsi érzést és mélységes hazaszeretetet, egyúttal arra kérem, legyen hitvallásuk a magyar Hiszekegy fogadalma: „hiszek egy isteni örök igazságban.” Nem lehet, hogy egy nemzet, mely évezred óta hősieis önfeláldozással, becsületos nyíltsággal védte hazáját és a civilizációt, elpusztuljon egy világösszeomlás romjai alatt. Nem lehet, hogy tartósan olyan társadalmi rend alakuljon ki, melyben a szellemi munka ne találhatná meg elismerését, vezető szerepét s ezzel ne adhatná meg hordozóinak a lét feltételeit. Akkor pedig meg fogják találni az életben, amit tőle várnak.

Azzal a bensőséges óhajtással bocsátom Önöket tovább pályájukon, hogy mindaz, amit Önök itt ünnepélyesen fogadtak s amit a felavató Dékán Urak lelkükre kötöttek, a legteljesebb valóságra váljék. A jó Isten vezérelje Önöket.

3.

1938. október 8.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Boldvay János, Cserhádi László, Farkas Pál, Guthy Andor, Konkoly Ernő, Kovács Albert, Pölöskey Endre, Rabl Ervin, Réti Géza, Rospyói László, Schiller Géza, Szász Egon Ervin, Szontagh

Kristóf, Tiszaváry Ervin, Turányi István, Turi Károly István, Zongor László.

Allamtudományi doktorokká avattattak: Bujtás György, Csabai Gyula, Darabánt Géza, Dura Aladár, Fleischmann János, Földváry György, Gergely György, Haris Béla, Heltai György, Kemény Lajos, Németh Gyula.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Bereznay István, Mattyasovszky László, Pozsonyi Péter Károly, Sánta Gábor, Simon László, Szeleczky József, Székely Lenke, Takáts István, Török István.

A világesemények dübörgő rohamában, amely nemzetek sorsa, népek jövője fölött dönt, amely egész országokban kelt örömmámort, vagy fakaszt gyászkönnyeket, szinte kicsinyesnek látszik egyéni ünnepet ülni. S én mégis megállítom Önök számára az idők mutatóját s mielőtt kibocsátom Önöket az életbe, szeretnék néhány szóval szívükben ünnepi hangulatot ébreszteni.

Először is szeretném meggyőződésükké emelni, hogy ezt a mai napot, amelyen sokéves szorgalmas munkájuk jutalmaként a doktori oklevelet kapják meg, tekintsék életük legnagyobb ünnepének. Mert ne felejtsek, hogy a mai nappal kezdik meg igazában egyéni életüket.

Természetes, hogy a gyermekszobák játékos örömei közt, az iskolák szigorú fegyelmezettségében, sőt az Egyetem ú. n. tanszabadságának évei alatt is szülőik, tanítóik, tanáraik elvei irányították az Önök lelki fejlődését. Ez a befolyás óvta lelküket a tévutaktól, a kilengésektől, a végletektől, melyekre oly előszeretettel csábítja a könnyen lelkesülő s még könnyebben fellobbanó fiatalságot a mindenütt lefelkelő túlzás. Már pedig higyjék el nekem, a haladás jelszavával azért akarja megingatni ez a modernizmus a haza és a nemzet fogalmát, azért akarja

lerombolni a vallási, az erkölcsi és állami törvények tekintélyét, a hagyományok tiszteletét, hogy azután a romokon építhesse fel önző céljainak légvárát.

Mától fogva Önök maguk vehetik kezükbe sor-suk intézését s ezzel megnyílik Önök előtt is a lehetőség, hogy tudásukat, tehetségüket, életerejüket egyéni boldogulásuk és a közjó számára szabadon érvényesíthetik. Önök mától kezdve nemcsak fiai, hanem polgárai is a nemzetnek, melynek munkájában részt kell venniök, ha annak társadalmában el akarják foglalni a mindenegyres polgárt joggal megillető helyet. Annak, aki túl tud emelkedni a mindennapi gondok szűrkeségén s akit ellőtt az emberiség magasabb rendeltetésébe vetett meggyőződés, annak ezért legnagyobb ünnepe a doktorrá avatása.

Másodszor pedig szeretném, hogy az Önök lelkében ezen a napon ünnepi hangot szólaltasson meg az a tanulság, melyet a közelmúlt eseményeiből le kell vonnia minden gondolkozó embernek, különösen minden magyar embernek.

A szemünk láttára lepergett történelmi események bebizonyították, hogy igazságok érvényesülése elé rövidebb-hosszabb ideig akadályokat gördíthet az ámtás, álnokság, hazudozás, amely, sajnos, mindig könnyen talál nyílt fülekre, de az igazság győzelmét véglegesen nem hiúsíthatja meg semmi. Bebizonyosodott, hogy az igazság érzetében, az erő tudatában a legkeményebb küzdelmek is megvívhatók szellemi fegyverekkel, ha a gyűlölködés, gyanúsítás, bosszúvágy helyét józanság, belátás, kölcsönös megértés váltja fel. Beigazolódott, hogy a népek, nemzetek súlyát hatványozza az összefogás, a társulások feszítő erejét megacélozza a belső ösz-

szetartás, az egyetértés, az egyetakarás, de viszont felrobbanthatja a belső széthúzás.

Ami áll a népekre, törvényszerűség az egyénre is. Ha Önök az életben igaz úton fognak járni, lehet, hogy ezért ideig-óráig tövises lesz az útjuk, de ha nem lesz úrrá Önök fölött a csüggedés, a kishitűség, igazságos ügyük feltétlenül diadalmaskodni fog. Fegyverük az élet küzdelmeiben legyen a szeltemi felsőbbségük, alapos tudásuk s ne a nyers erőszak, mely arathat pillanatnyi előnyt, de feltétlenül elbukik a harcban, ha a józan belátás veszi át a vezetést. Sohase veszítsék el önbizalmukat, ha igazuknak tudatában vannak, a közérdeket szolgáló munkásságuknak pedig azzal iparkodjanak átütő erőt szerezni, hogy azonos célokért küzdő társaikkal egyetértésben, összhangban, kicsinyes hatalmi versengés nélkül veszik fel a küzdelmet.

Ezeket ünnepi hangulatban lelkükre kötve, azzal a bensőséges óhajlással bocsátom Önöket tovább pályájukon, hogy mindaz, amit itt Önök ünnepélyesen fogadtak s amit a felavató Dékán Urak lelkükre kötöttek, a legteljesebb valóságra váljék. A jó Isten vezérelje Önöket.

4.

1938. okt. 15.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Fehér Gábor, Hantos János, Roska László.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Dobos Imre, Kálász László, Kovács Tibor, Kovács Zoltán, Tauber László Nándor.

Bölcsezettudományi doktorokká avattattak: Harsányi András, Hunyár András, Weger Imre Henrik.

Ifjú Doktor Urak, ezekután a magam és az Egyetemi Tanács nevében örömmel és szeretettel üdvözlöm Önöket mai ünnepnapukon.

Örömmel üdvözljük Önöket, mert Önökben újabb megerősödését reméljük a nemzet szellemi törzsének, amely, mint napjaink történelmi eseményei bizonyítják, egyenrangú tényező a népek sorának intézésében a nyers erővel. Kérjük, értéksítsék az Alma Matertől nyert szellemi tőkéjüket, künn az életben ne csak a maguk létfeltételeinek biztosítására, hanem a köznek, tehát a nemzet összességének javára is. Legyenek hű fiai és megbízható munkásai a magyar hazának, amely amikor a mai napon Önöknek jogokat ad, egyúttal Önökre kötelességeket is ró. Szeressék fajukat, amelyet egy ezredév diadalai és szenvedései forrasztottak össze, tiszteljék a történelmét és hagyományait, becsüljék meg alkotmányát, amelyben az ősök bölcsessége rakta le állami létünk alapjait.

Szeretettel üdvözljük Önöket, mint annak az ifjú nemzedéknek tagjait, amely arra van hivatva, hogy megszívlevé tanításainkat, átérezve elveink helyességét, átvegye tőlünk a cultura zászlaját s előbbrevigye azt a megszolgált jobb jövő útján. Úgy tekintettünk eddig Önökre, mint tágabb családunk fiaira, s úgy érezzük ma, mintha családi otthonunk küszöbéről intenénk búcsút a világba kilépő gyermekeinknek. Kérjük, érezzék magukat továbbra is az Egyetemhez tartozóknak, ahová bizalommal fordulhatnak, ha tanácsra, támaszra volna az életben szükségük.

És most, fiatal Doktortársaim, azzal a bensőséges óhajtással engedem útjukra, hogy mindaz, amit

Önök itt ünnepélyesen fogadtak és amit a felavató Dékán Urak lelkükre kötöttek, az életben legteljesebb valóságra válják. Vezérelje a jó Isten kegyelme útjukon.

5.

1938. okt. 29.

Hittudományi doktorokká avattattak: Nagy Ferenc, Tóth Tibor.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Gindner Pál, Kallos István, Koch Antal Zoltán, Kovács Imre, Magyar József, Mucsányi Pál, Nemes István, Vámosy Levente, Villányi József, Zahorán Vilmos, Zorkóczy Károly.

Államtudományi doktorokká avattattak: Dezsényi János, Gáspár Ákos, Kubiesek András Gyula, Radies Kálmán, Törökfalvi Ágoston Miklós, Vadas Pál.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Hajdu László, Hegedüs Béla, Szeőke Kálmán, Zarubay Krámert Aurél György.

Bölcsészettudományi doktorokká avattattak: Bóta Károly, Csánky Miklós, Edelstein Miksa, Kolozsváry János, Rapaport Dezső.

Azzal, hogy a doktoravatást az Egyetemek régi idők óta ünnepé avatták és azt az Egyetem egységét képviselő mindenkori rektorra ruházták át, két gondolatot iparkodtak megvalósítani. Egyrészt jelképezni kívánják az összes tudományok belső összetartozandóságát, másrészt hangsúlyozni akarják a szellemi hivatások jelentőségét a nemzetek életében. A tudományok közös feladata az igazságok keresése, aminek korlátokat szab az a tudat, hogy az abszolút igazságot az ember megközelítheti, de el nem érheti soha. A tudományok közös célja az ember földi boldogulásának munkálása. A mindenség végtelen ürében keringő csillagképek és ködfoltok, az atómkok parányában egymást üző elektro-

nok tanulmányozása, a számsorok egyenleteinek, a szerves vegyületek csodálatos képleteinek, az élet titokzatos tüneményeinek kutatása, éppúgy az emberi lét feltételeinek és rendeltetésének megismerését célozza, mint ahogy ezért tisztázza a tudomány a vallás, az erkölcs és jogrend törvényeit, a kulturális fejlődés multját és remélhető jövőjét. Az egyes egyén munkássága lehet látszólag teljesen elvont, a gyakorlattól elvonatkoztatott, a tudomány, mint a beigazolt igazságok összessége, azonban mindig az élet egész valóságát szolgálja.

Nemzetek életében ugyanaz a törvényszerűség érvényesül, mint a természet egyedeiben. Az individuális élet összmunkájában résztvesz minden egyes alkotó eleme, mondhatjuk, valamennyi sejtje, a munkát irányítani azonban az idegrendszerhez kötött szellemi erő hivatott. A nemzeti munkateljesítmény az egyes polgároknak — legyenek azok kicsik vagy nagyok — munkájából tevődik össze; anélkül, hogy a testi munka jelentőségét ebben az összességben legtávolabbról is leértékelnők, hangsúlyozni kell, hogy a vezetés itt is a szellemet illeti.

Ebbe a vezető munkába kapcsolódnak be Önök ma elnyert munkaigazolványuk, oklevelük révén. Hogy ez az Önök számára jogokat biztosít az állami életben, de hogy egyúttal kötelességeket is ró Önökre a társadalommal és a nemzettel szemben, az kétségtelen. Ezeket részletezni, túlmessze vezetne, mert hiszen a jog és kötelesség pályájuk szerint változó, csupán azokat az általános elveket köthetem lelkükre, amelyekhez jogok követelésében és kötelességek teljesítésében ragaszkodniok kell.

Legyenek hű fiai ennek a *hazának* s annak a nemzetnek, mely ezért az Isten áldotta darabka földért annyit vérezett és szenvedett. Ne ismerjenek olyan magasabb érdeket, mely a hazáé fölött áll, s amely csak egy percre elfeledtethetné Önökkel azt, amivel ennek tartoznak. Minden tettüket, minden gondolatukat mérlegeljék a haza oltárán, amely minden áldozatot megérdemel.

Maradjanak meg mindig az *igazság* útján, mely teremhet Önöknek átmenetileg töviseket, de mindig megszerzi és biztosítja Önöknek a társadalom megbecsülését, tiszteletét. A siker az életben, Doktor Urak, jórészen a külső tényezők kedvezésének függvénye s ezért ingatag; az igazság szolgálata a belső érték megnyilatkozása, s ezért végigkíséri az embert mindhalálig.

Becsüljék meg embertársaikat, mert jegyezzék meg, követelni csak annak szabad, aki ellenértéket tud adni. Ne tegyenek különbséget ebben a becsülésben osztályok szerint; a társadalmi tagolódás nem az egyéni szabad választásnak, hanem a sors szeszélyének folyománya. Egyforma megbecsülést érdemel mindenki, aki azt a helyet, melyre őt a sors állította, becsülettel tölti be.

Az *élet küzdőterén* maradjon meg fegyverük mindig az eszük tudása és a szívük jósága. De a tudásuk ne legyen fölényeskedés, elbizakodottság forrása, a jóságuk pedig ne tegye Önöket soha gyengékké, ingadozókká. Az igazi tudásnak megértés és önismeret, az igazi jóságnak céltudatosság és erős akarat az elemei.

Ne szűnjenek meg *tudásuk* elmélyítésén ezentúl is munkálkodni. Az élet folyamat, mely soha meg

nem áll, ami ma még újság, elavult lehet már holnap. Haladniok kell, ha nem akarnak elmaradni az emberi megismerés útján. Gondosan megbírált egyéni tapasztalatukat vessék össze mások elgondolásaival s iparkodjanak a kettőből megfogalmazni maguknak az igazságot.

S mindezeken felül iparkodjanak *lelki egyensúlyukat* az élet minden körülményei közepette is megőrizni. Az a derűs világnézet, melyet az optimizmus és idealizmus teremt a lélekben, felülemeli Önöket azokon a felületesebb-mélyebb tűszúrásokon, azokon a csalódásokon és megpróbáltatásokon, amelyeket az élet valamennyiünk számára tartogat.

És most, fiatal Doktortársaim, amikor ezen néhány szívemsugalta szót lelkükre kötöm, azzal a bensőséges óhajtással engedem útjukra, hogy mindaz, amit Önök itt ünnepélyesen fogadtak és amit a felavató Dékán Urak lelkükre kötöttek, az életben legteljesebb valóságra váljék. Legyen a jó Istenbe vetett hitük útjuk vezető csillaga.

6.

1938. november 12.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Bánhegyi Gyula, Bátyka János, Göldner László, Ivánka Lajos, Koller Károly, Kovács Ernő Zoltán, Opálény András, Revuczky Béla, Riedl József István, Szellő Balázs, Várnai György.

Allamtudományi doktorokká avattattak: Barabási László, Kappa György, Vajda András.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Marczell István Miklós, gróf Wenckheim Miklós Mária.

Bölcsészettudományi doktorokká avattattak: Kessler Hubert, Magyar László, Nagy Imre.

Az idő forгатagában új élet fakadása és a földi elmúlás nyomon követik egymást. Örök kapcsolódása ez a kezdetnek és a végnek, amelyek közt zajlik le az egyéni lét küzdelmes munkája. Bármennyire ismerjük mi orvosok ennek az élettörvénynek általános érvényét, rég nem éreztük annyira átütő erejét, mint a mult hét eseményeinek drámai egymásutánjában.

A hét első napjaiban a gyász könnyével koszorút tettünk le a világháború magyar hősi halottainak sírhantjára; a hét végén zászlókat bontogattunk, hogy boldog örömkönnyekkel fogadjuk velük hazatérő magyar testvéreinket s íme, ma már megindul az ősi magyar úgáron az újjáépítés munkája.

A halottakra emlékezést legszebb érzéseként hordja szíve mélyén az ember. A hála elnémult ajakkal, megmeredt kezekkel, porladó szívekkel szemben annak a beismerése, hogy mindaz, ami ma jelen, a multon épül fel, s mindaz, ami a jövőben lesz, gyökereivel a multba és a jelenbe nyúlik vissza. Sohasem szabad feledni, hogy azoknak, akik egyszerű sírhalmok és díszes emlékek alatt pihénik örök álmukat, köszönjük a jelenben, hogy nemzetünk él s részt követelhet a népek nagy kulturális küzdelmében. De köszönjük nekik a jövőre azt a tanulságot is, hogy a haza javára egyetértésben dolgozni idebenn, a haza létéért vérét áldozni odakünn, minden igaz magyarnak legszentebb kötelessége. Úgy érezzük ma, hogy áldássá vált halottaink kioltott élete a haza oltárán, s felszállt lelkük szószólónk volt most az egek Ura előtt, amikor dönteni kellett jövőnk, sorsunk felett.

Minden magyar szemben örömkönny csillogott, minden magyar szív hevesebben dobogott e napokban, amikor zászlók erdeje, tárt karok ölelése várta egymillió sokat szenvedett testvérünk visszatérését az anyaországhoz. Az a határtalan örömujjongás és lelkesedés, mely a csapatai élén bevonuló legfőbb Hadurat mindenfelé fogadta, két tanulsággal szolgálhat a világ felfigyelő népeinek. Mindennél jobban megmutatja, milyen rettenetes lehetett a bilincsek súlya, melyet Trianon erőszaka kovácsolt a magyar karokra; de megmutatja azt is, hogy a nemzeti érzést kiölni semmilyen eszközzel sem sikerül, ha az a szívek mélyén élő faji összetartozásból fakad.

Legkevésebbé sem jelenti még az eddigi eredmény a jogos magyar vágyak és kívánságok beteljesedését. Addig, amíg a magas Tátra fenyves rengetegeiben nem magyarnak szól a madárdal, addig, amíg a Vág és Garam, a Hernád és Bodrog idegenek uralta tájakról hőmpölygeti mifelénk hullámaikat, amíg a Bánát idegeneknek termi aranykalászeit, s amíg a székely fonókban csak titkon szólhat a magyar ének, addig mi nem nyughatunk. De igenis jelenti az igazság napjának hajnalhasadását. Jelenti, hogy a nagy nyugati népek érthetetlen közömbösségén és tájékozatlanságán végre mégis csak át tudott törni a magyar igazság elemi ereje, igazunk bölcs mérséklettel, de szívós kitartással folytatott hirdetése. S jelenti annak a reménynek ébredését, hogy Szent István koronája alatt majd baráti jobbot nyújthatnak az egymásra utalt népek, hogy megtalálják együtt boldogabb létük feltételeit.

Síjpeppen e mai napon indul meg a visszacsatolt területen a romok eltakarítása és az újjáépítés ha-

talmas munkája, amihez a kegyeletes gyász és a nemzeti öröm hete után, Önök is felesküdték ma, ifjú Doktor Urak a magyar szellemi egység jelvényére: az Egyetem ősi pedumára.

Ez az eskü jogokat ad Önöknek, de kötelességeket is ró Önökre itt a hazában. Jogot ad, hogy hivatott vezetői, irányítói legyenek a magyar nép életének. Hirdetői az isteni kinyilatkoztatásnak, őrzői a magyar törvények uralmának, a társadalmi együttérzés szilárd alapját biztosító igazságszolgáltatásnak; gondozói a nemzeti törzs életének, egészségének, gyámolítói az élet rokkantjainak; művelői a magyar tudományosságnak, amely egyaránt kutatja az élet és a physikalis világ titkait, a természet csodáit, a történelem és a nyelvkincsek tanulságait, az erkölcs és művészet törvényeit.

Mai nappal vállalt köteleességeikre utalt elhangzott esküjük minden szava, amelyek közt valamennyi hivatás keretében az első helyen állott a magyar haza iránti hűség fogadalma; erre kötelezi Önöket az a kézzszorítás is, amellyel mi magyar professorok oly szeretettel fogadtuk Önöket a nemzet szellemi táborába.

Az nem vitatható, hogy a tudomány, mint az emberiség összességének közös kincse, népek és fajok fölött áll; az egyént azonban, aki azt kitermeli s aki vívmányainak haszonélvezője, létének minden szála a hazához, a nemzethez fűzi. Általános emberi törvény ez, mely, mint éppen napjaink eseményei bizonyítják, független az államforma pillanatnyi adottságától.

Önök, Doktor Urak, a megkövetelt tudományokban való jártasságukért kapták meg a doctis-

simus díszes címét; de ne felejtsek el, hogy magyar doktorok, akiknek legszentebb kötelessége a magyarság ügyének szolgálata.

Nemzeti ügyet diadalra vinni azonban csakis akkor sikerül, ha egyéni érdekek háttérbe szorításával egységes erő nyilvánul meg törekvéseink keresztülvitelében. Éppen ezért ne verjenek éket Önök közé világnézeti harcok jelszavai; ne sodorja Önöket magával önző hatalmi törekvések zaja; ne nézzen Önök közül egy sem ellenséges szemmel a másik magyarra, mert talán kor, tehetség és mondjuk szerencse különbséget tett magyar és magyar között. Ez az élet törvénye, amelyet megváltoztatni nem adatott meg emberi hatalomnak, de aminek kirívó igazságtalanságait elsimíthatja a kölcsönös emberi megértés. Kevesen vagyunk mi magyarok; higyjék el, a népek mai nagy küzködésében szavunkat csak akkor fogják meghallani a jövőben is, ha szoros összetartás acélozza meg energiánkat.

Amikor e mai ünnepükön ezeket kötöm szívükre, azzal az óhajtással búcsúzóan Önöktől, ériék meg valamennyien a nagy magyar feltámadást, amelynek oly ragyogó már a mai hajnala is.

Legyen a jó Istenbe vetett hitük a jövőben is segítségükre.

7.

1938. november 19.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Abt István, dr. Kóka Endre, Patthy Imre, Weszely Géza.

Államtudományi doktorokká avattattak: Gárdonyi Endre, Kálmán György, Mocsáry Lajos, Sipos Dezső.

Orvostudományi doktorrá avattatott: Faragó István.

Bölcseztudományi doktorrá avattatott: Pécsi Anna.

A ma divatos lélektan az embert végigkíséri életének minden legcsekélyebb megnyilvánulásába, hogy az így összegyűjtött adatokból megrajzolhassa az egyént jellemző lélektypust. Ugyanazt teszi, mint mi orvosok, amikor ma gyógyító munkánk előfeltételének tekintjük a testi typus, s ezzel az alkat, a constitutio minőségének megállapítását. A lelki adottság éppúgy sorsdöntő a lelkiekben, mint ahogy a testi alkat kormányozza szervezetünk összes működését.

Régi példabeszéd szerint az élet ösvényeit járó ember az erdők és mezők, völgyek és csúcsok vándoraival hasonlítható össze. Tényleg alig van jellemzőbb megnyilvánulása a léleknek, mint az emberek viselkedése künn a szabad természet ölen; ott leperreg róluk az a vékonyka máz, amellyel a cultura őket bevonta, s előkerül leplezetlenül a bennük rejlő egyéniség maga.

Vannak, akik egy-egy hegycsúcsra felérve örömeiket a leküzdött nehézségekre, a szerencsésen átért veszedelmekre való visszatekintésben, az önerejükbe vetett bizakodás érzésében, önelégültségben lelik, s pillanatnyi eredményükben felolvadva, szinte megfelelkeznek a jövőről. Vannak, akik az oromra feljutva, az eléjük tárult kép fennségétől lenyűgözve, Istenhez emelik lelküket, s gyönyörűségüket nem önmagukban, hanem a természet szépségének megértésében keresik s boldogok abban a tudatban, hogy Isten e csodás művének részesei lehetnek. De vannak, akik a felérkezést csak azért értékelik, mert alkalmat ad nekik újabb kitűzhető célok meglátására; ezek számára nem az elért eredmény meg-

becsülése, hanem csupán az újak hajszoalása jelenti túltengő tetterejük kielégítését.

Ez a három embertypus, melyeknek végleteivel a mindennapi életben, mint életművészekkel, álmodozókkal, fékezhetetlen törtetőkkal oly gyakran találkozunk, nagyjából megfelel az orvoslélektani osztályozásnak, amelynek hordozóit, mint pyknikus, astheniás és atletikus embereket már a laikus közönség is jól ismer.

Igaz, nagy statisztikák azt mutatják, hogy a kulturális történelem kiemelkedő hősei túlnyomórészt ilyen véglettípusok soraiból kerültek ki, ezek azonban külső sikereiket legtöbbször egyéni boldogságuk feláldozásával fizetik meg. Ezzel szemben kétségtelen, hogy az élet harmoniáját azok tudják maguknak legjobban biztosítani, akikben az egyes típusok különböző jellegei szerencsés kiválogatásban fonódnak össze.

Önökben, fiatal Doktortársaim, akik ma fáradtságos, munkás évek után, életük egyik legmagasabb csúcsára érkeztek fel, kétségtelenül megvan a lelkitípusok sokféle, talán még túlnyomórészt lappangó eleme. De megvan Önökben még egy: a fiatal lélek fogékonysága, ami ma még módot ad Önöknek arra, hogy belül azt a lelki típust engedjék magukban megerősödni, hogy lelkükbe kívülről azt a benyomást engedjék bevésődni, ami jövő boldogulásukra előnyös. Belsőleg önmegismerés, külsőleg helyes emberismeret révén a lelki típusok elemeinek céltudatos összeválogatása és kifejlesztése jövőjük megalapozásának két leghathatósabb tényezője.

Iparkodjanak *önerejükbe* vetett bizalmukat megtartani, de mindig anélkül, hogy mások értékét

ezzel és ezért lebecsülnék. Ne várjanak mindent kívülről s ezzel ne bízzák sorsukat a vak *véletlenre*, hanem minden lépésüket úgy tegyék meg, hogy az Önöket céltudatosan vezesse életük magasabb rendeltetése felé. Ne *álmodozzanak*, hanem *dolgozzanak*; a világ csak bölcséleti szempontból tekinthető álmoképnek, a valóságban küzdőtér, mely a létfenntartásért kemény munkát követel mindenegyestől.

Ne *mérjék* elért eredményeiket mindig a másokéhoz, s ne legyen egyetlen céljuk a mások legyűrése. Higgyék el, saját munkájuk belső értéke akkor is kiemeli Önöket a mindennapiság homályából, ha törekvésük nem csupán a mindenáron való érvényesülést szolgálja.

Legyenek *elnézők* másokkal szemben, de szigorúak az önbírálatban. Maradjanak meg minden körülmények közt az igazság, a becsület és a tiszta erkölcs útján, amely olykor göröngyös, sőt kényelmetlen, de sohasem vezet ingoványba.

Ne legyen iparkodásuk kizárólag öncélú; ne felejtsek el soha, hogy testileg-lelkileg ahhoz a közösséghez tartoznak, melyet *a haza* fogalma jelképez. Szeressék családjukat, becsüljék meg embertársait, de maradjanak mindenek fölött hűek magyarságukhoz, amitől sohasé tántoríthassák el tetszetős, de hamis jelszavak. Becsüljék meg hazánk történelmét, hagyományait, tiszteljék alkotmányát és törvényeit, melyek állami létünk alapkövei; ragaszkodjanak minden rögéhez, melyhez a múltban és jelenben annyi magyar vér tapad.

Amikor e néhány intelmet lelkükre kötve, búcsúszom Önöktől, azt óhajtom, hogy mindaz, amit

Önök itt ma ünnepélyesen fogadtak és amit a felavató Dékán Uraktól hallottak, életükben a legteljesebb valóságra válják. Legyen a jó Istenbe vetett hitük ezek elérésében segítségükre.

8.

1938. december 3.

Jogtudományi doktorokká avattattak: László Andor Győző, Kürthy Pál, báró schwanbergi Kruchina Károly, Nagy László Ernő, Spányi József, Szili György.

Államtudományi doktorokká avattattak: Della Donna Mihály, Csepety János, Csisztay Andor, Komáromy Ödön, Rab László, D. Tóth Attila, Weisz Béla.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Csukásy Margit, Czitronyi László, Ferke János, Garta Iván, Lőrincz Gyula, Merényi László, Nándor Veronika, Pigall Endre, Sággy Elemer, Szász Imre, Tiroler Zoltán.

Bölcsészettudományi doktorokká avattattak: dr. Balás Piri Lászlóné Bakay Margit, Budó Ágoston, Fügedy Erik, Hlatky Mária, Kepp Mária Magdolna, Lipp Imre, Opolczér Julianna, Sasvári Kálmán.

Az események egymásutánjának szemléletében, épüljön az fel természettudományos vagy bölcséleti alapon, a classikus ókor óta két felfogás vitatkozik egymással: az okiság és a célszerűség elve.

Az okiság, causalitás szerint minden történésnek lényegi mozgatója az azt kiváltó ok. Minden eseménynek, mint okozatnak szükségképen be kell következnie, ha az ok hatását kifejti. Ez a törvényszerűségnek felismert tétel az idők folyamán csak annyiban változott meg, hogy az egyedülálló, egyseges ok helyére a feltételek hálózata, a conditionismus került. Minden történés, vonatkozzék az a végtelenség csillagvilágára, vagy az élő egyének, vagy akár a parányok mikrokosmosára, összefügg

egymással; ha a megszámlálhatatlan feltétel közül akár csak egy is hiányzik, a történés mikéntje szükségképen módosul. A név tehát megváltozott, a lényeg azonban megmaradt a szemlélet ezen alakjánál.

A célszerűség elvének, a teleológiának alapkérdése mindenekelőtt a célkitűzés eredetére vonatkozik, aminek keretében az isteni gondviselésnek, a végzet hatalmának és az emberi szabadakaratnak szerepe körül folyik a vita. Maga a bölcseleti elv azt tanítja, hogy minden történés valamennyi tényezője az elért eredmény szempontjából értékelhető. És pedig vagy a cél megvalósulása után, mint visszatekintő bíráló, vagy a cél ismeretében, mint a jövő felé forduló céltudatos akaratnyilvánulás.

Anélkül, hogy a két felfogás ezen évezredes elvi vitájában igazságot tenni merészkednénk, mi orvosok biológiai tapasztalataink alapján azt valljuk, hogy a kettő között lényegbeli különbség nincs. A biológiai történések szempontjából ugyanis mi az okiságot a múlt, a célszerűséget a jövő kérdésének tekintjük, a szemlélet iránya szerint.

Önök, ifjú Doktor Urak, ma maguk választotta pályájuk döntő eseményéhez érkeztek, amikor az oklevél elnyerésével kilépni készülnek az életbe. Ez az esemény is, mint minden más, alá van vetve az okiság és célszerűség szempontjának, aminél érdemesnek tartom Önöket néhány percre megállítani s utoljára egyet-mást lelkükre kötni.

Ha választásuk *okaít* akarnám tisztázni, lelki szerkezetük legfinomabb elemeinek ismeretére volna szükségem. Ismernem kellene lelki alkatuk öröklött tényezőit, melyekben elődeik megszámlálhatatlan nemzedékének minden élettapasztalata, minden

öröme és szenvedése, minden érzése és tudása van lerögzítve. Ismernem kellene lelkük érzékenységet, fogékonyságát, elméjük rögzítőképességét, ami megszabta eddig az Önöket ért behatások kialakító, nevelő hatását. Az egyik ember lelkében apró, szinte alig észrevett események emléke az élet végéig továbbcseng, mások felett nagy, felborítással fenyegető események is szinte nyom nélkül suhannak el. Ismernem kellene a milieut, amelyben eddigi életünk lefolyt, s amelynek minden egyes kisebb-nagyobb mozzanata otthagya, sokszor tudatalatti nyomát lelkük tükrében. Mi mindnyájan, mint Önök is benn élünk a világot behálózó okok, mondhatjuk úgy is ingerek végtelen sűrű hálózataiban, melynek minden rezdülése ott resonál lelkünkben.

De ha mindezt ismerném is, változtatni ezeken akkor sem volna módomban, mert hiszen mindez Önökre nézve e percben már a múlté, amelynek alapján fordul ma tekintetük a jövő felé, ott keresve életünk célját.

Nem kétséges, hogy a pályaválasztásuk végső célja megélhetésük alapjának biztosítása. Az emberi élet anyagi kötöttsége folytán természetes, hogy ez az alap is elsősorban az anyagiakban jut kifejezésre, amiket munkája ellenértéke fejében juttat az egyénnek a társadalom. Abban, hogy ez az ellenérték sokszor nem egyenérték, gyökerezik az az elégtelenség, mely ma a socialis küzdelmekben robban ki világszerte. De jegyezzék meg, hogy ennek oka nem kizárólag a társadalmi berendezkedés igazságtalansága, melyet felismerve fokozatosan kiküszöbölni valamennyiünk kötelessége, hanem függ az a sors

kifürkészhetetlen szeszélyétől és az egyéni képességektől is, amelyeket megszabni, béklyókba szorítani, nem adatott meg emberi hatalomnak. Ne váltson ki Önökből ez a megmásíthatatlan természeti törvény irigységet, keserűséget, fékezhetetlen törtetési vágyat, amelyek mindig rossz tanácsadók; hanem bölcs önismeretet, önbírálatot, amely tehetségükhez mértén végezteti el Önökkel a legjobbat, amit viszonyaik megengednek. De ne bántsa Önöket a mai kor divatos jelszava se, amely a szellemi munka magasabb értékét, amihez oklevelükkel lekötötték magukat, iparkodik lerombolni, letagadni. Az élethez, a megélhetéshez, egyforma joga van minden embernek s az államközösség eszménye, hogy ennek lehetőségét minden egyes tagjának hiánytalanul megadja. A munkamegosztás azonban csakis úgy valósítható meg, hogy vezetők és vezetettek osztoznak a nagy emberi feladatok megoldásában. Hogy ebben az együttesben éppúgy, mint az élet biológiájában magában a szellemé a vezető szerep, ezt kitörölni az élettörvények közül sohasem lehet.

Ha el is ismerem ezen anyagi célkitűzésük teljes jogosultságát, mégis mikor életküzdelseik küszöbén ma búcsúzom Önöktől, azt szeretném kérni valamennyiüktől, hogy iktassanak be elérendő céljaik közé magasabb eszményeket is.

Legyenek hirdetői a *tudás erejének*, a tudomány felsőbbségének, hatalmának, culturalis jelentőségének. Hirdessék, hogy minden haladásnak, amellyel az emberiség a természet erőit jólétének szolgálatába kényszeríti, amellyel kincseit kihasználja, titkait ellesi, forrása és gyűjteménye a tudomány. Ne ábrán-

dítsa ki Önöket ebből az, hogy egyúttal a tudomány adja az emberek kezébe egymás pusztítására a leggyilkosabb fegyvereket is. Sajnos, az emberiség fejlődése a magasabb eszmények felé lassan halad előre. A történelmi előtti idők primitív emberének durva, kegyetlen eszközét vitás kérdések elintézésére még nem tudta kiegyenlíteni a tudás. De bizonyos, hogy a tudománynak e kettős szerepe: az életet gondozó-védő és az életet romboló hivatása közül idővel mégis csak az előbbi lehet győztes.

Legyenek apostolai az igazi *emberszeretetnek*. Tudásuk megvilágításában, származzék annak fénye a jogbölcsélet, a biológiai megismerés, vagy a filozófiai elmélyedés tanításaiból, mosódjának el azok a kicsinyes ellentétek, amelyek emberek, fajok, nemzetek közt, sokszor mesterségesen, célzatosan szítva, az embertársakat egymás ellen uszítják. Felebarátaik gyengéit megértve, elnézve, ne azt keressék, ami szétválaszt, hanem ami összeköt, kiegyenlít.

Iparkodjanak a tisztult *erkölcsiség* legmagasabb fokára emelkedni. Nemcsak azért, mert ezt kívánja az isteni tízparancsolat és a vallás tanítása, nemcsak azért, mert ezt követeli az állam törvénykönyve és büntető hatalma, hanem abból a belső meggyőződésből, hogy erkölcsi szabályok és korlátok nélkül az együttélésben ösztönök és szenvedélyek szabadulnak fel, amelyek csak rombolni képesek, de alkotni soha.

Legyenek *jó magyarok*, s mint ilyenek maradjanak hűek Istenhez, a hazához és fajukhoz. Nem üres fogalmak, hanem az egyéni életet megszabó, sorsdöntő hatalmak és tényezők ezek, amelyeknek

mindent köszönünk s amelyektől mindent remélhetünk.

Keressék ezekben azokat a magasabbrendű célokat, amelyeknek a mindennapiságból kiemelkedve eszményekként kell az egész emberiség előtt lebegniök s az egyes egyén életét irányítaniok.

Amikor Önöket e mai nappal az Alma Matertől búcsúztatom, arra szeretném kérni, hogy mindabból, amit az itt töltött évek alatt hallottak és tanultak, legalább ezeket az eszményeket őrizték meg változatlanul. Meglátják, életük minden küzdelmében a helyes útra fogják Önöket ezek vezetni s biztosítják Önöknek a társadalom megbecsülését, a magyar haza elismerését és a jó Isten áldását. Úgy legyen.

9.

1938. december 17.

Hittudományi doktorokká avattattak: Kálmán János, Petró László.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Bangha Géza, Hegedüs Andor, Jani István, Rogrün Jenő, Szabadfi Endre, Szücs Aurél, Tass Béla, Turesányi Zoltán, Varga László, Weber Andor.

Allamtudományi doktorokká avattattak: Dr. iur. Buday Lajos Tibor, Fekete Alfréd, Pipis Pál, Weixelgärtner Egon.

Orvostudományi doktorokká avattattak: André János Alajos, Balázs Kázmér, Barakovich Kálmán, Fehér László, Gedeon Erzsébet, Hussy Katalin, Joachim József, Köberl Sándor, Rózsa Iván Ferenc, Vadai Sándor.

Bölcsészettudományi doktorokká avattattak: Falus Lilla, Tartsay Izabella.

A Rector Magnificus akadályoztatása miatt a Prorektor avatott.

10.

1938. december 23.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Abos István György, Atzél Ede, Cenek Alfréd, Clemetis Ervin, Domán Ferenc, Greizinger Béla, Honéczy Pál, Jakabffy Imre Lóránd, Jókay László, Kertész László, Kis István, Klein László, Kupa László, Neckuen József, Práger Imre, Szücs Miklós, Turmezei Arisztid, Vadas György, de Verneda Emil.

Államtudományi doktorokká avattattak: Balás Lajos, Csermák László, Czár Zoltán, L'Eplattenier Lajos, Ercsey Lóránd, báró Hazai Miklós, Károlyi József, Perényi István, Trojkó György.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Atzél Attila Elemér, Bernád Tibor, Elefánt Dezső, Gaál Béla, Keller András, Klein László Endre, Köczey Elemér, nemes Mezey Pál, Mezey Sándor, Modor Iván, Péchy László, Péller Ágoston, Petrovits László, Pintér Margit Irén, Pintér Miklós Lajos, Ruszty Miklós, Zsoldos Pál.

Bölcsészettudományi doktorokká avattattak: Gaál Franciska Jolán, Segál Hugó, Turtsányi Erzsébet.

A Rector Magnificus akadémiaoztatása miatt a Prorektor avatott.

11.

1939. jan. 21.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Czenner Gyula, Fejér István, Hegyessy Andor, Kocsis Ferenc László, nagymányai Koller László, Korompai Zoltán, Kovács György, Molnár Antal, Nagy Árpád, Orbán Vince.

Államtudományi doktorokká avattattak: Heney Károly, Kovács Zoltán, Laci Ferenc, Szilágyi Dezső.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Daróczi Gyula, Czeiszting Emil, Hám Tibor, Hancsók Márius, Klekner Károly, Kneiszl László, Michlő Károly, Seibreger Endre, Gábor Imre.

Mindenkinek, aki a körülötte folyó eseményeket szereti a saját gondolatvilágába beilleszteni, legyenek azok az események a mindennapi élet apró történései, amelyekből az egyéni élet felépül, avagy a

világ folyásának nagy mozzanatai; amelyekből a történelem készül; mindenkinek, aki megszokta az események belső rugóit, oki láncolatát keresni, tisztában kell lennie az emberi gondolkodás két alap-törvényével.

Először is tudnia kell, hogy minden emberi szemlélet és megismerés, minden tudás és megértés, minden ebből fakadó vágy, remény és akarat, minden öröm és bánat relativ. Minden ember úgy látja, hallja, érzékeli a világot, amint azt az ő különleges egyénisége az életének adott pillanatában megszabja, megengedi. Ami az egyiknek sorsdöntő élmény, az a másiknak apró, mellékes epizód. Amitől az egyik üdvét, boldogságát várja, afelett a másik könnyedén siklik el. Ami előtt az egyik csodálattal áll meg, amellet a másik fölényes megértés tudatával halad el. Minden ember az ő saját lelkének tükrében látja a világot s ennek a léleknek megvilágításában éli le földi pályáját.

A másik megdönthetetlen törvény az az igazság, hogy minden történés értékelése attól a kerettől függ, amelybe a sors szeszélyes játéka, vagy az emberek leleményes furfangja azt a ténnyt, azt az eseményt beállította. Ami az egyik keretben meglepően szép, ragyogóan kiemelkedő, azt más milieuban mint jelentéktelen semmiséget homályosítja el a tények sorozata. Ami az egyik keretben érték, erkölcsi norma, erény, az a másikban fogyatékoság, kiirtandó bűn, pusztulás.

Ha valami világszellem számot adhatna mindazon gondolatokról, amiket a keresztény világ kegyele az elmúlt ünnepekben, amiket a magyarság a lefolyt történelmi napokban érzett, összegyűjtött,

kétségtelenül megállapíthatná, hogy e két törvény alól a legkegyetesebb gondolatok közepette sincs kivétel.

Annak, aki gyermekévéinek boldog örömét a remélt ajándékok társaságában lelte, annak a karácsonyest a nehezen, türelmetlenül várt, soha elég gyorsan el nem érkező boldogság ünnepe volt. Annak, aki élete delén a szerzés, a tett, az adnitudás örömében éli ki energiáját, a karácsony a szeretet megnyilváníthatásának napja. Annak pedig, akinek életkereke lefelé gördül, ez az évenként sajnos egyre gyorsabban visszatérő ünnep emlékeztető, hogy a lét mulandó s hogy mindnyájunk felett eljár az idő.

Az, aki a mai kor nemzetközi viszonyait nem a nemzetek nagy ítélőszékének, a Népszövetségnek örök békét hirdető kenetteljes jelentéseiből, hanem az itt is, ott is fellobbanó háborúk zajából, az egyre fokozódó fegyverkezési lázból ítéli meg; az, aki a békeszózatok értékét nem a nemzetek sorsát intéző néhány nagy úr barátságos tanácskozásaiból, pohárköszöntőiből, hanem a szomszédos államok ádáz gyűlölködéséből, fogcsikorgatásából, telhetetlen mohóságából becsüli fel; az, aki a mai kor szociális boldogságát nem a politikusok elméleteiből, a fantaszták ábrándjaiból, hanem a népek kétségbeesett sóhajaiból, a törvénykezési termekben folyó perek borzalmas erkölcsi posványából tanulmányozza, az szükségképen azt kell, hogy gondolja, miszerint az emberiségből kihalt a szeretet, hogy ma nincs más kerek e földön, mint gyűlölködés, fékezhetetlen pénzsóvárság, a létért való kíméletlen, ádáz küzdelem.

Aki viszont itt ma látja a szülők és rokonok szemében a meghatottság csillogását az Önök esküjének hallatára; aki látja tanáraik örömét, amellyel Önöket kézfogásukkal doktorokká avatják s látják itt Önöket, a különböző karok neveltjeit békés, megértő együttesben és ünnepi hangulatban állani; aki a karácsonyi ünnepekben az utcákon, üzletekben tanuja volt annak a szorgoskodásnak, amellyel apraja-nagyja csak azon iparkodott, hogy tehetségéhez képest a másiknak örömet szerezzen; aki hallotta a magyarok lelkes fohászait, melyekkel elszakított testvéreiket magukhoz ölelték, az meggyőződhetik arról, hogy nem halt ki az emberek szívéből a szeretet, s hogy valóra válhatik, amit idestova 2000 esztendő előtt hirdetett az Isten küldötte, hogy a szeretet az életnek, a haladásnak, a létnek örök törvénye.

Ezt tanítja 2000 esztendő óta az emberi élet, vagy általánosabban az egyetemleges lét legszigorúbb bírója: az „idő“. Az idő végtelenségében összefolyik a múlt, a jelen és a jövő. Határtalan mélységeiben elmerül a szép és csúnya, a jó és rossz, az igaz és hazug egyaránt. Izzó katlanában elemeire bomlik s ezzel elenyészik minden, ami silány, de védő patinát kap az, ami érték, ami színarany.

Égitestek: napok, bolygók és csillagok, természeti csodák, emberi alkotások és gondolatok között végzete ez. Az egyes ember lénye, léte és lelke csak röpke epizód, amelyből kegyelmet az időben csak az igaz, a nagy nyerhet. A történelem lapjairól nagy népeket, szellemóriásokat, értékes kultúrákat, világmozgató eszméket, mint porszemeket törölt le az idő, ha titokzatos célja szempontjából hazugoknak,

értékteleneknek bizonyultak. Egy gondolatot tett évezredek óta erősebbé, acélosabbá s állít önmagával együtt a lét tengelyébe az idő, s ez a szeretet gondolata, azé az erőé, amelytől egyedül függ a lenni vagy nem lenni időtlen problémája.

Amikor ma az Egyetem nevében búcsúszom Önöktől ifjú doktor urak, azt kérem, hallják meg és hallgassák meg a szeretet szavát, mert higyjék el, csak ez vezetheti ki mostani örületéből az emberiséget. Az emberiséget alkotó sejtek az egyes emberek; az emberiség szívdobbanását az egyes emberek szíve rezgése irányítja. Nekünk, az egyes embereknek kell újra szeretni, egymást megbecsülni tanulnunk, ha az emberiség jobb sorsát kívánjuk munkálni.

Szeressék *Istenüket*, azt az ideált, amelyet a hatalom és tekintély, a tudás és energia, a szeretet és jószág jelképeként állít Önök elé a vallás. Ne higyenek az álbölcselek nagyképű oktatásainak, mert ezeknek lerombolt oltárai mögött csak a mindent elnyelő ür, a semmiség táton.

Szeressék *hazájukat*, ezt a szent rögöt, amelyen kívül nincsen számunkra hely. Ne higyenek a felvilágosultságban tetszelgő szabad gondolkozóknak, akik gúnnyal ostromozzák ezt az elavultnak csúfolt fogalmat, hanem higyenek nekünk, orvosoknak, akik tudjuk, és hirdetjük, hogy ehhez húz bennünket széttörhetetlen bilincsekkel végzetünk.

Szeressék *fajtájukat*, amelynek évezredes kivágatódásából nyerték egész lényüket, egyéniségüket s amelyből kiszorulva úgy járnak, mint a fa, amelyet idegen földbe ültetnek át. Ne higyenek a szociológia apostolainak, akik az emberiség összességében látják a fejlődés végcélját s tagadják a nemzetek lét-

jogát, mert a történelem tanúsága szerint internacionalismus csak erős, öntudatos nemzetek közt lehetséges, amelyek társulásában az önmagából kivetkezett anationalista nép pusztulásra van ítélve.

Szeressék *családjukat*, azt a kicsiny törzset, amelyből kisarjadztak. Ne higyenek a divatos tanoknak, amelyek a családi szentély szétzúzása után annak melege helyett csak rideg önzést nyújtanak s pusztá eszközzé alacsonyítják az érző, élő embert.

Szeressék *embertársaikat*, akik lehetnek Önök-nél tehetségesebbek, erősebbek, szerencsésebbek, lehetnek gyengébbek, silányabbak, szerencsétlenebbek, de akiknek valamennyinek az a sorsa, végzete, mint az Önöké. Mert hiszen ők is születtek, éltek, éreztek, hogy azután learassa őket is a mindent kiegyenlítő halál. Ne higyenek a sacro-egoismo tetszetős tanának s ne tekintsék embertársaikat lépcső fokának, amelyet lábbal tiporva csak előrejutásra, törtetésre szabad használni.

Szeressék a *munkát*, mint az élet fenntartásának egyetlen eszközét s ne higyenek azoknak, akik a cél érdekében minden eszközt szentesítve a kizsákmányolást is megengedik az erősebb, az ügyesebb, a ravaszabb jogán.

Ha így minden egyes ember újra megtanulja az életet a szeretet látószögéből nézni, ha az emberek meg fogják egymást újra becsülni, akkor talán eljön az idő, amikor az emberiség nyugalma, boldogságát a szeretet őszinte világszövetségével sikerül helyreállítani.

Abban a reményben, hogy ennek a boldogabb korszaknak eljövetelét becsületes munkájukkal elő fogják segíteni, kívánom pályájukra Isten áldását.

12.

1939. február hó 4-én.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Ambrózy György, Bánsági Miklós László, Balázs Sándor, Gazdag József, Kolhász Árpád, Kopál Tibor, Márton László, dr. pol. Németh Lajos, Nyárádi Béla, Péter Rezső, Rácz György Ottó, Ternovszky Ferenc.

Államtudományi doktorokká avattattak: Patakfalvy Miklós, Resetár József, dr. iur. Villányi József.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Morvay Vilibald György, Kozák János.

Bölcsészettudományi doktorokká avattattak: Blázy László, Kender József.

A mai kor divatos kérdései közül a legélénkebb vita az öregség körül folyik. Nemcsak az öregedés élettani jelentőségének, okainak és céljainak megfejtése okoz a kutatóknak sok gondot, hanem az öregeknek társadalmi, politikai és gazdasági szerepe is nagyban izgatja a kedélyeket.

Az kétségtelen, hogy a megöregedés a legáltalánosabb természeti törvény, mely nemcsak az élő, hanem az élettelen, szervetlen világ felett is kegyetlenül uralkodik. A *csillagászat* és *palaeontologia* tisztázta ezirányban a csillagvilágok sorsát; az üstökösök, bolygók és holdak valamennyien izzó gőzök ködében születnek; amikor felületük a világűr jeges aetherében kihűl, megmerevedik, megindul rajtuk az élet, bár belsejükben még sokáig izzik, gőzölög a bezárt mag; a fokozatos kihűlés ennek a tüzeit is lassan kioltja, s ezzel kialszik rajtuk az élet tarkasága is. A megöregedett égi vándor pályáján tovább keringve várja feltámadását. A *physika* kimutatta, hogy az élettelen anyag sincs kivonva a megöregedés törvénye alól: a kristályok elporladnak, a változtatlanoknak vélt fémgerendák is elkorhadnak az idő

vasfoga alatt. A technika ma jól tudja, hogy az oszlopokat, melyekre örök idők számára vélte felépíthetni büszke alkotásait a balga ember, idővel ki kell cserélni, mert molekuláris szerkezetükben megöregedve, megroppannak s ezért idővel összeomlik minden emberi alkotás. Éppígy megöregszik minden, *ami él*, hogy miért, ma sem tisztázta a tudomány véglegesen. Vajjon az élő anyag törvényszerű elkopásáról, elhasználódásáról van-e szó, a mit az életfolyamatok állandó anyagi igénye vált ki? Vagy a szervezet ellenálló képessége csökken-e, mint az idő függvénye, tekintet nélkül az igénybevételre? Vagy talán a megöregedés az életnek lényegi tulajdonsága, mint az életrythmusnak szükségszerűen bekövetkező szaka? Nem tudjuk! Tény az, hogy a lényegét itt éppoly kevésbé ismerjük, mint az élet és a lét titkát magát. Viszont tény az, hogy az élet görbét az építés és a pusztulás — az Anbau és Abbau, mint a német mondja — kölcsönös viszonya szabja meg. A gyermekkort az építés kizárólagos munkája foglalja le; az ifjúban már megjelennek a rombolás nyomai, de bőségesen pótolja még azokat az alkotás; a meglett, érett korban egyensúlyba kerül a kettő, hogy az öregben túlsúlyra kapjon a pusztulás, mely a pótlás lassú kialvásával, mint egyedüli tényező viszi sírba az aggastyánt.

Az öregséget tehát, mely nincs az évek számához kötve, nem lényegileg, hanem csak tünetileg tudjuk meghatározni. A tünetek megnyilatkoznak a testiekben, amit röviden úgy foglalthatunk össze, hogy a szervezet minden egyes eleme elveszti az életingerekkel szemben rugalmasságát, reakcióképességét, miáltal a lebontás és építés egyensúlya felborul. A tüne-

tek másik csoportja a lelkieket illeti, s éppen ez az, ami az öregséget szembeállítani látszik a fiatalsággal. Az egyéni alkat és élmények különbözősége folytán nem általános érvényű törvény érvényesül itt, hanem csak sok ember összehasonlításából levont szabályosság, mely messze kilengő változatokból alakul ki. Az öregebb emberek észrevevései — mondja egy kiváló elmeszakértő — bizonytalanabbak és nem olyan maradandók, mint a fiataloké, viszont a régi emlékek könnyebben elevenednek meg, ébrednek fel bennük, mint az ifjú lélekben. Az eseményeknek megítélése a lehiggadt érzelmektől kevésbbé befolyásolt öregeknél világosabb s olyan érték, mely a jelen zavaros eseményei közepette irányadó lehet, mert átfogó és előrelátó. A képzelet működése gyengül bennük, miáltal a tiszta logika jut túlsúlyra. Az idősebbek az új viszonyokhoz nehezebben alkalmazkodnak, a multon csüggenek, ami konservatismusuknak magyarázatát adja. Az öregebb ember lelkisége inkább befelé fordul, míg a fiatalé kifelé robban. Amint a gyermeki lélek tiszta lapjára bevésődő meg látásokból, tanulságokból és érzelmekből szövődik össze a fiatalság lelkülete, úgy az öregebbek lelki képességeinek lassú, fokozatos kialvása teszi aggastyánná az idősebb embert. A tapasztalat már most beigazolta, hogy a létért való küzdelem zenitje összeszik az életgörbe delelőjével, mert a biológias egyensúly képesíti az embert ereje és tehetsége legteljesebb kihasználására. A küzdelemben azonban, melynek közös célja valamennyiünk számára itt a földön az emberiség boldogulásának munkálása, be kell kapcsolódnia fiatalnak és öregnek egyaránt; mentesítve csak a gyermek és aggastyán lehet. Ha a fiatalság

beleviszi a küzdelembe az ő lelkesedését, élénk képzeletét, gyulékony érzelmi világát, az öregség pedig elhozza az ő tapasztalatát, tudását, kiegyensúlyozott érzelmi körét, akkor a haladás kilengésektől mentesen vezet fölfelé. Magára hagyva a fiatalságot mellékutakra ragadhatja a tüze, az öregeket pedig útjukban megakaszthatja a maradiság.

Amikor Önök ifjú Doktor Urak ma kilépnek az élet küzdőterére, gondolják meg az itt elmondottakat s ne hagyják magukat olyan divatos jelszavaktól félrevezettetni, amelyek az idősebbektől megtagadják a közös munkában való részvétel jogát. Ne tekintsenek küzködésükben ellenségesen idősebb társaikra csak azért, mert azokból talán hiányzik az Önök forrongó lelki tüze. Gondoljanak vissza erre a napra, amikor mi idősebbek olyan szeretettel, annyi örömmel és reménnyel fogadjuk Önöket magunk közé, számítva arra, hogy az itt hallott és tanított tudományból három vezető alapelvet nem fognak elfelejteni: az isteni hatalom tiszteletét, a haza és a faj szeretetét és az embertársak megbecsülését.

Az első annak a beismerése, hogy minden emberi tudás véges, s hogy minden gondolkozás, induljon az ki a vallás dogmáiból, a természettudományok megállapításaiból, vagy a bölcelet logikájából egy mysteriumhoz vezet, amelyről olyan szépen mondja *Berzsenyi*:

*„Isten, kit a bölcs lángesze föl nem ér,
csak titkon érző szíve óhajtvá sejt.”*

Ahol ez a megismerés kivész, ott rombadől a cultura minden vívmánya, géppé aljasul az egyén, *Madách* phalanxsterévé a társadalmi élet.

A haza és a faj szeretete a hála legelemibb megnyilatkozása a multtal szemben, mely az egyént kitermelő tényezők összességét foglalja magában. Amik vagyunk azt hazánknak és fajunknak köszönhetjük. Ezeket szeretni annyi, mint önmagunkban emberi mivoltunkat értékelni.

Embertársaink megbecsülése a culturalis együttélés, az emberi társulás rendjének előfeltétele. Merev jogszabályokba és törvényekbe, szigorú erkölcsi normákba lelket a kölcsönös megbecsülés lehel, ami nélkül kavargó, mindent magával ragadó örvénybe süllyed az emberiség.

Ettől a végzettől csak az az emberszeretet mentheti meg, mely a lelkieken keresztül keresi a megértést népek, osztályok, életkorok és egyének között.

Amikor az Alma Matertől, doktori címmel felruházva búcsúznak, arra kérem Önöket, maradjanak e három nagy alapelvhez hűek. Élesszék lelkükben a fiatalság lelkesedését, acélozzák meg életük delén tetteirejüket, de hallgassák meg mindig az öregebbeknek élettapasztalatból leszűrt tanácsait. Ne felejtsek, hogy az évek repülnek, ma még Önök a fiatalok, de észre sem veszik s már Önök fölött is eljárt az idő, s így váltják fel egymást nemzedékek, amelyneknek közös célja:

„*Ember küzdj és bízva bízzál.*“

A jó Isten áldása kísérje életük útján.

1939. február hó 11-én.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Fehér Sándor, Jerfy Ervin, Kapus Géza, Kaszap Béla, Kovács Imre, Neidenbach László, Parlag Rezső, Radványi Antal, Rutkai György, Szőnyi Jenő Károly, Tóth Sándor, Vetter Béla.

Államtudományi doktorokká avattattak: felseizi lovag Nechay Tihamér, Szentirmai Tibor, derzsényei és zsemberi Zsembery Gyula.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Graf Ferenc, Hámosi Lajos, Kahán Ágost, Reinelt Ágoston, Tóth Pál Béla.

Bölcsészettudományi doktorrá avattatott: Homér Lajos István Imre.

Azt hiszem nem tévedek azzal az állítással, hogy mindnyájunknak életében, akik az ú. n. értelmiségi pályákon kerestük elhelyezkedésünket, két emlékezetes és döntő fordulót jelentett az érettségi vizsga és a tudori avatás. Bár látszólag csak fokozatilag különböznek, valójában lényegileg eltérnek egymástól. Az érettségi valamennyiünknek szabadulást jelentett az iskolapadok uniformisáló kényszere, az előírt lecketanulás egyformasága alól; valójában pedig, ha őszinték akarunk lenni, csak arra adott alkalmat, hogy a fiatalság összességébe, mint tömegbe olvadjunk belé, mely az egyéniséget éppúgy felszívja, mint az iskolafalak nyomasztónak érzett egyhangúsága.

Kétségtelen, hogy a fiatalságnak, mint társadalmi tényezőnek súlya és ereje egyetemességében rejlik. Panaszait, kívánságait meghallgatni, gondolkozását irányítani, lelkiületét megfogni az egyetemek és főiskolák vezetőségének feladata és kötelessége, mely az ifjúságért felelős.

A doktori avatással viszont megnyílik az egyéni élet kapuja, amelyen kilépve az egyén, mint olyan kapja meg helyét az állam szervezetében.

Mint valamennyiünknek annakidején, úgy Önöknek is ifjú Doktor Urak tehát a mai nappal kezdődik az igazi, egyéni életük. Az élet az ő gondjaival, terveivel és vágyaival, örömeivel és csalódásaival, sikereivel és kiábrándulásaival. A döntő tényezők egy részét sorsuk irányításában, kétségtelenül önmagukban hordják: örökölt tehetségüket, neveltetésük maradandóbb benyomásait, termékeit és tudásukat. Sorsuk kialakulásának másrésze a milieu, amelybe a jó Isten rendelkezése Önöket beilleszti. Az első kettőt, mely független az egyéntől, a ma már közismert phaenotypus fogalmában foglalja össze az örökléstan, amikor azt mondja, hogy az egyént alaki, működési és lelki tulajdonságainak azon összessége jellemzi, amelyet örökségként magával hozott a világra s amit ezen az öröklött kincsen az élet nevelő hatása változtatott. A két tényező jelentőségét a gyakorlatban csak legújabbban iparkodik kihasználni az eugenika és a tudományos neveléstan, a paedagógia. De független az egyéntől a milieu is, ami alatt nemcsak a fajt, a haza földjét, a társadalmat, a folalkozást, mint anyagi tényezőket, hanem a nemzeti, osztály és korszellemet is érti a biológia. Míg az előbbieket bizonyos mértékben állandó együtthatói az egyéni lét egyenletének, addig a szellemi tényezők a legnagyobb mértékben ki vannak téve hullámozásnak, talán úgy is mondhatnám a divat szeszélyének.

A ma szellemi forrongása kétségtelenül nehéz kérdések elé állítja az életbe kilépőket. A világháború okozta megrázkódtatás rengései még ma sem csen-

desedtek el, ma sem kerültek nyugalmi helyzetbe az állami és társadalmi élet egyik terén sem. A közfelfogás végletek közt mozog, melyeknek jelszavai közt az áthidalás lehetetlennek látszik minden téren. A népek megbékéléséről, a kölcsönös megértésről szónokolnak az államok vezetői s közben összeroskad a polgárság az esztelenségig fokozott fegyverkezési teher alatt. Évszázados hagyományokat őrző trónok összeomlanak, kényurai lebuknak s a helyükbe felépülő diktatúrák és demokráciák soha nem sejtett hatalommal gyakorolják uralmukat. Az osztályokat és foglalkozásokat eddig oly mereven elválasztó falak omladozni látszanak, viszont közben egyre jobban csökken az embertársak kölcsönös megbecsülése, a becsületes munka értékelése. Az életigények fokozatos emelkedése többtermelésre szorítja az emberiséget, ennek dacára alig csökkenthető világszerte a munka- és állásnélküliek szomorú, kétségbeesett serege. A socialis gondoskodást egyre jobban kötelességének ismeri el állam és társadalom egyaránt, mégis egyre ijesztőbb mértéket ölt a nyomor, s az annak nyomán bekövetkező erkölcsi lezüllés. Nagyon helyesen foglalja össze nagy társadalombölceleti munkájában az ellentéteket *Kecskés Pál*, amikor azt mondja, hogy „korunk súlyos társadalmi válságának mélyén a korlátlan érvényesülést követelő önérdek és az egyént megsemmisítéssel fenyegető tömegszellem ellentéte feszül.”

Jelszavak sodródnak felszínre, melyek mögött legtöbbször tisztázatlan fogalmak húzódnak meg, s melyek mégis mély szakadékokkal gyengítik népek, osztályok, társadalmi rétegek átütő erejét.

Talán elég e néhány utalás annak megvilágítására, hogy a nagy ellentétek forrongó korszakát éljük, melyben az egyén eligazodását csakis a jól megalapozott tudás segítheti elő. Tudás, amely felül-emeli birtokosát a mindennapi élet kilengésein, s legalább is sejtetni engedi vele az igazságot, minden tudományos munkálkodás végső célját. Ne tévessze meg Önöket a tudásnak, a tudománynak ma itt is, ott is felbukkanó leértékelése. Lehet, hogy népek vezetőiben, nagy népmozgalmak irányítóiban — mint a közelmúltban hallottuk — nagyobb szükség van önbizalomra, bátorságra, gyors elhatározóképeségre, mint tudásra; a cultura előbbrevitelének egyetlen alapja mégis csak a tudás elmélyülése volt és marad. Ne vezesse félre Önöket az sem, hogy a tudomány teljes megtagadásával a hivatásbeli tudást legújabbban egyenrangúnak mondták ki egyesek a kontársággal, orvosi téren a kuruzslással. Ezek és ezekhez hasonló mulékony kisiklások, amelyek egyéni célokat szolgálnak, s eltűnnek az élet színpadáról az érdekeltekkel együtt.

Ne sajnálják tehát az Egyetemen töltött éveiket, hanem tekintsék az itt szerzett tudást jövő életük egyetlen biztos alapjának. Higgyék el, hogy az igazi tudásban bennfoglaltatik mindaz, amit az ember magasabbrendűségének tényezőiként szokás felsorolni: Istenfélés, haza- és fajszeretet, embertársak iránt érzett megbecsülés, megértés és megbocsájtás, törvények tisztelete és tisztult erkölcsi felfogás.

Ezeknek legyen záloga a doktori cím, melyet szeretettel és jövőjükbe vetett remnéyteljes bizakodással adott ma Önöknek az Egyetem s amelyhez

fogadják az én és az egész Tanács szívből jövő üdvözlését.

A jó Isten áldása kísérje ki Önöket innét az életbe!

14.

1939. március 11-én.

Hittudományi doktorrá avattatott: Merva László.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Halom Tibor, Keeskeméthy István, Keresztszeghy István, dr. pol. Keresztszeghy Sándor, dr. pol. Kolb István, Podovszky István, Polgár János, Reznyák László, Scherer Dezső, Szentesi Sándor, Udvaros János Konrád, Wágner Pál, Zboray György.

Allamtudományi doktorokká avattattak: Czervesz Károly, Fáy-Halász Gedeon, Horváth Ferenc, dr. iur. Tiszaváry Ervin.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Csanád György Béla, Dénes Zsuzsánna, Farkas Imre József, Fournier Nándor, Gergely Mihály János, Kálmán Endre, Marton Zoltán, Moldoványi Antal, Póta László Imre, Tónay Frigyes.

Bölcsészettudományi doktorokká avattattak: Balázs Éva, Holló Ágnes Paula, Iczkovits Emilia, Komlós Ottó, Sashegyi Oszkár.

Az az érzésem, hogy az ember akkor ébred leginkább saját egyéni csekélységének, élettartama rövidke epizód voltának tudatára a mindenségben, ha a nagy számok világába vezetik el gondolatai.

A közelmúltban két cikk olvasása győzött meg engem erről megint egyszer kényszerítően, s ezt a lelki élményt szeretném Önökben is felkelteni ma, mikor búcsúznak tőlünk.

Az *egyik* cikk a csillagok életkorával foglalkozott a legújabb vizsgálatok és számítások alapján. Azt olvastam ott, hogy a csillagvilág távolságainak mértékegysége a 3·25 fényév, ami 31 billió kilométernek felel meg. Ilyen átlagos távolságra vannak egymás-

tól az egyes tejút-rendszerek, melyekből ezidőszerint többszázezer ismeretes, s melyek mindegyike sok milliárd csillagból verődött össze. A legtávolabbi ismert égi köd 50 trillió kilométerről vetíti sugarait az óriás távcsövek fényképező lemezeire. A csillagtömegek alapmértéke a nap tömege, amelynek nagyságáról fogalmat adhat az a számítás, hogy a napsugárzás, a mi földi életünknek alapfeltétele, másodpercenként 4 millió tonna anyag bomlását igényli. Minthogy ez a mérhetetlen anyagmennyiség egy év alatt a nap tömegének csak 700 billiomod részét teszi ki, a napsugárzás 15 billió évre biztosítva van. Az égitestek keringési sebessége a világűrben másodpercenként 600 és 40.000 km közt ingadozik. A csillagok átlagos életkora e számítások összevetéséből ugyancsak 3—4 milliárd esztendőre tehető, de vannak 110 billió éves aggastyánok is közöttük. Földünk ugyanilyen számítások szerint 2 milliárd esztendő óta rohan a jeges űrön át pályáján s ebből 1 milliárd év óta van megmerevedett kérge, melyet 300 millió év óta borítanak életlehetőségeket nyújtó tengerek. Ilyen elképzelhetetlen számokkal folytatja tovább ez a cikk a végtelenség titkainak elemzését.

A *másik* cikk azt hozta hírül, hogy sikerült a gőrcsövek nagyító képességét 300.000-szeresre emelni. Igaz, hogy ez még messze van az anyag kísérletileg megismert szerkezetének mikromértékeitől, ahol összefolyik egymással az erő és anyag látszólag különálló fogalma. Az atomphysika mai számítása szerint ugyanis egy atom átlagos átmérője egy milliméter tíz billiomod részének felel meg; egy-egy ilyen atom pedig 10.000 proton, illetve elektrontól áll. Az utóbbiak másodpercenként 6 milliárdszor kerülnek

meg az atom központjában álló pozitív elektromos töltésű atomnapot. Ezeknek az elképzelhetetlen viszonyoknak látásától persze még messze vagyunk, vagy azt talán soha el sem érjük. De ha el méltóztatnak gondolni, hogy mit jelentett a tudomány haladása számára a százszoros nagyítással meglátott sejtvilág, elképzelhető, hogy milyen rejtelmeket fog fel tárni, milyen újabb kérdéseket fog felvetni, az ennél 3000-szer erősebb nagyítás.

Amikor ezek és ezekhez hasonló adatok újból és újból térdre kényszerítenek a teremtés mindenhatósága, a végtelen nagyságok és mérhetetlen kicsinységek világa előtt, amikor bámulattal kell adózni az emberi lélek készségének, mely a maga véges eszközeivel ily mélységekig tudott behatolni a lét titkaiba, ugyanakkor megdöbbenve kell tudomásul vennünk, hogy saját sorsdöntő kérdéseink elintézésére két millió éves földi élete alatt sem talált az emberiség más eszközt, mint a háborút egymás ellen fegyverekkel és szavakkal. Hiába hangzik el immár 2000 esztendeje újra a Szentatya ajkairól a jelmondat: *opus iustitiae pax*, ami magyarul úgy szól, hogy: a békéhez az igazság munkáján keresztül vezet az út. Ezt a bölcs megállapítást túlharsogja az esztelenségig fokozott fegyverkezés zaja és a fajok, nemzetek, néposztályok és egyének gyűlölettől hevített, eldurvuló szócsatája.

Pedig tisztelt Doktor Urak, igazság minden kérdésben csak egy lehet és egy van; csupán az utak, melyek odavezetnek, indulnak ki különböző irányból alkatunk, vérmérsékletünk, tudásunk különbözősége szerint. Elszomorodva kérdezhetjük, miért kell százezreknek, millióknak elvérezni, miért kell

minden problémának elvakult személyeskedésbe fulladni, mielőtt a megbillent mérleg nyugalmi helyzetébe visszatér, s tovább indulhat a culturalis fejlődés önnét, ahol elakadt? Miért kell jelszavak fölött vitatkozni, álgazságok között bujkálni, amikor az út, mely bármely irányból vezet a célhoz, az igazsághoz, mindig egyenes?

A tudomány és élet igazságait iparkodott Önökkel megismertetni, az azokhoz vezető különböző irányú utakon iparkodott Önöket vezetni az Egyetem, amelytől a mai napon búcsúznak. Abban a reményben adja meg Önöknek ez alkalommal a doktori címet, hogy az igazságot sohasem fogják szem elől tévesztetni, hogy az egyenes utakról sohasem fognak letérni.

Az igazságok szemlélete és keresése a gyakorlati életben az igazságosságnak: a iustitiának átérzésében valósul meg. Az igazságosság pedig azt követeli, hogy tiszteljék egymásban künn az életben az embert, akit egy képmásra teremtett testben és lélekben a Mindenható s akit csak a sors kiszámíthatatlan szeszélye helyez a társadalomban feljebb vagy lejjebb. Becsüljük meg embertársaik munkáját, amelynek culturalis jelentősége lehet kisebb, vagy nagyobb, de amely a társadalmi élet mozaikjában egyaránt nélkülözhetelen. Ne értékeljük túl önmagukat abban a meggyőződésben, hogy az egyetlen út, mely az igazsághoz vezet, az Önöké; hallgassák meg a más utakon járók érveit, s az önmaguk álláspontjának védelmében se tettel, se szóval ne feledkezzenek meg soha a kölcsönösség törvényszerűségéről. Felrobbanó bomba, elhangzó durvaság szükségképpen ellenhatást vált ki, melynek

mértékét már nem az igazságosság, hanem a szenvedély szabja meg, ami elvakít, s ezért rombol és pusztít. Az emberiség nagy egyetemlegességén belül szeressék elsősorban hazájukat, nemzetüket, fajukat, ami legkevésbé sem egyenértékű az azokon kívül esők gyűlöletével, de összefogásra buzdít, a nagy nemzeti érdekek védelmében.

Talán röviden azt is kérhetném Önöktől, hogy maradjanak hűek ma itt elhangzott esküjükhöz, melyben az Egyetem 300 éves tapasztalata, hagyománya, tudása foglalta össze mindazt, amit doktorainak az életben, mint vezérelvet kíván szívére kötni.

Abban a reményben, hogy ezeknek betartása nemcsak Önöknek, hanem hazánknak is meg fogja hozni a fejlődéshez szükséges békés egyetértést, kívánom búcsúzásul egyéni pályájukra Isten bőséges áldását.

15.

1939. március hó 24-én.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Bagi Tibor, Balogh Zoltán István, Balázs István, Gérecz Kálmán, Konkoly-Thege László, Leskó János György, Máltás György, Molnár István, Nonn János, Palkó István.

Allamtudományi doktorokká avattattak: Berényi Jenő, Berkes Kálmán, Dongó Pál István, Tenk János.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Borsody Béla, Endrédi Irén, Réczey Jenő, Volosin Antal Ágoston.

Bölesészettudományi doktorokká avattattak: Friedländer Sára, Gulyás István.

A tér és idő ismeretelméleti jelentősége a bölcsületnek évezredes, sokat vitatott, ma sem tisztázott kérdése. Viszont az általános, naív világszemlélet a tárgyak egymásmellettiségében és a történések egymásutánjában bebizonyítotttnak látja a két fogalom

valódiságát, realitását. Az időre vonatkozólag a természeti tünetmények bizonyos törvényszerű, rythmusos ismétlődése, a napok, hónapok és évszakok váltakozása messzemenőleg alátámasztani látszik ezt a felfogást. A hajnal hasadása és a napnyugta, a nappal és éjjel, a hold tölte és fogyatkozása éppúgy szabályosan tagozzák az emberi élet folyását, mint az évszakok váltakozása a nagy természet létét.

A csillagászat ugyan tisztázta, hogy a földi időbeosztás oka a föld, a hold és a nap kölcsönös helyzetének szabályos módosulásaiban keresendő, maga a törvényszerűség mégsem vesztette el máig sem rejtelmességét és ezzel megigéző hatását az emberi lélekre. A földi élet szükségképen alkalmazkodni volt kénytelen e törvényszerűséghez tekintet nélkül annak reális, vagy transcendentális voltára. Ott, ahol e váltakozások hulláma a végletekhez áll közel, az élet sokszerűsége fokozatosan csökken, illetve gazdagon túlteng, amint azt a sarki életvilág szegénysége, az egyenlítői élet bujasága bizonyítja. Ezzel szemben a művelődéstörténelem kimutatta, hogy a civilisatio és a cultura fejlődésének az a földöv kedvez leginkább, mely fölött négy évszak teszi változattossá az esztendők múlását. S tényleg a művészet, legyen az szobrászat vagy festészet, éppúgy megszámlálhatatlan remekében rögzítette az egyes évszakok szépségét, varázsát, mint ahogyan a költők évezredek óta megéneklék a rügyfakasztó tavasz mellett a napsugaras nyár áldását, az őszt mélabús hangulatát és a tél néma csendjét.

Az emberekből a csodálat és imádság fohászat mégis leginkább a tavasz ébredése váltja ki, mert ebből a képzelet a teremtés mysteriumának megis-

métlődését olvassa ki. Tényleg, amikor a tél havát leolvasztja ormokról és völgyekről a tavaszi napsugár, a tél csendjét mindenütt felváltja az élet feltörő lüktetése. A pihenő talajból elemi erővel tör elő a vetések friss zöldje s a tavaszi virágok tarka serege. A levegő megtelik az apró szárnyasok szorgalmas zengésével és a fészkeiket újra építő madarak boldog, szerelmes dalával. A fák és cserjék kiszáradtnak látszó, kopasz ágaiból mintegy varázsütésre kippattannak az életerőtől duzzadó rügyek, hogy szinte napok alatt friss lombornyóval borítsák be a mult nyomait.

Új nemzedék kerül a régi helyére, hogy összekösse a multat a jövővel és így biztosítsa az életnek a Mindenható rendelte örök folyását és fejlődését.

Kedves ifjú Doktor Urak, most virradtak ránk a visszatérő tavasz első napjai, melyekből új élet fakad a magyarságra, mi reánk idősebbekre s Önökre fiatalokra egyaránt.

A világesemények járásában 20 hosszú esztendő nyomasztó téli csendje után tavaszi új élet virradt minden magyarra. Nyomorult rágalmak hazug légkörében szétszaggatott hazánk ezeréves tagjaiba lassanként új magyar élet tér vissza; a keleti Kárpátok ormain magyar zászlót lenget a tavaszi fuvalat; bízó remény rügyezik a magyar szívekben. Remény, hogy a tavasz kisarjadzó élettereje meghozza nekünk a nyár áldását is, aminek megmunkálásában szét-húzás helyett egymásra talál majd minden magyar.

Minekünk, akik ma az Egyetem nevében Önöknek a doktori oklevelet adhatjuk át, tavaszt jelent a mai avatás, éppúgy, mint minden ilyen ünnepi al-

kalom. Sokéves szerető és gondos munkásságunk felsarjadzó vetését, a nemzet évezredes értelmiségi törzsének életerős rügyeit látjuk Önökben, akiktől hazánk jövőjének biztosítását reméljük. Ezért kérjük Önöket, hogy a tudáson, minden culturalis haladás egyetlen előfeltételén kívül, amit olyan örömmel adtunk Önöknek, vigyék magukkal innét azt a mélységes hazaszeretetet is, amely bennünket, volt tanáraikat áthat.

Önöknek is új élet-küszöbét jelenti a mai szép tavaszi nap. Önök eddig annak a nagy közösségnek voltak tagjai, amelyet az Egyetem képvisel; közösségnek, amelynek célja mellékérdekek és melléktekintetek nélkül a tudás hirdetése, az emberileg megismerhető igazságok keresése. Mától fogva tagjai az államközösségnek, amelyben a sors kiszámíthatatlan szeszélye olvaszt össze fajokat, nemzetiségeket, osztályokat és egyéneket. Közösség ez, melyet hivatások, világnézetek, jelszavak tagoznak, melyek mögött részben eszmények, részben önző érdekek húzódnak meg. Mától kezdve Önöknek maguknak kell azt a helyet megkeresniök, mely Önöknek ebben a közösségben megélhetést és boldogulást biztosít.

Ehhez a kereséshez fogadjanak el tőlem búcsúzásul két tanácsot.

Legyenek szerények életviszonyaikkal megalapozásában; a túlzott mohóság anyagiakban, külső sikerek hajszolásában könnyen tévutakra vezet az erkölcsi csiekben, melyeket, ha egyszer meginogtak, nehéz újra egyensúlyba hozni. A becsületes munka, ha alapos tudás, szívós kitartás, erős akarat irányítja, mindig megtermi gyümölcsét, s megszerzi minden munka legszebb jutalmát: a lelki megnyugvást.

Boldogságukat ne keressék csupán külsőségekben, hanem elsősorban saját bensejükben. Tetteikben ne irányítsa Önöket csak a nagy Galeotto tapsa vagy ócsárlása; maradjon legszigorúbb bírójuk az önönlelkiismeret, amelyet lehet elkábítani, de nem lehet elnémítani soha. Ne legyenek vak eszközei mások csillogó elgondolásainak, hanem higgadt megfontolással válasszák meg azokat, akikkel a nemzet szent érdekeinek megvívására, családjuk jobb sorának biztosítására összefognak. A csillogás olykor csak görögtűz, mely fellobbanásával elvakít, de sohasem melegít s gyorsan kialszik, nem hagyva maga után mást, mint hamut és pernyét. Ne legyenek kímeletlenül törtetők, akik eltiporják a gyengébbeket, de ne hátráljanak meg kishitűen az élet küzdelmei előtt csak azért, mert esetleg erősebbekkel hozza majd össze a sors. Az élet küzdelem, amint az mély bölcseséggel adta parancsként *Madách* az Úr ajkaira: „Mondottam ember küzdj és bízva bízzál“, ha — tegyük ezt hozzá mi — fegyvered a tudás, az ember-szeretet és az Istenfélés marad.

Ezek jegyében kívánok Önöknek pályájukhoz a jó Istentől áldásos szerencsét.

16.

1939. április hó 1-én.

Kánonjogi doktorrá avattatott: Hanti Ferenc.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Bereznai Aurél, Császár Lajos, Dancs István, Dr. pol. Darkó Zoltán, Hýross Ferenc, Kassai-Krantz Dezső, Kleszky István, Lengyel József, Rózsa Béla, Sólyom Mihály, dr. pol. Szabó Gyula, Toldy-Ösz Iván, Tüske László, Udránszky Aladár.

Államtudományi doktorokká avattattak: alsóviszokai Gerlőczy Géza, Kintzler Gyula, Lugosi György, Major István.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Erdélyi Aurél János, Kaposi Jenő Zoltán, Kátó László, Kovács Gyula, Szántó Mátyás, Tarnay Béla, Teleki Kálmán, Veres Lajos.

Gyógyszerészdoktorrá avattatott: Ravasz László.

Bölcsészettudományi doktorokká avattattak: Kertész Györgyné, Balla Márta, Fayer Márta, Katona Klára Magdolna, Vértés Ottokár András.

A történelem filmjét félelmetes gyorsasággal pergeti napjainkban a sors. Alig ébredünk egyik jelenésének tudatára, máris felgördül elénk az új, telve új problémákkal, új kérdésekkel. Trónok, amelyekről azt hittük, hogy soha meg nem inoghatnak, máról holnapra összeomlanak, viszont új trónok emelkednek népek fölé, amelyek azoknak lerombolásában keresték üdvüket. Államok, melyek gögjüktől elvakulva évszázadokra iparkodtak rabolt koncukon berendezkedni, elemeikre bomolva széthullanak, mások pedig, melyek századokig nyögték idegen hatalmak jármát, újraszületnek s a világesemények döntő tényezőjévé erősödnek. Szerződéseknél, melyekkel új rendet akartak a világ folyásának megszabni aláírók, szertetépelt rongyait játszva elfujja a történet viharja. Világnézetek, melyek között ma még éles küzdelem folyik, melyekért ma annyi értékes emberélet pusztul, elavulnak, kicsinyeseknek tűnnek fel holnap a culturalis haladás fényében. Emberek, kiknek nevét reszketve, vagy remélve emlegetik milliók, eltűnnek az élet színpadáról, ha szerepüket jól vagy rosszul eljátszották s elszólítja őket is a közös emberi sors.

Egy van, amit nem törölt ki az emberek lelkéből a történelem hullámverése, mióta a lét titkai fölött gondolkozni kezdett az emberiség s ez a világegyetem rendjét megszabó, fenntartó rejtelmes hatalomnak

a sejtése. E megérzés közös forrását mi sem bizonyítja jobban, mint a vallás-cultusok azonos jellege a primitív embertől fel a mai vezető népekig. Ősidők óta ünnepet szentel e hatalom szolgálatának az ember, amikor a földiektől elvonatkozva, e hatalom eszmei szemléletébe elmerülve mondja el annak hála-ját, köszönétét, kéri segítségét, bűnbocsánatát s keresi kibékítését. Megtartotta ezt a cultust az emberi szellem legnemesebb kiteljesülése a kereszténység is, mely holnap készül legszentebb ünnepének: a húsvét hetének megkezdésére. Az, hogy e hetet a virágok ünnepével vezeti be, annak a jelképe, hogy tarka színpompájukban, édes illatukban látta ősidők óta a szeretetének és hálájának legméltóbb szószólóit.

A húsvét kifejezetten a szeretet ünnepe, azé az érzése, melyet helyesen a társadalom etikai alapelveit egyesítő hatalomnak minősít bölcséletében *Kecskés Pál* idézve a *Quadragesimo anno* pápai enciklika két mondását: „A felek benső lelki kapcsa az egyedül szilárd alapja az összes intézményeknek, amelyek a socialis békét, az emberi együttműködés előmozdítását célozzák, bármilyen tökéletesek is egyébként ezek az intézmények.“ S tovább: „Az igazságosság a jog védelmével inkább csak akadályozza a társadalmi együttélést veszélyeztető cselekedeteket, de az ember socialis készségeit, teljesítőképességük egész intenzitásával a szeretet állítja munkába.“

Önöket, kedves fiatal Doktor társaink ma jogokkal ruháztuk fel a társadalmi közösségben, amikor eddigi iparkodásukat az átnyújtott oklevéllel elismerve azt bizonyítjuk, hogy megszerezték a tudásnak azt a fokát, melyet a cultura ma szellemi munkásaitól elvár. Önökön áll, hogy ezt gyümölcsöztes-

sék, kiegészítsék, öregbítsék, amint azt majd az élet mindegyiküktől megköveteli. Az élet folyik s igényei egyre súlyosabbak azokkal szemben, akik nemcsak tunya szemléltői, hanem folyásának hivatott irányítói kívánnak lenni. Önök e jogok fejében kötelességeket vállaltak a társadalommal szemben, amikor esküt tettek le kezeinkbe, hogy hivatásuk jogrendjét híven betartják, az állam tételes törvényeihez mindenben alkalmazkodnak. Az Önök lelkiismeretén fog mulni, hogy az irottakon túl mennyire értékelik az erkölcs iratlan, de lelkiekben gyökerező kívánalmait. De munkájukat a köz érdekében, boldogulásukat egyéni életükben csak az fogja igazán szolgálni, ha minden cselekedetüket, minden akarásukat, a szeretet fogja áthatni. Szeretet Isten, szeretet szülők és hazájuk iránt, akiknek létük minden feltételét és lehetőségét köszönik.

Legyenek körükben, ahová majdan sorsuk állítja, letéteményesei s munkásai az igazi tudásnak, őrei a tiszta erkölcsnek, hirdetői a mindent összefogó szeretetnek, s ezzel töltsék be azt a hivatást, amelyre a Doktori cím Önöket kötelezi.

Legyenek meggyőződve, hogyha a tudás igazságai fokozatosan közkinccsé lesznek a társadalom minden rétegében, ha a kötelességtudás, az erkölcsi érzés és a szeretet áthatja minden egyes ember szívét, akkor talán a népek nagy közösségének életében is bekövetkezik a nyugalmi helyzet, a béke korszaka, melyet a húsvéti ünnepek hirdetnek. Erre pedig sohasem volt annyira időszerű a pápai szózat, mint ma: „Oly béke, mely csak a külső látszatot tartja meg, melynél bizonyos udvariasság szabályozza és alakítja a kölcsönös érintkezést, nem sokat

használhat. Sokkal inkább szükséges az a béke, mely a lelkeket hatja át, engesztelődésre hangolja s jóindulatra hajlítja őket egymás iránt.“

Abban a reményben búcsúzó Önöktől és bocsátom újtukra, vajha egyéni boldogulásukon túl, munkájukkal hozzá tudnának járulni hazánk békés újjáépítéséhez, nemzetünk régi dicsőségének, megbecsülésének visszaszerzéséhez.

17.

1939. április. 29.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Batai Tivadar Gyula, Barta Béla, Berzeviczy László, Bonkáló Ervin, Gárdag Pál Lajos, Harnisch Tibor, Lerner János, Muzsnay István, Nedeczky Iván, Rátkay Béla, Tóth László (Győrszentmárton), Tóth László (Kapuvár), Vigh Miklós.

Államtudományi doktorokká avattattak: nagyalásonyi Barcza Rotter Béla, Baross Dénes, Bereznai Gyula, Dax Ottó, Dely László Mihály, Dénes Tibor, Fridli Lajos, Hetényi Tibor, Papp János, Péter Frigyes, Tilly Károly, Törs István.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Érczy László, Faragó Tibor, Kerényi Zoltán Béla József, Kovácsy Ernő Pál, Pap Tibor Imre, Roth Ernő, Sidó Géza Jenő.

Bölcsészettudományi doktorrá avattatott: Nemeskéri János.

Fiatál Doktor Urak!

Teljes mértékben helytálló az a nemrég elhangzott megállapítás, hogy a természettudományi kutatás két nagy kérdéssel nem tudott eddig megbirkózni: az élet és a lélek lényegének problémájával. Nem tudjuk hol van a határ az élettelen és az élő világ között s nem ismerjük, hogy mi az összefüggés az anyag és a lélek között. Amennyire az előbbi kettőnek valamelyes vonatkozására utal földünk

története, úgy az utóbbi kettőnek viszonyára világít rá eddigi megismerésük egész fejlődése.

Az orvosi tudomány a betegségek tanában eredetileg az embert csakis mint egységes, szétbonthatatlan egyedet ismerte. Minden betegség eszerint az egésznek elromlása volt, s ha a kór csak egy helyen okozott látható, kimutatható változást pl. gyulladást, rákosodást, ez annyit jelentett, hogy az egész testet ellepő betegség ott, azon a helyen ütött ki, virágzott ki. Ezt a felfogást kellett a tudománynak mindaddig vallania, amíg a test finomabb részeit nem ismerte. Mennél tovább jutott azonban a kutatás az egyént alkotó részek elemzésében, annál finomabb részletekben kereste a betegségek fészkrét, hogy végül is a sejtekben, mint a szerves élet legelemibb hordozói-ban állapodjék meg. Minden betegség a testet alkotó sejtek, sejtcsoportok betegsége; a betegség a testből a beteg sejtekkel együtt kiírtható. Századunknak jutott a dicsőség, hogy a sejtek halmazán túl megtalálja megint az egységes principiumot, az egyént magát. Az élő ember nem egymáshoz tapasztott, egymás mellett, hanem egymásért, egymással közösségben élő sejtek összessége. Az egyén életében és betegségében résztvesz annak minden egyes sejtje, minden eleme, mert minden sejt, sejtcsoport rendellenes működését megérzi az egyén minden többi sejtje.

Bár időben nem egyező, de sorrendben ugyanez a lélektan fejlődésének három időszaka is. A klasszikus ókorból kiindulva az új korig a psychologia csak az egységes lelket ismerte, mint a lelki élet egységes hordozóját. A múlt század második felében indult meg a lelki élet elemzése, a psychoanalysis, mely a testi típusokhoz hasonlóan különálló lélektípusokat

különböztetett meg, mint a léleknek kóros változatait. Ilyenek voltak egyrészt azok, akikben a lelki működés megnyilvánulásai csökevényesek, tehát az akaratgyenge, kritikai képességükben, erkölcsi és socialis érzésükben hiányos, valamint szellemi képességükben korlátolt emberek, másrészt azok, akik hangulataiknak, ösztöneiknek, szenvedélyeiknek, avagy csapongó képzeletüknek rabjai. Ezzel a részletekben elvesző irányzattal szemben a lelki bűvárlat mai felfogása szerint a lélek éppoly egységes szövénnye különböző megnyilvánulásainak, éppúgy a maga egészében felel az őt érő ingerekre, mint az élő test. Akinek lelkületét hatalmába keríti egy ilyen plus vagy minus változat, annak kóros az egész lelke.

Az orvosi gyakorlatban a testi létre vonatkozólag a fenti megismerések döntő jelentőségűek. Sem a csak általánosan ható gyógymódok, melyeknek képviselői oly mélységes ingoványba fullasztották az orvosi kezelést, hogy a szellemes francia *Molière* legélesebben ostorozott gúnytárgyai éppen ezek az orvosok voltak, sem a tisztán helyi beavatkozások, melyekkel a mult század első felében olyan fényes diadalokat aratott főleg a sebészeti technika, nem jártak mai tudásunk szerint helyes úton. A helyi kezeléssel együtt kell járnia — így tanítjuk ma — az egész egyén átalakításának, áthangolásának, hogy a betegség leküzdésében részt vehessen a szervezet minden-egyese sejtje.

Ez az elv, mint általános biológias törvény, kétségtelenül érvényes a lelki életre is. Ha tehát valakiben a fentemlített defectusok valamelyikének a lelki életből való kiirtása kívánatos, gyógyítani kell az egész lelkét, mert normális, vagy normálist megköze-

lító reactióképességét csakis így sikerülhet helyreállítani.

Kedves fiatal Doktortársaim, fogadjanak el tőlem az orvostól ma, amikor az Egyetemtől búcsúztatom Önöket, egy utolsó tanácsot. Önök sikerrel letették a doktori cím elnyeréséhez megkívánt vizsgákat, s holnap mint kész emberek kilépnek az élet küzdőterére. Tegyenek le ennek az életnek küszöbén még egy utolsó vizsgát, még pedig legszigorúbb jövőendő bírójuk: saját lelkiismeretük előtt. Higgyék el nekem, mélységes bölcsességet fejezett ki az a classikus ókori követelés: ismerd meg önmagadat. Ha minden ember, mielőtt életének irányt szab, arra törekednék, hogy megkeresse, felismerje s azután letompítsa vagy megerősítse lelkének defectusait s ezzel helyreállítaná lelki egyensúlyát, másként alakulna egyének, családok, nemzetek s az egész emberiség sorsa. Aki nek tudatára jut, hogy elhatározóképesége ingatag, *akarateréje* gyenge, iparkodjék lelki energiáját felfokozni, megacélozni, nehogy erősebb akaratúaknak legyen gyámoltalanul irányítható könnyű áldozata, mint a költő mondja: „hitvány, gyenge bábja“. *Kritikájuk* helyességét iparkodjanak tapasztalat gyűjtésével alátámasztani, amely mások cselekedeteit nem az elért eredmény, hanem a tettek rúgóí szerint, az embertársak értékét nem felületesen a külső sikerekből, hanem a belső lelki indokokból ítéli meg. Az *erkölcsnek* és a socialis érzésnek nincsenek írott törvényei, de fejlesszék ki azokat önmagukban annak a meggyőződésnek ápolásával, hogy mindnyájunkat azzal a hivatással küldött ide a földi lét leszolgálására a Mindenható, hogy a nagy emberi közösségben egyforma jogok és kötelességek várnak reánk, csu-

pán az egyesek boldogulásában, szerencséjében lehet az egyéntől függetlenül szeszélyes a sors. Tisztult erkölcsi felfogás, kölcsönös megbecsülés és egymás segítése teremtheti meg azt a társadalmi egyensúlyt, melytől a nemzetek léte függ. Az egyéni *értelmiség* fokának önbeismerése kézenfekvő lélektani okokból a legnehezebb, talán lehetetlen feladat; nem is adhatok Önöknek ilyen irányú tanácsot, csak azt kérem, hogy bárhová sodorja Önöket az élet, legyen munkakörük szűkebb, vagy átfogó, iparkodjanak kötelességük teljesítését alapos tudással alátámasztani. Ne legyen szemükben semmi olyan kicsiny, hogy ne volna érdemes hozzá tudással nyulni, de ne legyen semmi olyan nagy, hogy ne iparkodhassanak azzal tudásuk révén megbírkózni.

Ne engedjék, hogy pillanatnyi hangulatok, indokolatlan ösztönök, elhatalmasodott szenvedélyek homályosítsák el tisztán látásukat s ragadják tettekre, melyekért később csak férfias önérzetük megcsorbításával állhatnak helyt. Ne engedjék, hogy képzeletük légvárakat építtessen Önökkel, melyekben azután keserű csalódással kell a valóra ébredniök. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy fosszák meg magukat azoktól az apró illúzióktól, amelyek az életet megszépítik, örömteljessé teszik. Csak tetteik komoly célkitűzéseiben ne fussanak délibábok után, hanem számoljanak mindig a valósággal.

Mai felemelő ünnepük világítson be lelkük legmélyebb rejtekeibe, hogy ezt az utolsó vizsgájukat is sikerrel állják ki s megtalálják azt a lelki harmóniát, mely a holnappal kezdődő új életükhöz szükséges. A jó Isten áldása legyen ebben ma és holnap és azután is segítségükre.

18.

1939. május hó 6-án.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Diószeghy Pál, Morenberger Egon, Végh László.

Allamtudományi doktorokká avattattak: Csipkés György, Kiss Zoltán, Székely Sámuel.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Balog László János, Wachtler László.

Bölcseztudományi doktorokká avattattak: Divinyi Mihály, Krayner Adrienne, Ruzsás Lajos.

A világpolitika színpadán, éspedig a játszótéren éppúgy, mint a színpalak mögött az utóbbi hónapokban élénk a sürgés-forgás. Nagy szomorújátéokra folynak a lázas előkészületek; de nekünk, akik ma még a nézőtérrel figyeljük a próbákat, megdöbbenően az a benyomásunk, hogy a színtéren és a kulisszák mögött más és más a drámák szövege, s hogy az előtér játéka csak leplezni akarja a háttérben folyó eredeti cselekményt.

A nyílt színen a béke áldásairól, annak minden törekvéssel való fenntartásáról, biztosításáról szólnak a versszakok, a háttérből pedig idehallatszik a fegyver-, hajó- és repülőgépgyárak minden egyebet túlharsogó dübörgése, amint a dolgozó emberiségből kipréselt milliárdokat öntik gyilkos acélba. A nagy demokratikus hatalmak a szabadságot és testvériszeretetet magasztalják, szemben a totális államok egyéniséget eltörlő erőszakával, de a háttérben szövetségre lépnek a világ legvéresebb kezű zsarnokságával. Künn a színen meg nem támadási biztosítékot ajánlanak egymásnak a vezető nagyhatalmak, amikor a színpalak mögött lázasan folyik tovább a bekerítés és a tengelykovácsolás munkája. Örökérvényűeknek hirdetett szerződéseket máról holnapra

felmondanak, hogy ugyanazokat megkössék a ma értékesebbnek látszó új barátokkal, akiket a tegnapi ellenségből választott ki az önérdék.

Az emberi élet megbecsüléséről és védelméről, eugenikáról és fajok nemesítéséről folynak végeláthatatlan tanácskozások, a cultura pótolhatatlan kincseiről íródnak lelkes tanulmányok, s ugyanakkor földalatti lebújokba kell költöznie, álarcokat kell felkötnie, gázhatlan szövetekbe kell búrkolóznia az ártatlan polgárnak, hogy a felhőkből reáhulló biztos haláltól megmeneküljön.

Így folytathatnám a színpadi zsivajból kiütköző ellentétek végnélküli felsorolását. De talán elég ennyi, hogy megindokolja a minden gondolkozó emberben önkéntelenül felmerülő kérdést, hova lett az igazság? van-e egyáltalán igazság a mai világban? csak álmodtunk-e mi, amikor Önöknek, tisztelt Doktor Urak az emberileg megközelíthető igazságokról tartottunk éveken át előadásokat?

Önök tisztelt *jogász* Doktor Urak, a római jogból kiindulva, a magán-, köz- és nemzetközi jog, a büntető- és polgárjog tételein keresztül eljutottak a jogbölcselet magaslatára, ahol az egyéntől elvonatkoztatva keresi az emberi ész a lét titkai között az igazság kritériumát. Megtanulták, hogy egyének, családok, fajok és nemzetek együttélése csakis úgy lehetséges, ha a közösséget a civilisatio haladásával együtt fejlődő törvényes intézkedések szabályozzák, amelyek az emberi igazságérzet és igazságszeretet termékei.

Önök, *orvosdoktorársaim*, 6 esztendő minden napján azt hallották tőlünk, hogy a földi lét legdrágább kincse az élet, az ő testi és lelki megnyilatkozása.

saival, amelyeket gondozni, ápolni, védeni, ha megrokkantak helyreállítani, az orvos egyetlen hivatásbeli kötelessége. Az egyéni életet csírájában kioltani, az érettet gondatlanságból, tudatlanságból, vagy mulasztásból veszélyeztetni, a hanyatlót a véghez siettetni, bűntény, melyért az orvos a bíróságok előtt felelős.

Önök tisztelt *bölcsészdoktor* urak minden szakmájukon, a természettudományokban éppúgy, mint az etikában, aesthetikában és pedagógiában az igazság keresésére nyertek irányítást. A természet titkaiba bepillantani, a szépet és jót meglátni, az emberek lelkét vezetni csakis a természetben rejlő, az emberi alkotásokban megtestesülő, az emberi lelkekben élő igazságok megismerése révén lehet.

Önkénytelenül felmerül a kérdés, vajjon nem cáfol-e minderre rá a mai élet valósága? Tényleg meg van-e a jognak és a törvényeknek az egyének és nemzetek közti viszonylatban az a tisztelete, melyet az igazságok megdönthetetlen ereje követel? Vajjon őszinte-e az emberi élet megbecsülése, amikor hatalmas törekvések megvívására olyan könnyen dobaltik oda áldozatul embermilliók élete és épsége? Ha tényleg oly magasra értékeli az emberiség a cultura minden alkotását a technika, művészet, az erkölcs és a lelkiek terén, amint azt fennen hirdeti, hogyan engedhető meg, hogy mindent pusztulással fenyegetsen egy újabb felidézendő nagy összeomlás?

Kedves fiatal Doktortársaink, ne tévesszük meg önmagunkat s ismerjük el, hogy sötét a látóhatár a felvonuló viharfelhőktől. De ne legyünk kishitűek s ne hagyjuk magunkból kiirtani azt a meggyőződést, hogy az igazság ott ragyog mindig, minden tör-

ténések fölött. Amint a felhők fölött örökké kék a mennyek végtelensége s csak a mi szűkreszabott látóterünk fölé sodor oda tovavonuló felhőt a vihar szele, úgy örök az igazság uralma mindenekfölött s csak a mi józan látásunkra borul olykor sűrű köd, vagy viharos felhő. Most az emberiség szeme elől fátyol takarja el az igazságot, melyet megint csak a tudás segíthet újra tisztánlátni.

Ennek a tudásnak hirdetőivé szegődtek el Önök ma, amikor mint doctissimi et expertissimi doctores lépnek ki az Egyetemről az életbe. Tartsák kötelességüknek tudásukat önmagukban továbbra is gyarapítani, öregbíteni, elmélyíteni, de ne mulasszák el azt az embertársaik közt is hirdetni, terjeszteni. A tudás nemcsak minden haladásnak forrása, hanem az egyéni, társadalmi és nemzeti élet egyetlen biztos vezetője. Önöket tudásuk ebben a vezetésben az élre állítja; érezzék, hogy ez az elhivatottság a mai nehéz időkben, amikor nemzetünk jövőjéért, hazánk függetlenségéért kell a porondon állnunk, legszen-
tebb feladatuk.

Adja ehhez a jó Isten Önökre áldását, tőlünk pedig vigyék magukkal kartársi szeretetünket.

19.

1939. május hó 19-én.

Jogtudományi doktorokká avattattak: dr. pol. Szilvágyi Benárd Aurél, Gosztolai Kálmán, Madarász György, Meh-ringer Árpád, Morócza Sándor, Soós Zoltán, Varga László.

Államtudományi doktorokká avattattak: Enyvári Her-
bert, Fehér Béla, Földesi Rudolf, Lázár Elemér, Ligeti Géza, Ravasz György Sándor, Soós István Miklós, Szalay István, Tábori Zoltán, Tulassay László.

Orvostudományi doktorrá avattatott: Bélei Gyula.
 Bölcsészettudományi doktorokká avattattak: Büky Irén
 Mária, Ernuszt Johanna, Felszeghy Ediltrud.

Ma egy hete, május 12-én volt 304-ik évfordulója annak, hogy Pázmány Péter bíboros érsek Nagyszombaton aláírta az Egyetem alapító levelét, azt a feladatot tűzve ki számára, hogy „az Isten dicsőségére, a haza javára s a tudomány szolgálatára dolgozzék“. Holnap egy hete, május 13-án volt 169-ik éve, hogy Mária Terézia királynőnk születése napjának fordulójára az Egyetemet orvosi karral kiegészítve új, díszes otthonba költöztette, majd azután 5 év múlva Budára, a királyi palotába helyezte át, adománylevelében azt mondván: „célom, hogy a magyar ifjúság a tudomány alkalmas eszközeivel szilárd és sokoldalú műveltséget nyerjen és akként ne csak az egyházi és állami hivatalokra, hanem a tudományoknak a hazában való terjesztésére is alkalmassá váljék.“ Ezt a kettős ünnepet ülte meg nem szűnő hálája jegyében mult héten az Egyetem s ezen hálaünnepnek hangulatában avatjuk fel Önöket s adjuk ki 44.459 elődjük után Önöknek a tudori oklevelet.

Az emlékünnep mindig a multba viszi vissza a gondolatokat s annak a jelenbe vetített eredményeiből mondat bírálatot a mult munkája fölélt. Beváltotta-e az Egyetem Pázmány Péter kívánságát, megvalósították-e doktorai Mária Terézia célkitűzését, ez a kérdés merült fel előttem, amikor ma Önöket legfiatalabb doktoraink, üdvözölni és búcsúztatni akarom az Alma Mater nevében.

Az Egyetem alapítása a magyar történelem nehéz idejére esett. A pogányság jármából felszaba-

duló nemzetnek külföldre tóduló fiatalságát kezdte magával ragadni a felvilágosodás szelleme, amely a francia forradalomban és utóregzéseiben támadta leghevesebben a kereszténység alapjait. Evvel szemben a kereszténységnek legerősebb bástyája, Isten dicsőségének leghűbb hirdetője mindig az Egyetem maradt. Nem ingatta meg ebben a természettudományok rohamos fejlődése sem, mely a múlt század második felében a materialismus felé sodorta az értelmiséget, mint a lét titkainak hiánytalan megoldását reménylő világnézet. A magyarság létét a múlt század közepének mozgalmi fenyegettek legveszedelmesebben, amikor a nemzetiségek nyugtalanságát a szabadságát féltő magyarság megfélemezésére iparkodott felhasználni az osztrák központosító hatalom. Ennek is legerélyesebben, leghathatósabban az Egyetem állt ellen, melynek szellemi vezére akkortájt izzó hazafiságával kitűnő elődöm, *Balassa János* volt. Hogy a tudomány szolgálatában, s ezzel az emberi cultura előbbrevitelében is milyen szolgálatot tett a bpesti Egyetem az emberiségnek, legyen szabad ugyancsak egy orvosprofessorra, *Semmelweis Ignácra* hivatkoznom. Ma már az egész világ elismeri, hogy az anyaság legborzalmasabb veszélyét, a gyermekági lázat az ő lángesze küzdötte le, s a sebészet számára a diadal útját az ő felfedezése nyitotta meg. Hosszú azoknak a névsora, akik az Egyetem tanárai közül dicsőséget szereztek szerte a világon a magyar tudománynak s ezzel valóra váltották Pázmány Péter kívánságát.

Mária Terézia diploma inauguraléja az Egyetem feladatát a fiatalságra gyakorolt hatással írja körül s a kérdés így számunkra is abban csúcsosodik ki,

hogyan elérte-e az Egyetem az ő neveltjeivel, doktoraival azt, amit a nagy királynő célul tűzött ki számára?

Ha erre a kérdésre felelni akarnék, fel kellene vonultatnom az utolsó 170 esztendő egész magyar történelmét törekvéseivel, küzdelmeivel, sikereivel, csalódásaival együtt. Abban a nagy erőfeszítésben, mellyel a culturának a török hódoltság idején történt teljes lezüllését iparkodott a magyarság kipótolni, s az általa megvédett nyugati népek műveltségének szintjére emelni, az oroszánrészt az Egyetem soraiból kikerült értelmiség vette ki. Abban a nehéz küzdelemben, melyet a magyar nép hazájának nemzeti jellegét egyre jobban fenyegető nyomás ellen folytatott, a vezetőszeretet az egyetemi ifjúság töltötte be. A magyar közegészségügy kiépítésében, amely még a múlt század közepén is siralmas helyzetben leledzett, az Egyetem orvosdoktorai végeztek soha meg nem hálálható emberfeletti munkát. Az egyházi és állami hivatalok betöltésében az idegen nemzetiségű, beözönlött külföldiek helyét egyre nagyobb lelkesedéssel foglalta el az Egyetemről kikerült magyar fiatalság, fényes bizonyítékot adva e téren is fajunk kiválóságáról.

Talán csak kétirányban nem értette meg, vagy magyarázta sokáig félre az alapító levél kívánságait. Először is elhanyagolta, talán mert tudománytalannak tekintette a gyakorlati pályákat, amelyek pedig mindenütt a nemzetgazdaság alapjai. Másodszor pedig eltávolodott, mert a tudásban alacsonyabb rendűnek vélte, a néptől, melynek vezetése ily módon illetéktelen, megbízhatatlan kezekbe került. Csak az utolsó két évtized tanulsága kezdi éreztetni itt is üd-

vös hatását, amit tovább munkálni a mai nemzedék feladata.

Éppen ezért búcsúzásul azt kérem Önöktől, hogy szívleljék meg az Egyetem alapítóinak minden szavát, amelyek ma éppoly időszerűek, mint voltak 300, illetve 170 esztendő előtt.

Minden elgondolásuknak, tettüknek rúgója a hazaszeretet legyen, amely nem merül ki hangzatos jelszavakban, hanem a tudás adta az a meggyőződés legyen, hogy mindent, amit földi létünkben testi-lelkileg magunkénak mondhatunk, a haza földjének és nemzetünk öröklött adottságainak köszönünk. Törekedjenek itt szerzett tudásukat künn az életben elmélyíteni, saját tapasztalatukból merítve tökéletesíteni; ne elégedjenek meg a felületes csillogtatással, hanem iparkodjanak az igazságot, amely mindig az események és történések mélyén van elrejtve, felkutatni és megközelíteni. Végezzék munkájukat, állítsa Önöket a sors vezető helyre, vagy a névtelen katonák sorába, egyforma köteleességtudással, abban a tudatban, hogy az állam palotája a nagy termésköoszlopok közé elhelyezett apró téglákból van felépítve, amelyek csak egymásra forrasztva biztosítják a maradandóságot. Becsüljék és szeressék embertársaikat egyformán, s ne iparkodjanak a feljebb kerültet gyűlöletből, irigységből mindenképen lerántani, a mélyebben maradtat hiúságból, gögből megtiporni; alantas ösztönök ezek, melyekkel csak önmagukat alacsonyítják le.

Kísérje a jó Isten áldása Önöket életük egész pályáján, amelynek kapujában ma ezt kérve Önökre, bocsátom útjukra.

20.

1939. május hó 27-én.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Balás Benedek, Csóka József, Deményi János, Emődi Miklós, Gerencsér Lajos, Gorove István, Havas László, Kartal Imre, Lasányi Kornél, Salamon József, Ternák Gábor, Tomschey Ottó, Tóth-Pál Sándor.

Allamtudományi doktorokká avattattak: Barsy Gyula, Biernaczky János, Dobray László, dr. iur. Drippely Miklós, Erdélyi Endre, Farkas Gyula, Harsági István, Mesterházy Sándor Károly.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Bene Sándor, Hetényi Imre, Horváth Dénes, Tápay Ottó.

Bölcsezzettudományi doktorrá avatott: Iharos Gyula.

Ifjú Doktor Urak!

Részrehajlatlanul el kell ismernünk, hogy válságosan nehéz idők napjaiban veszik át kezünkől tudori oklevelüket s lépnek ki a küzdelmes élet porondjára fiatal Barátaink. Sűrű köd kavarog a világpolitika tájai fölött. A divatos jelszavak közül ugyan mindenfelől kicsendül a békés szándék hangoztatása, de túlharsogja azt a tankok és repülőgépek ezreit kovácsoló pörölyütések pokoli dübörgése. A békés megegyezés útjait, lehetőségeit keresik a diplomácia nagyjai, de a háttérben katonai szövetségeket írnak alá, támadási és védelmi terveken dolgoznak a milliós hadseregek vezérkarai és parancsnokai. Culturalis együttműködésről álmodoznak a jámbor tudományos és társadalmi egyesülések, s közben egymás történelmének meghazudtolásán, hagyományainak szentségtelenítésén dolgoznak a könyvek, röpiratok, újságcikkek ezrei. A nemzeti kisebbségek jogos igazságát hangoztatják mindenfelé a vezetők, s közben börtönökbe zárnak, bilincsekbe vernek ártatlan pol-

gárokat a közigazgatás kisebb bandítái. Egy elsülylyedt tengeralattjáró néhány tengerészének megmentéséért megmozdul az emberi tudás minden ereje, s összedobban szinte az egész művelt világ szíve, ugyanakkor milliók halálát, újabb milliók nyomorúságát, pótolhatatlan műalkotások pusztulását jelentő világháborúval kacérkodnak a nagy hatalmak.

Szűkre szabott hazánk látóhatára fölött is sűrű köd borong. Az egymással szembenálló politikai pártok kiélesedett harcában a parazsat ugyan pillanatnyilag hamu borítja, de a lángok hamarosan fellobbanhatnak, hogy a fokozatos fejlődéshez adjanak szükséges energiát, vagy a kiszámíthatatlan rendszerváltozás címén robbantsanak fel tűzvész. Valamennyi pártnak cégérén az egész magyarság jobb jövője, boldogsága a jelszó, de amikor ennek megvívásához nagy nemzeti összefogás átütő erejére volna szükség, széthúzás, szerteszakadás gyengíti az együttműködés lehetőségét. Amikor a nemzetnek minden oldalról elismert és tisztelt vezetőkre van szüksége, hogy a még mindig szorító bilincsekből kiszabaduljon s hozzáláthasson socialis kérdéseinek megoldásához, jövőjének biztosításához, könnyelműen folyik a tekintélyrombolás a szóznak és írásnak minden eszközével.

S ugyanakkor a kereszténység egyik legnagyobb ünnepének, a pünkösdeknek fénye hivatott holnap, hogy a ködöt ország-világ felett eloszlassa, s mint 2000 esztendővel ezelőtt a békét hirdesse, az elméket megvilágosítsa a kölcsönös megértésre. Legyen Önök számára a ma elnyert oklevél a Szentlélek symboluma, mely tudásukat elismerve és bizo-

nyítván hangolja lelküket az emberi békesség iránt fogékonyságra és serkentse az igazi tudás értékének hirdetésére.

A harcok zajában, folyjanak azok csak szavakkal, avagy fegyverekkel, nemcsak a műzsák hallgatnak, mint már a régi latin közmondás is tartotta, hanem kialszik a szívekből minden nemesebb érzés. Most, amikor a spanyol háború borzalmi lassanként ismertekké válnak, szomorúan kell tudomásul vennünk, hogy milyen vékonyka máz az emberiség arcán a cultura, melynek leple alatt sajnos ma is a régi, ősi, vad, durva, kegyetlen ösztönök lappanganak. Megdöbbenve kell végigolvasni a szörnyűségeket, melyeket ott, a legnagyobb múltú népek egyikének fiai egymás pusztítására, kínzására kieszeltek. S miért mindez? Mert nem érezték át azt a megcáfолhatatlan igazságot, hogy a kulturális haladás, tehát az emberiség jobb jövőjének munkálása csakis a béke csendes nyugalmaiban lehetséges, s hogy világnézeti ellentétek kiegyenlítésére sohasem volt alkalmas eszköz a fegyverek összemérése, hanem csakis a tudás meggyőző ereje. Ennek legyenek művelői és hirdetői künn az életben, ahová a mai nappal kerülnek.

Az elmélyedő, alapos tudás kiemeli Önöket a napi események zűrzavarából s megtanítja Önöket a történetek tiltos rúgóinak megismerésére, embertársaik lelkébe látásra, megtanítja a kölcsönös megértésre és megbékülésre. Megmutatja Önöknek a helyes utat embertársaik szívéhez, eszéhez úgy, amint azt pünkösdi ünnepének szelleme hirdeti. Legyenek tudásuk alapján legelsősorban igaz, jó magyarok abban a meggyőződésben, hogy mindent,

ami testileg-lelkileg Önöket alkotja, ennek a hazai földnek, s az itt ezer év óta élő nép hagyományainak, örökségének köszönnek. De legyenek azután emberek a szó legtágabb értelmében, azon megismerés alapján, hogy valamennyien egyetlen nagy közösségnek vagyunk tagjai, melynek azonos sorsot szánt itt a földön a teremtés. Az ember földi léte rövidre van szabva a kezdet és a vég között, s ezt széppé tenni csak a lelkekbe oltott tudásképeség, emberi mivoltunk legnagyobb ajándéka, van hivatva. Tudásuk, melynek itt az Alma Mater falai közt csupán alapjait rakták le, s amelyekre tovább építeni ne szűnjenek meg soha, világosítsa meg elméjüket, nemesítse meg lelküket, tegye fogékonnyá szívüket s hirdesse Önökben szüntelenül a pünkösdi béke áldását.

A jó Isten kegyelme s a mi szeretetünk kísérje Önöket életük további útjain.

21.

1939. június 10.

Hittudományi doktorokká avattattak: Danesák Sándor, Senkár Lajos.

Kanonjogi doktorrá avattatott: Birkás Ferenc.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Barabás István, gróf Blanckenstein Lajos, Buder József, Érsek Ervin, Földes Lajos György, Kocsis Miklós, Kovács István, Láng László, Rényi Kálmán, Schmikli László, Tószegi István, Világhy Miklós.

Allamtudományi doktorokká avattattak: Csinesek Imre, Gáspár Zoltán, Hanéczy Ádám, Magyar Lajos, Nagyószai László, dr. iur. Ond Gyula, vitéz Tóth-Urbán László, Vadovics József.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Fraknói Gyula, Péteri Tibor, Thaly Imre, Waxenecker János Jenő, Winter László.

Bölcsészettudományi doktorokká avattattak: Halmy Ferenc, Katona Piroska Klára, Pados Géza, Schwáb Mária Anna, Spitzer Márta Judit, báró Castello Pillonicoi Villani Lajos.

Kedves fiatal Doktortársaink!

A szócsatában, mely az elmúlt hetekben végigviharzott az egész országon s melynek utózóngéi most csendülnek meg egyre hangosabban, meg voltak és vannak az egymás ellen felvonuló politikai ellenfelek közismert szólamai. A dícséreték és ígéretek, a vádak és megszólások tarka összevisszaságát azonban minden oldalról három jelszó harsogta túl: a magyar nemzeti eszme diadalra juttatásának, a megfeszített egyéni munka egyetemes megkövetelésének és a nagy társadalmi kérdések sorsdöntő megoldásának szükségessége. Az a három eszme, melyet itt, ahol a napi politika szenvedélyeitől mentesen, tudományos tárgyilagossággal iparkodtunk Önöket kedves fiaink az élet küzdelmeihez tudással felvértezni, sohasem szüntünk meg hangoztatni s nem mulaszthatjuk el a búcsúzásnál még egyszer a lelkükre kötni.

A *nemzet* fogalmi meghatározása fölött ma, amikor az újraébredő nacionalismus idejét éljük, élénk vita folyik minden oldalról. Mi orvosok a biológiai vonatkozásokban gyökerező fajiságtól, az ethnikai elkülönődésekben rejlő nemzetiségtől és a politikai hatalmon nyugvó államiságtól megkülönböztetve a nemzetet lelki, psychikus kapcsolatnak tekintjük. Európa területén, hol a sok évezredes keveredést népek hódítása és bukása, népvándorlások áradata segítette elő, tiszta fajok nincsenek; a népesedés szaporodása a kölcsönös átszivárgások révén a nemzeti-

ségi választófalakat lerombolta, az állami határokat pedig minden idők óta az uralomra jutott hatalom vonta meg. A nemzetet a népközösségben élő eszme teremti meg, amely a mult hagyományaiból táplálkozva az együttes boldogulást tartja egyetlen, legmagasabb céljának. Legyenek ennek a magyar nemzeti eszmének tántoríthatatlan hirdetői nem chauvismusból, hanem tudományos megismerésből fakadó meggyőződésből. Emeljék a faji széthúzás, a nemzetiségi villongások, a felekezeti viták fölé a nemzeti ideált, amelyben egybeolvadhat, összefoghat mindenki, aki más célt, mint a magyar boldogulást, a magyar jövőt, nem hajszol.

Az emberi megbecsülés mértékének tekintsék a *munkát*, amelyet az illető azon a helyen, ahová sorsa állította, végez. Ne tegye Önöket fölényesekké az, hogy a szellemiek terén dolgoznak, amelyeket a művelődés történetében kétségtelenül a vezető szerep illet meg. De ne kedvetlenítse el az a pillanatnyi divatos irányzat, mely igazi munkának csak a testi szolgáltatásokat tekinti. Nagy világösszeomlások természetes következménye, hogy az emberiség egyideig visszatér a testi őserő csodálatához, mely a győzelmet megvívta s megfélelkezik a szellemről, mely évezredekre vetíti előre fényét s embermilliók üdvét szolgálja. Energetikus és biológiás szempontból minden munka, bármely szerv végezze, egyenlő igényeket támaszt a szervezettel szemben; a munka irányítását, vezetését, összehangolását azonban a szellem végzi, mely a testiek felett uralkodik. Ne tekintsék munkájukat szükséges rossznak, nyomasztó tehernek, hanem a földi élet legtisztább örömének, mely

lelkük egyensúlyát biztosítja s értéküket a közületben megszabja.

A nemzeti érzés és a munkamegbecsülés szükségképen elvezeti Önöket a nagy *társadalmi kérdésekhez*, amelyek ma az egész világot foglalkoztatják. A mi korszakunkat a történelem valaha, mint a nagy socialis kísérletezés idejét fogja jellemezni. Nemcsak a kormányformák, hanem az állami és társadalmi berendezések terén is ellentétes világnézetek állanak egymással szemben, keresve a mai emberi nyomorúságból kivezető utakat. Vannak, akik a szervetlen világ nagy kitöréseinek mintájára kirobbanásoktól, forradalmaktól remélik a jobbrafordulást. Mi orvosok, kik az élő világ törvényeit keressük, a fokozatos fejlődés érvényét valljuk; ismerünk a fejlődésben kilengéseket, de nem látunk sehol sem megszakadást. Azt tartjuk, hogy a szilárd alapokra továbbépítés, s nem a folytonos lerombolást követő újjraépítés a haladásnak, a felfelé jutásnak biztosítéka. Erre az építésre fogadjanak el tőlem búcsúzásul tanácsot. A társadalmi rétegek meg nem szüntethető, mert a természet törvényein alapuló szintkülönbségeinek eltüntetését, vonatkozzanak azok politikai, gazdasági, műveltségi, sőt egészségügyi kérdésekre is, ne úgy iparkodjanak megvalósítani, hogy a felülállókat húzzák le, hanem az eddig alulmaradottakat emelik fel.

Ne felejtsek, hogy ez a megvalósítás az Önök kötelessége, akiket a ma átvett oklevél az állam életében vezetőkké avat. A diploma kétségtelenül jogokat ad, de talán még inkább kötelességeket jelent birtokosának. Segíteniök kell, hogy a polgárjogok kiterjesztése mindazokra, akik munkájukkal, legyen

az bármily szerény méretű, résztvesznek a nemzet egyetemének életében; a megélhetési viszonyok megjavítása, a munkaérték igazságos megállapításával; a hit és tudás eddig megismert és elismert igazságainak hirdetése; az ember testi-lelki épségének megővésére és helyreállítására foganatosítható rendszabályok kiterjesztése, hogy mindez a jobb jövő érdekében kiegyenlítsse a társadalomban ma még látogó szakadékot.

A feladat kétségtelenül nehéz, annál is inkább, mert az emberiséget ezidőszert a hatalmi kérdéseknek elintézése köti le szellemileg és anyagilag egyaránt. Adja meg Önöknek a jó Isten, hogy e válságos időket túlélve, ezeken az utakon boldogabb jövőbe vezethessék el hazánkat és a magyarságot.

22.

1939. június 12-én.

Sub Auspiciis doktoravatáson jogtudományi doktorokká avattattak: Benedek Tamás, Geguss Imre, dr. pol. Sántha György.

Allamtudományi doktorokká avattattak: Kindlovics Kálmán, dr. iur. Nigriny Elemér.

Orvostudományi doktorrá avattatott: Berenesi György.

Bölcészettudományi doktorokká avattattak: Borsányi Károly, Entz Géza, Kispál Magdolna, Papp György, Simon Sándor.

Amikor a Kormányzó Úr Öfőméltóságának legmagasabb kegyelmét az Egyetem tanácsa nevében mély hódolattal megköszönöm, engedjék meg kedves fiatal Doktor társaim, hogy Önöket az Egyetemről néhány szóval én is elbúcsúztassam.

Az Egyetemi Tanács különös hálával tekint ma Öfőméltósága felé, hogy kegyével egyszerre 11 tanít-

ványunknak juttatta ezt a jól megérdemelt kitüntetéset. Nem tudok ékeesebb cáfolatot elképzelni arra a sokszorosán és célzatosan hangoztatott vádra, hogy a magyar ifjúságban ellankadt a kitartás, elgyengült az akaraterő, csökkent a szorgalom, s hogy a magyar fiúk között megritkult a tehetség. Mi, tanáraink, akik olyan szeretettel vezettük Önöket eddig a mai ünnepükig, tudjuk legjobban, hogy a tudomány-szakok rohamos haladása folytán mily mérhetetlenül fel kellett igényeinket Önökkel szemben fokoznunk, de érezzük a mai idők nyomasztó ólomsúlyát is, mely a szellemi munka számára a légkört hovatovább elviselhetetlenné teszi. S íme Önök egyszerre tizenegyen bizonyították be a kételkedőknek, hogy a magyar képesség és erő megállja a helyét, bármit követeljen tőle a kor szava s bármennyi tövissel sértse fel történelmi útján a sors.

Valamennyiünk közül a legmélyebb hálával mégis én tartozom, akinek a legmagasabb kegy megadta azt, hogy a vége felé közeledő rektori évemet ezzel a felemelő ünnepséggel zárhatom le.

Ünnep volt számomra az év folyamán minden alkalom, amidőn e láncsal a nyakamban doktorokká fogadhattam az ifjú magyar nemzedék élém felvonuló tagjait. Nincsen magasztosabb érzés az életben, higgyék el nekem, mint adni abból, amit a sors nekünk juttatott, mint továbbadni eszményeket, melyekért eddig mi küzdöttünk. Emlékek ébrednek ilyenkor, melyekkel egy életpálya van telehintve s melyek mindegyike azt mondja, hogy érdemes volt értük élni. De talán egyik ünnep sem hatott rám

úgy, mint ez a mai, mely éppen 40 évvel vezet vissza a múltba, amikor ugyanebben az öltözetben én álltam itt az Önök helyén s vettem át szívdobogva, megilletődve, a jövőm sikerében bizakodva a királyi kegy jelét. S most 40 év múlva elhozott ez a gyűrű ide, hogy a rektori székből én búcsúztathatom Önöket azzal, hogy bizzanak e talizmán varázserejében s Önök is elmondhassák 40 esztendő múlva, hogy érdemes volt élniök.

Kívánom kösse le ez a gyűrű, mint a Kormányzó Úr legmagasabb elismerése, Önöket mindenél szorosabban a haza és a tudomány szolgálatára, mert ne felejtsék el soha, hogy mindkettő, éppúgy mint az Alma Mater maga, sok reményt fűz jövőjükhöz. Kívánom, hogy sohase legyen okuk azt a sok átvirrasztott éjszakát, melynek megfeszített munkájával ezt a szép kitüntetést megszerezték, sajnálni s találják meg jövő munkásságukban is azt az örömet, amelyet ma joggal érezhetnek. Kívánom, hogy példájuk lelkesítse a magyar ifjúságot követésükre, mert szent meggyőződése, hogy csak erős akarat, csorbíthatlan energia és igazi tudás vezetheti ki sorsujtotta hazánkat még ma is súlyos, de Kormányzónk bölcs vezetése alatt már mégsem reménytelen helyzetéből. A jó Isten áldása kísérje életük ma megnyíló útján.

Az ünneplő ülést a Kormányzó Úr Öfömméltósága éltetésével bezárom.

Éljen vitéz nagybányai Horthy Miklós Kormányzó Úr!

1939. június 17-én.

Hittudományi doktorokká avattattak: Barabás Ferenc, Jordán Emil Sándor, Mészáros Lajos, Szilas József, Szele József.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Beck András, Csánádi György, vitéz Gévay Károly, Huszár László Imre, Kammer Gyula, Méhes Géza, Pálfi Sándor János, Petőcz László Károly, Scherer Sándor, Schmel Péter, Schmikli Béla, szilasi és pilisi Szilassy Elemér Béla, Tauber Mór Miklós, Vékey Károly, Zsigmond Attila.

Államtudományi doktorokká avattattak: Agoston Pál, Berzsik Imre, Fridli Rezső, Halmossy Dénes, Kálmán Endre, Kormanik Miklós, Mindszenty Miklós, Okoliesányi Dénes, Pál József, Perédi Lajos, Rényi Ferenc, Szöllősy Sándor, Vadász Miklós.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Hamar Zoltán, Nagy László Károly, Pampuk László.

Bölcseztudományi doktorokká avattattak: Fényi András, Herkély Károly István, Moldvai Klára Ilona, Nagy Béla, Tarján Jenő Sámuel, Timár Magdolna.

A közelmúlt hetekben két érdekes könyv került a kezembe. Az egyiket Berthold v. Kern írta: A megismerés alap- és végső kérdéseiről, a másikat August Bier: a Lélekről. Mindkettő az emberi gondolkozás legnehezebb problémájával: a valóság, a lét kérdésével foglalkozik, amihez lényegileg hozzászólni nem érzem magam hivatottnak. Érdekességüket más szempontból szeretném hangsúlyozni. Mindkettőt orvos írta, és pedig élete alkonyán 80, illetve 90 év fölött, mint *George Clemenceau*, az ugyancsak orvos, nagy és kegyetlen ellenségünk, a francia tigris mondta: *au soir de la pensée*, a gondolkozás estéjén. *Kern* vezérfőlörzsorvos, a világháborúban a keleti front egészségügyének vezetője, *Bier* a sebészetnek bonni, majd berlini tanára volt. Mindkettő szakmájának világhírű művelője, akinek nevét mara-

dandó értékű alkotások örökítik meg az orvostudományban.

Kern eredetileg bölcsészeti szakra iratkozott be. Az első évek után azonban hamarosan csalódott korának dogmatikus bölcséleti tételeiben s úgy érezte — saját szavait idézve — hogy túlkeveset ismer még a valóságból és a természetből ahhoz, hogy a bölcsészetet megértse s még kevésbé, hogy maga is bölcséleti kérdésekkel foglalkozzék. Orvos lett s csak 40 éves gyakorlati bűvárkodás után tért vissza a philosophiára abban a reményben, hogy sikerülni fog megcáfolnia *Du Bois Raymond* lehangoló „ignorabimus“-át és megoldania *Haeckel* híres világrejtélyeit. Legnagyobb munkájában a vallások lényegével és keletkezésével foglalkozik, eljutva Istennek, az örök igazságnak kérdéséhez.

Bier sebész volt, de már a legelső felvetődött gyakorlati kérdések elvezették őt a természeti történetek ok és cél szerint való vizsgálatához. A célszerűségi, a teleologias szemléletet ismerve fel helyes nézőpontnak, eljutott *Hippokratesen* keresztül *Herakleitoshoz*, akit minden bölcsélet kútforrásának tart. Véggövetkeztetése, hogy bár a hit és tudás ellentétek, helyes keveredésben harmonikusan egybeolvashatók. Beismeri, hogy az út, melyen idáig jutott, voltaképen nem új, mert a nagy orvosbölcselők közül *Alkmaion*, *Hippokrates*, *Empedokles*, *Arisztoteles*, *Galenus*, *Lotze*, *Johannes Müller*, *Bunge*, *Helmholtz*, *Wundt*, *Ziehen*, *Verworn* és mások voltak már az úttörők. Mindkettőnek: *Kernnek* és *Biernek* munkásságában a bölcsélet, a vallás és az élettudomány egészíti ki egymást csodálatos harmóniában.

Miért, kérdezhetik tőlem, jutott ez éppen ebből az alkalomból eszembe, mikor Önöket kedves fiatal Doktortársaim, felavatásuk ünnepén akarom az Egyetemtől búcsúztatni? Azért Doktor Urak, mert Önök ma lépnek ki az életbe, mely minden pályán az ő mérhetetlen változatosságával várja Önöket. Ezek között, ha a jó Isten megengedi, Önök is el fognak jutni a gondolat estjéhez s Önöket is elfogja majd akkor az emberek ősi, kiirthatatlan vágya: az örök titok megismerésére.

Önök előtt is fel fog vetődni a kérdés, hogy micsoda az emberi lét oka és célja? Mi volt az egyéni lét kezdete előtt és mi lesz a vége után? Mi rejtőzik a végtelenség és örökkévalóság mögött? Ki vonja meg a határt a jó és rossz között? Igaz-e, hogy mi csak álmvilágban élünk itt a földön, s hogy a valóság maga minden időkre megismerhetetlen marad számunkra?

Azt szeretném Önöknek lelkükre kötni, hogy egész életükön át készüljenek ennek a kérdésnek felmerülésére s amennyire életük tapasztalata, egyéni alkatukban rejlő hajlamosságuk kívánja, annak megfelelésére. Ne legyenek közömbös szemlélői, szenvedői, vagy élvezői a mindennapi élet kisebb-nagyobb problémáinak, mintha azok csak szükséges tüskéi vagy virágai volnának az egyéni létnek. Iparkodjanak minden eseménynek, mely Önök körül lezajlik, a mélyére pillantani s ezzel mindennek tanulságát levonni. Gyűjtsenek össze maguknak életük estjére olyan egyéni tapasztalati anyagot, melyből, a mások megfigyeléseivel egybevetve, megkaphatják a feleletet az utolsó nagy kérdésre.

Tanulják meg a két felhozott példából, hogy ennek a végső kérdésnek megoldásához minden út elvezeti Önöket, amelynek jelzőnyila az igazság felé mutat. Vegyék tudomásul, hogy a minket magába záró világegyetem minden történéseiben örök igazság nyilvánul meg, csak mi emberek látjuk azokat fogalmaink szövevényén át, mely megtéveszthet, mert még nem ment a hibáktól. Arra nézve, hogy melyik úton keressék az igazságot s majd ezzel kérdéseikre a választ, sajnos nem adhatok tanácsot; a választást pályájuk és lelki alkatuk szabja meg, mely minden embernek legegységibb sajátossága. Mint orvos, aki iparkodott a nagy gondolkozók tanításait megérteni és aki maga is sokat látott, csak arról biztosíthatom, hogy indultak ki legyen bárhonnét: a vallás kinyilatkoztatásaiból, a jogbölcselet elméleteiből, a természettudományok képleteiből, a biológia megállapításaiból, a szellemi tudományok tételeiből, végkövetkeztetésük mindig ugyanaz lesz: megnyugvás a fölöttünk uralkodó hatalom rendelkezéseiben.

Egy kérdés ne legyen Önöknek sohase probléma: a magyarságuk. A magyar múlt hagyományainak megbecsülése és szeretete, a magyar jelen felépítésére irányuló önzetlen munka, a magyar jövő biztosításáért folytatott önfeláldozó küzdelem soha egy percre meg ne inogjon Önökben.

Legyenek tudásukban az egész világ figyelmes, nyílt szemű tanítványai, de maradjanak érzésükben ennek a szűkre szabott hazának hűségese fia. Minden munkájukban — legyen az bármilyen jelentőségű — vezesse Önöket az a tudat, hogy bár egyéni megélhetésükért küzdenek és az egyetemes cultura jegyében dolgoznak, minden tettükkel hazánk bol-

dogulását szolgálják, amiért pedig semilyen áldozat sem elég nagy.

Adja ehhez a jó Isten Önökre áldását, tőlünk pedig vigyék magukkal legjobb kívánságainkat.

24.

1939. június 24-én.

Hittudományi doktorokká avattattak: Albrecht József, Lipics József, Molnár Vince, Peidl Béla, Szappanyos Béla, Tóth Alajos, Tóth József.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Almási János, Ács Mihály, Balogh Ferenc, Barátosi Iván, Benkő Ferenc, Bosnyák György, Bucz Károly, Gál Lajos, Györky Ödön, Hargitai József, Jaczkó Pál, Jäger Dezső, dr. pol. balásfalvi Kiss Géza, Kolma Imre, tótváradgyai Kornis László, Laczkó Béla, Láng László, Lengyel Árpád, Molnár Lajos Imre, Mericske Ernő, Parti Gábor, Reskó Tibor József, Sváb Lajos, Simon Gyula, Somhegyi Béla, Sövényházy Gábor, Szaecsvay Ferenc, Tolnai Ferenc József, Tóth László Ferenc, Turi Gergely, Valkó József, Vitéz István.

Allamtudományi doktorokká avattattak: Cséry Zoltán Lajos Andor, Engel Andor György, Győry Tibor, Hentaller Miklós, Kemény Ferenc, Pálincás Ferenc, Stallmack Gyula, Vezsenyi Antal.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Becker Gyula János, Csiky Sándor, Gyulay Imre János, Kemény Klára, Lujza Mária Emma, Kováts Zoltán, Kullmann Sándor Kázmér, Lehr József Albert, Lukács László Károly, Molnár Anna, Spirer Áron Mór, Szántó Imre, Szentpétery István Bódog, Szolár Béla.

Gyógyszerésztudományi doktorokká avattattak: Láng Béla Sándor, Mázor László Miklós, Ragettli János Emil, Schmeisser Katalin Mária.

Bölesészettudományi doktorokká avattattak: Berger Magdolna, Domba Elemér, Erőd János András, Földvári Tibor, Fried Dezső, Kudzinowski Czesław, László Sára, Scher László, Singer Ödön, Srp Vencel Ernő, Szabó Anikó, Szarvasi Margit Mária Zsófia, Urhegyi Emilia, Vogel Maier, Weisz Miksa.

Az egyes nemzetek ellenálló ereje és életképessége a létért folytatott ádáz küzdelmükben a haza földjének természeti és fiainak testi-lelki adottságából tevődik össze. A kettő egymással szoros vonatkozásban áll, de nem szükségképen függvénye egymásnak.

Ezeréves hazánkat, Nagymagyarországot az emberiség egyik legeszményibb lakóhelyévé varázsolta a földkéreg fejlődéstörténete. Havas hegylánctól övezett, áldott éghajlatú lapálya, földje mélyének kiapadhatatlan kincsei, vizeinek mérhetetlen erőforrása, erdőrengetegek, termőtalajának csodálatos alkata, növény- és állatvilágának gazdagsága volt régtől fogva az a vonzóerő, mely a népek vándorlását itt megállította. Hogy az egymást felváltó hódítók közül éppen a magyar volt az, melynek sikerült itt végleges otthont alapítania, fajunk magával hozott s tovább öröklődő kiválóságának érdeme. A szívós hősiesség, amellyel a keletről reátörő hullámokat évszázadokon át visszavetelte, a hűség, mellyel pogányságát levetve az egy Isten hitének legszilárdabb védőbástyájává lett, az a kitartás, mellyel végnélküli harcait leküzdve, csodálatos gyorsasággal dolgozta fel magát a nyugati cultura szintjére, a bölcsesség, mellyel alkotmányos államéletét megszervezte s megtartotta, egy államalkotó nép legszerencsésebb együttésévé fejlődött ki benne.

A trianoni erőszak az ő hamisságával, rágalmával, mohó falánkságával nemzeti létünknek ezt a két alappillérét iparkodott ledönteni. Elrabolta természetadta életfeltételeinket, kétségbevonta államiségünk jogosultságát, nemzetünk szellemi erejét.

A magyarság igazának tudatában, törhetetlen élni-akarásában megadta és megadja erre a kellő választ. Azzal, hogy 20 esztendőn keresztül sohasem szűnt meg a történelem és tudomány bizonyítékait felsorakoztatni ezeréves jogainak visszanyerésére, elérte azt, hogy ősi területének egyrészét, bár csak töredékét, ma már ismét magáénak mondhatja. Technikai felkészültsége megadta a lehetőséget, hogy a föld mélyéből újabb és újabb kincseket emeljen ki, amelyekkel függetlenségét szomszédaival szemben megszilárdíthatja s nyers anyag kivitelével gazdasági egyensúlyát helyreállíthatja. Rövid néhány év alatt a semmiből hadsereget varázsolt, mellyel határait megvédheti, s mellyel Európának mai válságos helyzetében, mint erőtényezővel számolnia kell.

Öt nap múlva megpendül, mint ezer esztendő óta minden évben az aranykalászos rónaságokon az acélos magyar karokban a kasza, felcsendül az aratók dala, hogy betakarítsák a magyar gazdatársadalom földszeretetének, verejtékes munkájának, hozzáértésének termékét. S velük együtt minden magyar ember szívéből az a fohász száll fel az Egek Urához, hogy kímélje meg ezekben a nagy napokban ezt a munkát az elemi csapásoktól, melyeket jórészt ugyancsak ellenfeleink rablógazdasága szabadított ránk.

S mint háromszáz esztendő óta töretlen erővel járul elénk, öregebb szépművesek elé szinte hetenként a magyar ifjúság, hogy szellemi fensőbbségéről tanúságot téve, elnyerje tőlünk becsületes iparkodása természetét, a szellemi élet vezetésére elhívó oklevelét.

Munkások mennek innét széjjel az országba, hogy hirdetői legyenek a cultura vívmányainak.

Önök, theologus doktor urak, arra hivatottak, hogy az erkölcsi tisztaságot egyedül biztosító hitéletet elmélyítsék, ami ma, amikor a divatos újpogányság és istentagadás ostromolják a vallási eszméket, különösen nagyjelentőségű.

Önökre jogtudományi doktor urak hárul a kötelesség, hogy politikai és socialis forrongások közepette öröködjének a jogfolytonosság és ősi alkotmányunk fölött. A korszellem gyors ütemű haladást, mint mondani szokás, gyökeres reformokat, de nem rombolást, felfordulást követel; az utóbbi romokat hagy maga után, melyek újraépítést s nem továbbépítést igényelnek, ami pedig mindenkor a felfelé haladás rovására történik.

Orvos doktoraink esküvel fogadták itt nekünk, hogy gondját viselik a nemzeti törzs egészségének nemcsak a gyógyítás, hanem a védelem és fajápolás terén is. A mens sana in corpore sano régi biológiai törvényt méreteiben soha el nem képzelt tömegkísérlettel igazolta be a világháború. A háború továbbfolyik azóta is, mert hiszen az a verseny, melyben győzők és legyőzöttek, kis és nagy népek egymással vetélkednek, a nemzetek testi-lelki erejének küzdelme. Ennek az erőnek gondozása minden magyar orvos legszentebb kötelessége.

Önök bölcsészdoktoraink a szellemi munka szolgálatába szegődtek. Ne felejtsék, hogy a tudomány az ő egyenleteivel, képleteivel, elméleteivel és tételeivel, megszűnt ma egyes kiválasztottak észtor-nája lenni. A tudomány a gyakorlati élet irányítója

lett, mely nem a véletlenre bízza, hanem tudatosan vezetve veti fel az élet nagy kérdéseit. Így kapcsolódnak be valamennyien, ha munkájuk talán elvontnak, elméletinek látszik is, a nemzeti építőmunkába, melytől hazánk jövője függ.

Maradjon meg Önökben ennek a mai közös eskütételüknek emléke jelképként életük végéig. Szakmájuk szerint más és más volt esküjük szó szerinti szövege. De két szó volt valamennyiben közös: a magyarságé és az Istené. Az előbbi kösse Önöket össze mindenkivel, aki magyarnak érzi és vallja magát, s aki minden tétével, minden gondolatával ennek a nemzetnek jövőjét kívánja szolgálni. A jó Istent pedig kérem, áldja meg Önöket és mindazokat, akik igaz magyarok.

25.

1939. július 1-én.

Jogtudományi doktorokká avattattak: Boné András, Galamb Tibor, Galambos István, Govrik Tivadar, Hegyessy Sándor, Körispataki István, László Tihamér, Mocsányi János, Nagy Tivadar Dezső, Riedl László, Sepsy Károly, nemesdédi Stephaich Pál, Szabó László, Székely István, Szőnyi József, Ujszászi István, Zsigmondy György.

Államtudományi doktorokká avattattak: Barsi György, Dávid János, Lippai György, Mélykúti Péter, Simon Tibor, Török Sándor.

Orvostudományi doktorokká avattattak: Heimrich Géza Gyula, Rákos András.

Bölesészettudományi doktorokká avattattak: dr. Balázs Ernőné Gerber Edit, Boda László Pál, Hirschler Árpád, Kádár Zoltán Károly, Machatsek Lucia, Marschik János, Pogány Ödön Gábor, Rosenthal László, Sebestyén Géza Ferenc, Székely István, Tóth Ilona, Tóth Károly, Vecsey György, Vernei Emil Lipót, Weinberger József.

Kedves fiatal Doktortársaink!

Az én időm lejárt, s tanácstársaimmal együtt ma utoljára töltöm be a rektori hivatás legszebb, legkedvesebb kötelességét: a doktoravatás tisztségét. Önökkel együtt 725 hallgatónknek adhattuk át az oklevelet s azzal 19 hittudományi, 414 kánonjogi, jog- és államtudományi, 188 orvos, 5 gyógyszerész és 99 bölcsész tudort bocsátottunk ki a magyar életbe.

Amikor Önöket az Alma Matertől utolsó kézzsorítással búcsúztattam, úgy éreztem, hogy elem járult mégegyszer mind a 725 fiatal doktortársam s én egy egész ifjú nemzedéknek fogom búcsúzásul a kezét, hogy mégegyszer elmondjam, lelkükre kössem mindazt, amit az egész éven át annyiszor ismételtem.

Első szavam valamennyihez az a kérés volt, hogy szeressék hűségesen a magyar hazát. Befoglaltam a haza fogalmába mindazt, amit az élettudomány külső világnak, környezetnek, milieu-nek nevez, ami az ott élő népek közös multját kialakította, jelenjét irányítja, jövőjét megszabja. Felette áll, mert általánosabb, mint a nemzet, nemzetiségek és fajok fogalma s átütő erejét a közös sorsnak, mint egyetlen legfőbb célnak kitűzésében leli. Érték benne a mult minden hagyománya, mely történelmében, mondáiban, regéiben és művészetében jut kifejezésre.

Iparkodjanak világnézetük kialakításában, amire minden gondolkozó embert rávezet egyszer, alkata szerint korábban vagy később, az összefogó egység utáni vágy, összhangba hozni lelkükben a tudományt és vallást. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a kettő közt nincs ellentét, hogy egyik a másik-

nak kiegészítője. Aki a tudomány megingathatatlan tételeit akarja kétségbevonni, éppúgy zsákutcába kerül, mint az, aki a vallás eszméinek jogosultságát akarja letagadni. Tudás nélkül hiányzik az emberi együttélésből a culturalis haladás rúgója, hit nélkül az erkölcsi összetartás ereje.

Becsüljék meg a tudást s ezzel a tudományt, amelynek munkásaivá szegődtek mai esküjünkkel. Ne tévessze meg, s ne kedvetlenítse el Önöket a mai kor múltó divatja, mely a testiség felsőbbtségében keresi az emberi jövő biztosításának eszközét. A nyers erőt minden téren csupán a szellem állíthatja be a haladás irányába, ha talán vezető szerepe a külső csillogásban pillanatnyilag háttérbe szorul is. A tudományban viszont ne csak a korszokalkotó felfedezéseket, a lényegbevágó megállapításokat tekintsék értéknek, hanem azt a mindennapi részletmunkát is, mely a megismertnek gyakorlati kihasználását, elmélyítését célozza.

Szeressék hivatásukat s iparkodjanak benne, ha az még oly szűkre szabott is, a szépet, az érdemeset meglátni. Ne tekintsék kényszerű robotmunkának, melynek egyetlen célja a megélhetés anyagi eszközeinek az előteremtése, hanem találják meg benne azt a felemelő érzést, hogy munkájuk beilleszkedik a nagy emberi munkaközösségbe, melynek célja a cultura palotájának továbbemelése. Az épület szilárdságát nemcsak a nagy márványtömbök és vasgerendák, hanem a ragasztóanyag apró szemcséi biztosítják. Az egyes hivatások ne egymás közt versenyezzenek a felsőbbségért, hanem minden hivatásbeli iparkodjék a maga körében a legiökéletesebbet adni.

Erősítsék meg, növeljék magukban a társadalmi, a socialis érzéket. Gondolják meg, hogy a társadalmi szintet, amelybe a sors helyez, a tehetséget, a testi épiséget, amellyel a világra jön, senkisémm választhatja meg születése előtt tetszése szerint. Vannak szerencsések, akiket minden földi jóval elhalmoz, s vannak szerencsétlenek, akiknek semmit sem juttat a sors szeszélye. Az erkölcsi alapon felépülő társadalom kötelessége a kiegyenlítés, a szakadékok lehető áthidalása. Minden emberi sorsot két tényező van hivatva determinálni: az örökölt testi-lelki alkat, mint belső s a környezet hatása, mint az élet külső feltétele. A mai társadalom ismeri már mindkét tényező sorsdöntő jelentőségét, s mindkét oldalról irányítólag nyúl bele az egyéni sorsok intézésébe. Igaz, hogy csak a kezdő lépéseknél tartunk, sok még a tennivaló, de a helyes társadalmi megoldás felé meg van nyitva az út. Hogy ezen az úton sok felburjánzott gyomot kell még kiirtani, sok kinövést, vadhajítást kell lenyesni, az bizonyos. Vezesse ebben a munkájukban, amelyre felesküdték, a legnemesebb felebaráti szeretet.

Életfelfogásukat állítsák be az optimizmus sugárába. Nem akarja ez azt mondani, hogy részvétlenül tekintsenek el afölött, ami az életben csunya, rossz, igazságtalan, hanem keressék mindenben a szépet, a jót, az igazságot, ami minden természeti történet, emberi ténykedés, művészi alkotás mögött ott lapang. Iparkodjanak mindent megérteni, s ezért a látszólagos hibákat és eltévelyedéseket is megbocsájtani.

Ilyen és ezekhez hasonló gondolatok között nyitottuk meg Önökkel együtt 725 ifjú előtt az élet ka-

puját, hogy innét kezdve önerejűkre utalva, önmaguk iránt támasztott felelősséggel és egyéni akaratuk szerint járják életük útját. Ma is csak azt kívánom Önöknek, mint első alkalommal, vigyenek innét magukkal erre az útra alapos tudást, mely átsegíti Önöket a mindennapi élet felmerülő kérdésein, vigyenek tisztult erkölcsi felfogást, mely megóvjá Önöket az élet alacsony csábításaitól, és vigyenek mélységes hazaszeretetet, amely túlemeli Önöket a rövidre szabott egyéni lét határain s feltárja Önök előtt a nemzeti eszme örök okait és céljait.

Kísérje Önöket életük útján a jó Isten áldása.

